

รายงานการวิจัย

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

**Sustainability of Coastal Community-Based Ecotourism
in Trang Province**

ณัฐทิศา โจนประศาสน์

Natthita Rojchanaprasart

ประเสริฐ ทองหนู่น้อย

Prasert Thongnunui

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี พ.ศ. 2555

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์¹

และ ประเสริฐ ทองหนู้ย²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง 2) เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา มี 2 ระดับ ดังนี้ ระดับกลุ่ม คือ กลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรัง 4 กลุ่ม คือ หงสตาตร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์ เกาะลิบงโฮมสเตย์ และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ส่วนระดับบุคคล คือ แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อบต. เจ้าหน้าที่ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง และเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สรุปผลการวิจัยดังนี้

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง พบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม มีการจัดการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชนชายฝั่ง (Coastal Community-based cultural ecotourism) โดยจัดอยู่ในแบบโฮมสเตย์

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งพิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินสอดคล้องกันว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) และผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) โดยผลลัพธ์ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านประสิทธิผล และด้านผลกระทบ ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินสอดคล้องกันว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ระดับความยั่งยืนดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากมิติบริบท มิติทุนทางสังคมของชุมชน และมิติกระบวนการ กล่าวคือ ในมิติบริบทมีปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ มินโยบายของภาครัฐ และนโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนมิติทุนของชุมชน พบว่า ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) โดยนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) อีกทั้งมิติกระบวนการ ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ 3.76 ตามลำดับ)

คำสำคัญ: ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

¹ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

² สาขาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

Sustainability of Coastal Community-Based Ecotourism in Trang Province

Natthita Rojchanaprasart¹ and Prasert Thongnunui²

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study pattern of ecotourism management of coastal communities and 2) to study sustainability of ecotourism of coastal communities. Target groups in this study were divided two levels. Group level was four groups of tourism in coastal communities in Trang province: Yong Star homestay, Bho Hin farmstay, Kho Libong homestay, and Kho Muk homestay. Individual level was leaders' community tourism groups including, Subdistrict Administration Organization (SAO), staff of the office of tourism and sports Trang, staff of non-government organization (NGO), and tourist who stay in homestay. Data were collected by indept-interview, learning forum establishment, and questionnaire. Results of this study were as followed.

Pattern of ecotourism management of coastal communities, finding that four groups of community tourism were integrated tourism management to call "community-based cultural ecotourism" in form homestay.

Sustainability of coastal community-based ecotourism was considered from output dimension, both community and visitors consistently evaluated with sustainability at a high level (mean 4.04 and 3.82, respectively). Effectiveness output in the management of community tourism (mean 4.01 and 3.78, respectively) and output on the impact of communities' tourism management (mean 4.06 and 3.85, respectively). Two outputs (effectiveness and impact), both community and visitors consistently evaluated with sustainability at a high level. These sustainability levels were affected by context, communities' social capital and process dimensions. Context dimension, contributing factor to the coastal community tourism, it is the policy of the government sector and local offices' policy to support to the coastal communities tourism. Communities' social capital dimension, communities evaluation were moderate (average rating of 3.09), while visitors were at a high level (average 3.71). Moreover, process dimension, both community and visitors consistently evaluated with sustainability at a high level (mean 3.55 and 3.76, respectively).

Keyword: Sustainability tourism, Coastal Community-based ecotourism

---

¹ Physical Sciences, Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang 92150, Thailand.

² Marine Sciences, Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang 92150, Thailand.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2555 ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง ที่สนับสนุนการทำวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณแกนนำกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ อีกทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะท่าข้าม องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน และองค์กรพัฒนาเอกชน และนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย ดร. สมศรี ศิริขันธ์ชัย ดร. อรทัย ศรีทองธรรม และ ดร. ธัญรัช วิกิติภูมิประเทศ

คณะผู้วิจัย

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์

ประเสริฐ ทองหนู้ย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อ	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	6
2.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	7
2.3 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการการท่องเที่ยว	9
2.4 ทฤษฎีระบบ (System theory)	12
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	15
3.1 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย	15
3.3 ประชากรและตัวอย่าง	17
3.3 ขั้นตอนในการศึกษา	18
บทที่ 4 ผลการศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง	23
4.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (รายกลุ่ม)	23
4.1.1 กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหงสตาร์โฮมสเตย์	23
4.1.2 บ่อหินฟาร์มสเตย์	29
4.1.3 กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง	34
4.1.4 เกาะมุกด์โฮมสเตย์	40
4.2 บทวิเคราะห์และข้อสรุปผลการศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนชายฝั่งในภาพรวม (ระดับชุมชนชายฝั่ง)	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลการศึกษา ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง	52
5.1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง	52
5.2 ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง	60
5.2.1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง (รายกลุ่ม)	60
5.2.1.1 กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์	60
5.2.1.2 บ่อหินฟาร์มสเตย์	73
5.2.1.3 กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง	85
5.2.1.4 เกาะมุกด์โฮมสเตย์	102
5.2.2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง (ภาพรวมระดับชุมชน)	114
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	125
6.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	125
6.2 วิธีดำเนินการวิจัย	125
6.3 สรุปผลการวิจัย	126
6.4 อภิปรายผล	134
6.5 ข้อเสนอแนะ	144
บรรณานุกรม	149
ภาคผนวก	154
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	156
ภาคผนวก ข ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์	157
ภาคผนวก ค เครื่องมือการวิจัย	164
แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยว	164
แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	173
แบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยว	176
ภาคผนวก ง การเผยแพร่งานวิจัย	180

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ขนาดตัวอย่างแกนนำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำแนกตามกลุ่มการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	17
3.2	ขนาดตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชน	18
5.1	การเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง	54
5.2	ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ในจังหวัดตรัง	57
5.3	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยวโดย ชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์)	68
5.4	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (กลุ่มการท่องเที่ยวโดย ชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์)	69
5.5	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวโดย ชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์)	71
5.6	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (บ่อหินฟาร์มสเตย์)	79
5.7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (บ่อหินฟาร์มสเตย์)	80
5.8	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (บ่อหินฟาร์มสเตย์)	82
5.9	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิง นิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง)	95
5.10	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิง นิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง)	97
5.11	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิง นิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง)	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.12	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)	108
5.13	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)	109
5.14	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)	111
5.15	ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน	159
5.16	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (ระดับชุมชนชายฝั่ง)	117
5.17	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)	118
5.18	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)	121

สารบัญภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	4
2.1	ห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว	9
2.2	ความสัมพันธ์ของ 4 องค์ประกอบในทฤษฎีระบบ	13
3.1	พื้นที่วิจัย และที่ตั้งของกลุ่มการท่องเที่ยวในพื้นที่	16
3.2	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	19
4.1	โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงษ์สตาร์ โฮมสเตย์	26
4.2	โครงสร้างการบริหารงานของบ่อหินฟาร์มสเตย์	32
4.3	โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และ พัฒนาชุมชนเกาะลิตง	38
4.4	โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์	43

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ก่อนปี พ.ศ. 2536 เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมหรือการท่องเที่ยวแบบกระแสหลัก (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 219) ซึ่ง สิ้นธุ์สโรบล (ม.ป.ป.) กล่าวว่าผลของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ทำให้เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวรวมถึงความยากจนยังคงอยู่ โดยในปี พ.ศ. 2535 มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลก ที่กรุงริโอเดอจาเนโร จึงมีปฏิญญาสากลว่าด้วย "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548: 3-5) จึงทำให้เกิดกระแสทางการท่องเที่ยว 3 ประการ คือ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว และกระแสการมีส่วนร่วมของประชาชน (Dowling, 1995 อ้างถึงใน วิทยา, ม.ป.ป.: 9) จากกระแสเหล่านี้ทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือกขึ้น คำที่ใช้กับการท่องเที่ยวทางเลือกหรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท มีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางการศึกษา การท่องเที่ยวทางการเกษตร การท่องเที่ยวผจญภัย โฮมสเตย์ (พจนานุกรม, 2546: 13; สิ้นธุ์สโรบล, ม.ป.ป.; Mieczkowski อ้างถึงใน Ponna, 2009: 42) ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดนิยามศัพท์ไว้ 2 คำ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) (Suansri, 2003: 13)

สหประชาชาติได้ประกาศให้ปี ค.ศ. 2002 เป็น "ปีแห่ง Ecotourism สากล" จึงทำให้เกิดลักษณะ Ecotourism นานาชาติ โดยเกิดคำใหม่คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-Based Ecotourism, CBET) ขึ้น (Suansri, 2003: 14) โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่รับผิดชอบต่อนพื้นที่ธรรมชาติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงนำมิติทางสังคมเข้ามาด้วย คือ ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมและเข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการอย่างแท้จริง และผลตอบแทนยังคงอยู่ในชุมชน (WWF International, 2001: 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development: CESD, 2006: 6; Khanal & Babar, 2007: 2)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งมีหลายรูปแบบโดยผสมผสานกัน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สัตว์หายาก วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามผู้คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ชุมชนมุสลิมจึงมีวัฒนธรรมประเพณี เฉพาะอย่าง ดังเช่นสตรีต้องแต่งกายมิดชิด การไม่ดื่มของมึนเมา ซึ่งการที่ชุมชนชายฝั่งมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้นักท่องเที่ยวที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี เข้ามาในชุมชนชายฝั่ง นอกจากจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งแล้ว ยังทำให้มีการรับวัฒนธรรมประเพณีใหม่ เข้ามาในชุมชนด้วย ดังที่ สมชัย เบญจฉาย (2549: 11) กล่าวถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยรวม

ว่ามีผลกระทบจากกระแสเงินตราและค่านิยมที่ผิดๆ จากการท่องเที่ยว ชุมชนจึงต้องมีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานรากสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นเกราะป้องกันกระแสความชั่ววุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ในรูปแบบเงินตราที่มาจากการท่องเที่ยว อีกทั้งการศึกษาของ สวรรยา ชื่อเลื่อม (2009: 98-108) พบว่า กิจกรรมล่องเรือชมหิ่งห้อย ส่งผลกระทบหลายด้าน คือ กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจรายได้ ด้านคุณภาพชีวิต และการเปลี่ยนแปลงด้านที่อยู่อาศัย

ถึงแม้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะทำให้เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อชุมชนดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ceballos-Lascurain, 1998 อ้างถึงใน Tsaur, 2006: 641) ดังนั้น การคงไว้ซึ่งพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงกลายมาเป็นประเด็นที่สำคัญ ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องมาพร้อมกับความยั่งยืนทางการเกษตร ป่าไม้ การท่องเที่ยว และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Tsaur, 2006: 641) ขณะที่ Young (1992 อ้างถึงใน Tsaur, 2006: 641) กล่าวถึง การพัฒนาที่ยั่งยืนว่าต้องนำไปสู่ความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น จึงสนใจศึกษาถึงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่

ทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ใน 4 พื้นที่ คือ 1) หงสตาตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน 2) บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา 3) เกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง 4) เกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง เนื่องจากจังหวัดตรัง เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งมีนโยบายระดับจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.3.2 ขอบเขตประชากรที่จะศึกษา

ประชากรในการศึกษา แบ่งเป็นประชากรระดับกลุ่ม และระดับบุคคล

ระดับกลุ่ม ประชากร คือ กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในชุมชนชายฝั่ง 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงสตาตาร์โฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์

ระดับบุคคล ประชากร คือ แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรังที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของ

ชุมชน (ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การท่องเที่ยวและกีฬา องค์การพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์

1.3.3 ขอบเขตเชิงเนื้อหาที่จะศึกษา

ขอบเขตเชิงเนื้อหาที่ศึกษารอบคลุมถึง 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง 2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

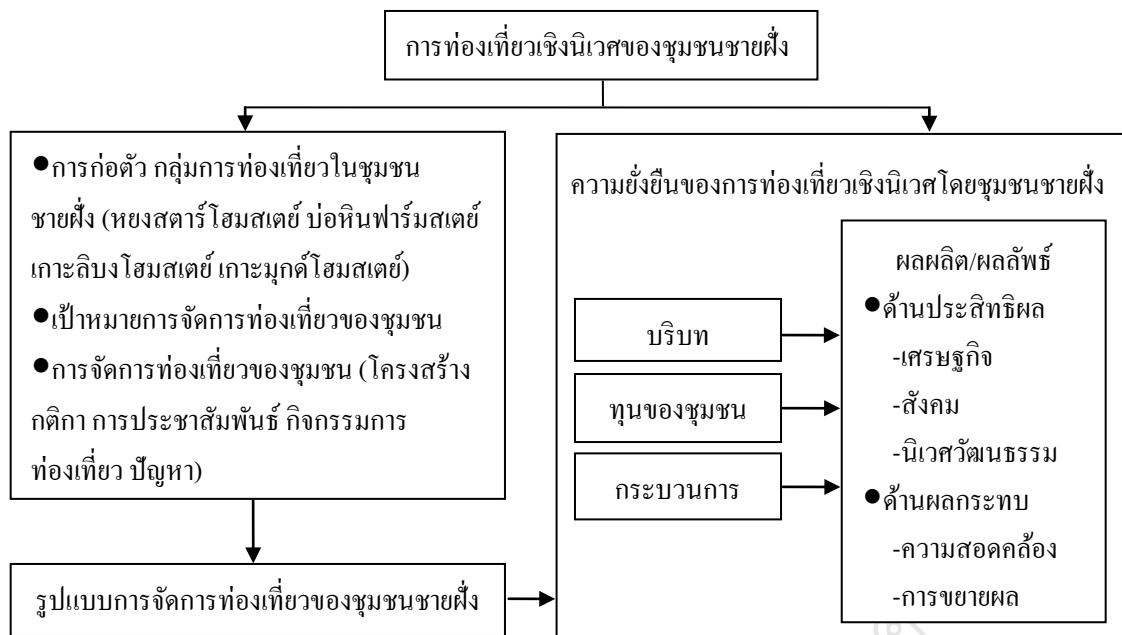
1.4.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มคนที่อยู่อาศัยในชุมชนชายฝั่งใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม

1.4.2 องค์ความรู้ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง โดยใช้ข้อมูลในการกำหนดแผนการพัฒนารท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งอย่างยั่งยืน

1.4.3 องค์ความรู้ที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการวิจัยของนักศึกษาสาขาการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเล

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง พิจารณาจาก การก่อตัว เป้าหมาย และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนชายฝั่ง พิจารณาจากผลผลิต/ผลลัพธ์ใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวได้แก่ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม 2) ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้แก่ ความสอดคล้อง และการขยายผล ทั้งนี้ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งนี้เป็นผลมาจาก รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน บริบท ทู่นของชุมชน และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังแผนภาพที่ 1.1

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง คือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม 2) ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง คือ ชุมชนชายฝั่งมีแนวคิด/หลักการการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน และชุมชนมีความสามารถในการขยายผลการท่องเที่ยวของชุมชน

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน หมายถึง สถานการณ์ เหตุการณ์ หรือนโยบายของหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนหรือเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อทางบวกและทางลบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

มิติด้านทุนของชุมชน หมายถึงทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนรวมถึง ความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่นๆ

มิติด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารจัดการ หมายถึงระบบการจัดการ การกำหนดกฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์ต่าง เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืนได้แก่ โครงสร้างและกลไกบริหารจัดการแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการสื่อสาร
ประชาสัมพันธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
และผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจาก
การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้แก่ผลตอบแทนทาง
เศรษฐกิจผลตอบแทนทางสังคมผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรมและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้
เสีย

ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน หมายถึง ผลสืบเนื่องระยะ
ยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน ได้แก่ ความ
สอดคล้องและความยั่งยืนและความสามารถขยายผล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
3. ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการการท่องเที่ยว
4. ทฤษฎีระบบ (System theory)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปฏิกูญญาที่ 21 ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (พ.ศ. 2535) ทำให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษาเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน จากพลัง 3 กระแสนี้ ทำให้เกิดทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (สมชัย เบญจชย, 2549: 7)

องค์การท่องเทียวโลก (World Tourism Organization, WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ว่า ลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ต้องได้รับการคาดหมายให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งมวลด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาการทางด้านวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบต่างๆ ที่เอื้อต่อชีวิต (วิทยา, ม.ป.ป.: 7; ศฤษณ์, 2548 อ้างถึงใน สมชัย เบญจชย, 2549: 1-2)

จากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” (วิทยา, ม.ป.ป.: 7; ศฤษณ์, 2548 อ้างถึงใน สมชัย เบญจชย, 2549: 1-2)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 อ้างถึงใน อุไรรัตน์ วรรณวิสันต์, 2550) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสธรรมชาติซึ่งต้องการ

ให้มีความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ความหมายยังรวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นต้องได้รับการรักษาไว้

หลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน องค์การการท่องเที่ยวโลก ได้กำหนดกรอบหลักการ ในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ 7 ประการ (WTO, 1997: อ้างถึงใน สรรพารีย์ ยกย่อง, 2551: 14)

ประการที่ 1 การพัฒนาและบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถการรองรับได้ (Carrying capacity) ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคม/วัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรฐาน

ประการที่ 2 ตระหนักถึงความต้องการชุมชนท้องถิ่น ให้โอกาสมีส่วนร่วม และกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

ประการที่ 3 กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือนันทนาการที่จัดขึ้นต้องเน้นให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน

ประกาศที่ 4 ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ประการที่ 5 เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะอาดที่สะอาด หรือกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น

ประการที่ 6 ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ

ประการที่ 7 พัฒนาข้อมูล เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบและตัดสินใจ

จากหลักการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าแนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป (Paradigm shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมนิยม (สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย, 2538 อ้างถึงใน วิทยา, ม.ป.ป.) ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบทุกส่วนของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should Be Sustainable Tourism (Dowling, 1995 อ้างถึงใน วิทยา, ม.ป.ป.)

2.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

International Ecotourism Society ให้ความหมายคำว่า Ecotourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อพื้นที่ธรรมชาติ ที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ที่ดีของคนในท้องถิ่นมีความยั่งยืน (WWF International, 2001: 2) Ecotourism หมายถึง “การท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อพื้นที่ธรรมชาติ ซึ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของคนในท้องถิ่น”(TIES-The

Ecotourism Society, 1990) โดยนิยามนี้ไม่เพียงแต่มีความหมายว่าต้องตระหนัก และสนับสนุนเชิงบวก เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการเท่านั้น แต่ต้องจำเป็นต้องมีมิติทางสังคมใน Ecotourism ด้วย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-Based Ecotourism, CBET) ได้นำมิติทางสังคมผนวกเข้าไปด้วย กล่าวคือ CBET เป็น Ecotourism ที่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมและเข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาและการจัดการอย่างแท้จริง และสัดส่วนในผลตอบแทนยังคงอยู่ภายในชุมชน (WWF International, 2001: 2)

ส่วนชุมชนจะกำหนดอย่างไรขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและสถาบันในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง แต่นิยามมีนัยถึงความรับผิดชอบของกลุ่มบางอย่าง และได้รับความเห็นชอบจากตัวแทน ในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ มีสิทธิในพื้นที่และทรัพยากร ดังนั้น CBET ควรมีการดูแลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและความรับผิดชอบของกลุ่ม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable community-based ecotourism) คือ การท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดผลกระทบที่น้อยที่สุดในสิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม ในขณะที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น (Mohonk Agreement, 2000 อ้างถึงใน CESD, 2006: 5)

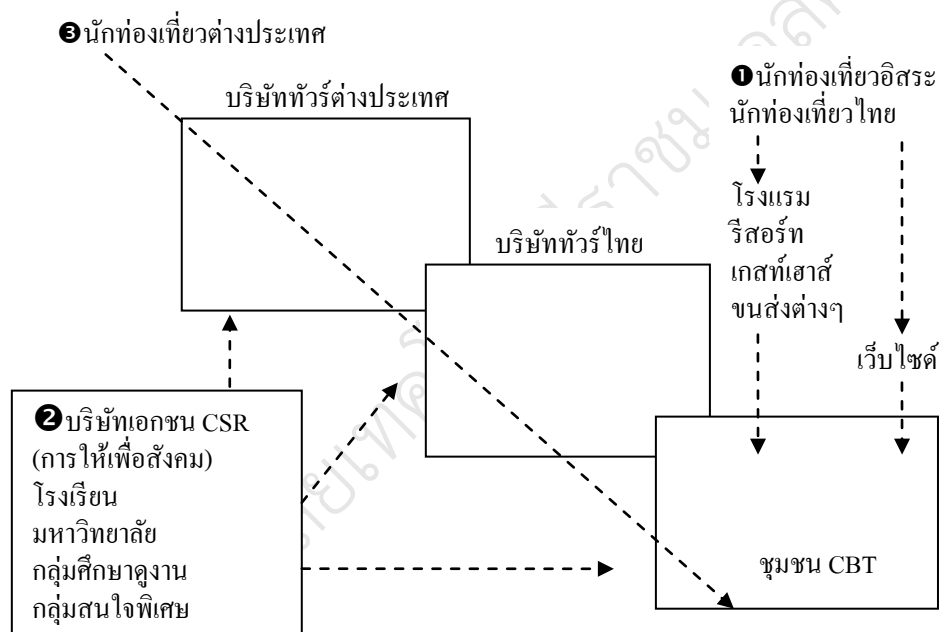
พฤติกรรมของกลุ่มคนที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีลักษณะ ดังนี้ (พจนานุกรม, 2546: 29)

1. ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยพยายามอย่างถึงที่สุดที่จะใช้ชีวิตอย่างที่คนในท้องถิ่นนั้นทำหรือเป็นอยู่ เช่น การกิน การพักบ้านชาวบ้าน ร่วมทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน
2. ชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดทางสังคม การเมือง และการพัฒนาสังคม หรือมีความสนใจพิเศษด้านมานุษยวิทยาหรือด้านสิ่งแวดล้อม
3. ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

แนวโน้มทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน WHO (องค์การการท่องเที่ยวโลก อ้างถึงใน พจนานุกรม, 2546: 34) กล่าวว่าร้อยละ 7 ของนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในปี พ.ศ.2554 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง จำนวน 1,007,717 คน x 7% ดังนั้น จะมีนักท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง 70,540 คน เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้าสัดส่วน 25% ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน (70,540x25%) ก็จะมีนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจำนวน 17,635 คน

การเข้าถึงชุมชนของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนักท่องเที่ยวจะเข้าถึงชุมชนปลายทางได้หลายทาง ดังแผนภาพที่ 2.1 (Thailand Community Based Tourism Institute, 2010)

1. นักท่องเที่ยวอิสระ หรือนักท่องเที่ยวไทย เข้าถึงชุมชนจุดหมายปลายทาง โดยผ่านทางโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ และขนส่งต่างๆ หรือเข้าถึงชุมชนจุดหมายปลายทางโดยผ่านทางเว็บไซต์
2. กลุ่มบริษัทเอกชน CSR โรงเรียน มหาวิทยาลัย กลุ่มศึกษาดูงาน กลุ่มสนใจพิเศษ อาจเข้าถึงชุมชนจุดหมายปลายทาง โดยผ่านบริษัททัวร์ต่างประเทศ หรือผ่านบริษัททัวร์ไทย หรือเข้าถึงชุมชนจุดหมายปลายทางโดยตรง
3. นักท่องเที่ยวเข้าผ่านบริษัททัวร์ต่างประเทศ ผ่านบริษัททัวร์ไทย เข้าสู่ชุมชนปลายทาง

แผนภาพที่ 2.1 ห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว

ที่มา: Thailand Community Based Tourism Institute (2010)

2.3 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการการท่องเที่ยว

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการการท่องเที่ยวจะกล่าวถึงประเด็น 1) แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) มิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) ประเภทของตัวชี้วัดความยั่งยืน 4) องค์กรหลักที่พัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืน 5) ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

2.3.1 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ให้นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development, STD) ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการด้านสุนทรีย์ ในขณะที่ต้องรักษาวัฒนธรรมระบบนิเวศที่สำคัญความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบที่สนับสนุนการดำรงชีวิต (Inskoop, 1998 อ้างถึงใน Theerapappisit, 2007: 2; CESD, 2006: 5) โดยแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลักการว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ เคารพและอนุรักษ์ธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและสังคม ไม่เสี่ยงต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เสนอนักท่องเที่ยวให้มีประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและมีคุณภาพ โดยให้ผู้ลงทุนมีผลตอบแทนจากการลงทุนที่เพียงพอ (Ellul, 1996 อ้างถึงใน Theerapappisit, 2007: 3) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมี 2 ประการ คือ 1) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตเพื่อชุมชน 2) เพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่การท่องเที่ยวนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่น (Theerapappisit, 2007: 5)

2.3.2 มิติของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

มิติของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ (Asker et al., 2010: 2; CESD, 2006: 4) ส่วนกรอบในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของ UNSCD ที่จัดทำภายใต้ Agenda 21 มี 4 มิติ คือ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน (DiSano, 1995: 19)

2.3.3 ประเภทของตัวชี้วัดความยั่งยืน

ประเภทของตัวชี้วัด WTO (2004: 11) แบ่งได้ประเภทตัวชี้วัด ไว้ดังนี้

2.3.3.1 ตัวชี้วัดเดือนในช่วงเริ่มต้น

2.3.3.2 ตัวชี้วัดความเครียดของระบบ (ได้แก่ ขาดแคลนน้ำ หรือตัวชี้วัดอาชญากรรม)

2.3.3.3 มาตรการปัจจุบันของรัฐของอุตสาหกรรม (ได้แก่ อาชีพ อัตรา ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว)

2.3.3.4 มาตรการต่อผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชีวภาพ และ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม (ได้แก่ ตัวชี้วัดระดับความเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการบริโภค และระดับรายได้ในชุมชนท้องถิ่น)

2.3.3.5 มาตรการความสามารถในการจัดการ (ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทำความสะอาดการปนเปื้อนชายฝั่ง)

2.3.3.6 มาตรการของการจัดการผลกระทบ ผลลัพธ์ หรือ การปฏิบัติ (ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับมลพิษ จำนวนนักท่องเที่ยวที่กลับมามากขึ้น)

2.3.4 องค์การหลักที่พัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืน

องค์การหลักที่พัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนมีหลายองค์กร ได้แก่ ISD, EEA, UNEP, UNDP, World Bank, IISD, NEF, UNCSD, WTO, DCMS, DETR OECD (Miller, 2001: 351) อย่างไรก็ตาม DiSano (1995: 19) เน้นว่าประเทศที่ต้องการใช้ตัวชี้วัดจะต้องพัฒนาขึ้นเองตามการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในปัจจุบัน โดยกรอบแนวคิด และชุดตัวชี้วัดหลักจะเป็นรายการที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในระดับชาติ อีกทั้ง Choi & Sirakaya (2006: 1285) กล่าวว่า ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน (Community tourism development, CTD) จะแตกต่างจากการพัฒนาตัวชี้วัดแบบดั้งเดิมที่เน้นการวัดทางเศรษฐกิจด้วย GDP เพราะตัวชี้วัดใหม่จะมีความสัมพันธ์กันเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในปี ค.ศ. 1992 WTO ได้ทำตัวชี้วัดที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว และประกาศใช้ในปี 1996 แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ตัวชี้วัดหลักของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 2) ตัวชี้วัดองค์ประกอบของระบบนิเวศแบบเฉพาะ 3) ตัวชี้วัดพื้นที่แบบเฉพาะ (Blancas et al., 2010: 485)

2.3.5 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้จากทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 มิติ คือ 1) สิ่งแวดล้อม 2) สังคมและวัฒนธรรม 3) เศรษฐกิจ 4) การเมือง ดังนี้

2.3.5.1 ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

-การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลาย (Abidin, 1999: 148-152; Barzekar et al., 2011: 138; Bhattacharya & Kamari, 2004; CESD, 2006: 4; Foucat, 2002)

-การปกป้องสิ่งแวดล้อมจากความเสื่อมโทรม (ควบคุมมลพิษ จัดการของเสีย) ความหลากหลาย (Abidin, 1999: 148-152; Remus et al., 2009: 336) และการควบคุมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Georgescu & Neilsen, 2004: 24)

-นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ (Tsaur et al., 2006: 646)

-การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ทำลาย (ประมง เพาะเลี้ยง ฟาร์ม) (Foucat, 2002)

-คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาสิ่งแวดล้อม (Dixit & Narula, 2010) และการเติมเต็มประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (CESD, 2006: 4)

-การส่งเสริมความตระหนักของประชาชน (คนในชุมชน และนักท่องเที่ยว) (Abidin, 1999: 148-152)

-ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (Barzekar et al., 2011: 138; WTO, 2004: 248)

-การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (การขนส่ง การสื่อสาร) (Georgescu & Neilsen, 2004: 21)

2.3.5.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรมตัวชี้วัดด้านสังคมและวัฒนธรรม มีดังนี้

- การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน (Foucat, 2002)
- ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก (Foucat, 2002)
- การยึดโยงของครอบครัว/สังคม (Foucat, 2002)
- การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ (การเสริมสร้างพลังอำนาจ)

(Bhattacharya & Kumari, 2004; CESD, 2006: 4)

-การรักษา และฟื้นฟูประเพณี/วัฒนธรรม (การแต่งกาย ภาษา ดนตรี เต้นรำ พิธีกรรม เทศกาลของท้องถิ่น) (Barzekar et al. 2011: 138; Bhattacharya & Kumari, 2004)

- การพัฒนาคนในท้องถิ่น (การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การสื่อสาร การบริหารจัดการ)

(Barzekar et al., 2011: 138)

- กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (Ramus et al., 2009: 336)

2.3.5.3 ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ มีดังนี้

-ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (รายได้เพิ่ม) (Barzekar et al., 2011: 138; Bhattacharya & Kumari, 2004; Georgescu & Neilsen, 2004: 20; Remus et al., 2009: 336)

- ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Foucat, 2002)
- การไหลเวียนทางเศรษฐกิจในชุมชน (CESD, 2006: 4; Foucat, 2002)
- การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (Bhattacharya & Kumari, 2004; CESD, 2006: 4; Foucat, 2002)

2.3.5.4 การเมืองตัวชี้วัดด้านการเมือง มีดังนี้

- การประสานงานกับ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น (Foucat, 2002)
- โครงสร้างการทำงาน (Foucat, 2002)
- นโยบาย, กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ (Abidin, 1999: 148-152; Barzekar et al., 2011: 138; Remus et al., 2009: 336)

2.4 ทฤษฎีระบบ (System theory)

ทฤษฎีระบบ (System theory)(Huse & Bowditch, 1977 อ้างถึงใน สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ท้องถิ่น และบริษัท แพลน โมทิฟ จำกัด, 2553: 11-12)

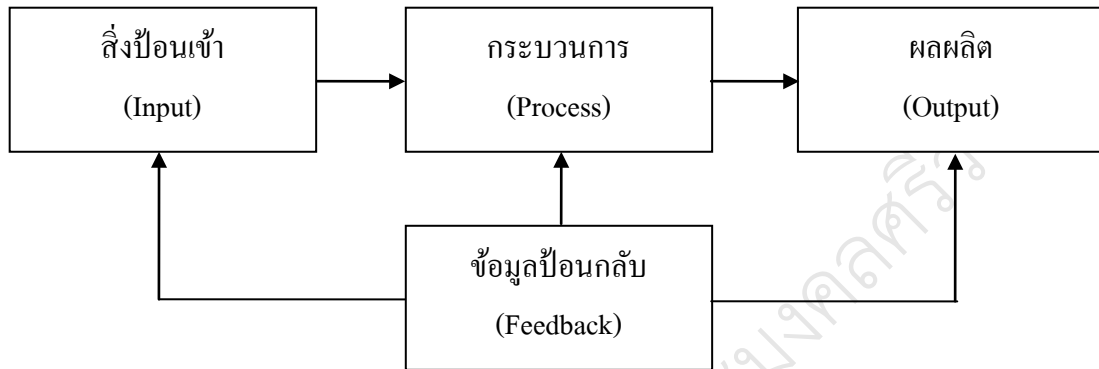
ระบบ (System) คือ ภาพส่วนรวมของโครงสร้าง หรือของขบวนการอย่างหนึ่งที่มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันอยู่ใน โครงสร้างหรือขบวนการนั้น

ระบบ (System) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

วิธีการระบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) สิ่งป้อนเข้า (Input)
- 2) กระบวนการ (Process)
- 3) ผลผลิต (Output)
- 4) กระบวนการย้อนกลับ (Feedback)

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังแผนภาพที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของ 4 องค์ประกอบ ในทฤษฎีระบบ

วิธีการระบบที่ดีจะต้องเป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัดและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ถ้าระบบใดมีผลผลิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพมากกว่าข้อมูลวัตถุดิบที่ป้อนเข้าไป ก็ถือว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพ ในทางตรงกันข้ามถ้าระบบมีผลผลิตที่ต่ำกว่าข้อมูลวัตถุดิบที่ใช้ไป ก็ถือว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพต่ำ

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการหรือโครงการต่างๆ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ เป็นต้น

กระบวนการหรือการดำเนินงาน (Process) หมายถึง การนำเอาสิ่งที่ป้อนเข้าไปมาจัดกระทำให้เกิดผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ได้แก่ กิจกรรม หรือกระบวนการในโครงการ เป็นต้น

ผลผลิต (Output) หมายถึง ผลที่ได้จากการกระทำ ได้แก่ ผลการให้รางวัล ผลงาน หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ทฤษฎีระบบ (System theory) ที่นำมาใช้เป็นเรื่องของการอธิบายว่ามีผลลัพธ์ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งมีอะไรบ้าง และจากผลลัพธ์ดังกล่าวมีปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นเหตุให้เกิดผลลัพธ์อะไรบ้าง ทั้งสิ่งที่ป้อนเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) รวมถึงบริบท (Context) ที่อาจเกิดขึ้นกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนทั้งทางบวกและทางลบ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวที่มีการศึกษาในประเภทการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ดังนี้ (1) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว (Miller, 2001: 351; Ko, 2005; Blancas et al., 2010) (2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Tsaur et al., 2006; Li, 2004; Tungchawal, 2001; Abidin, 1999; Ars & Bohanec, 2010; Barzekar et al., 2011; Bhattacharya & Kumari, 2004; Ross & Wall, 1999; Crabtree & Bayfield, 1998: (3) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Foucat, 2002) (4) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน (Choi & Sirakaya, 2006)

มิติของตัวชี้วัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีมิติที่หลากหลาย ดังนี้

- 1) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Abidin, 1999; Blancas et al., 2010) รวมถึง Tsaur et al. (2006: 642) ที่ศึกษาใน 3 มิตินี้ แต่ยังไม่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และทรัพยากรด้วย
- 2) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 3 มิติ ประกอบด้วย สังคม-เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน (นโยบาย) (Crabtree & Bayfield, 1998)
- 3) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 5 มิติ คือ สังคม ระบบนิเวศ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน (Barzekar et al., 2011)
- 4) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 4 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Foucat, 2002)
- 5) ตัวชี้วัดความยั่งยืน ประกอบด้วย 5 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม การจ้างงาน การเงิน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ EIA (Miller, 2001: 351)
- 6) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 6 มิติ คือ การเมือง สังคม ระบบนิเวศ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม (Choi & Sirakaya, 2006)
- 7) ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม ได้ใช้กรอบตัวชี้วัด State indicators, Pressure indicators, Response indicators (Li, 2004: 562-564)
- 8) ตัวชี้วัดความยั่งยืนประกอบด้วย 7 ขอบเขต คือ 8.1) บำรุงรักษาระบบนิเวศ 8.2) อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม 8.3) ความสามารถด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8.4) การทำมาหากินและลดความยากจน 8.5) ความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว 8.6) ความสามารถในการรองรับ 8.7) การมีส่วนร่วมของประชาชนและความตระหนัก (Bhattacharya & Kumari, 2004)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งประกอบด้วย 2 ระยะ คือ
ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ระยะที่ 2 การศึกษาความ
ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ในที่นี้จะกล่าวถึง

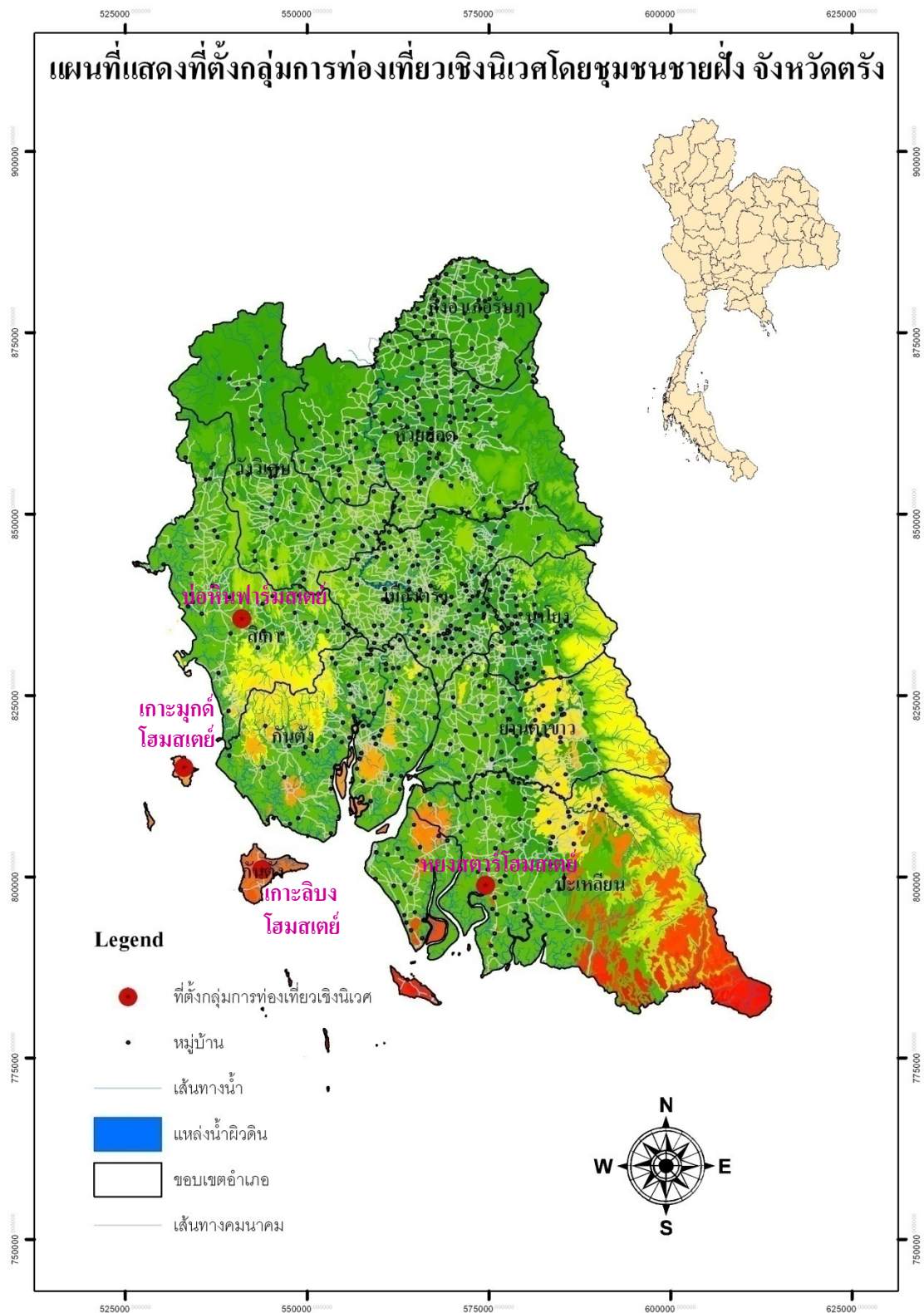
- 1) พื้นที่ในการศึกษาวิจัย
- 2) ประชากรและตัวอย่าง
- 3) ขั้นตอนในการศึกษา

3.1 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ที่มีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4
ชุมชน ดังนี้ (แผนภาพที่ 3.1)

- 3.1.1 หงสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน
- 3.1.2 บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา
- 3.1.3 เกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง
- 3.1.4 เกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง

แผนภาพที่ 3.1 พื้นที่วิจัยและที่ตั้งของกลุ่มการท่องเที่ยวในพื้นที่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล

ระดับกลุ่ม ประชากร คือ กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในชุมชนชายฝั่ง 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงส์ดำโฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์

ระดับบุคคล ประชากร คือ แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรังที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์

กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ดังนี้

1) ในระดับกลุ่ม ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในชุมชนชายฝั่ง แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่ม

2) ในระดับบุคคล ทำการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1) แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างแกนนำแบบเฉพาะเจาะจง ได้ตัวอย่างจำนวน 23 คน

2.2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรพัฒนาเอกชน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้ตัวอย่างจำนวน 9 คน ตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ขนาดตัวอย่างแกนนำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน

กลุ่มการท่องเที่ยว	แกนนำ	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	รวม
การท่องเที่ยวโดยชุมชนหงส์ดำโฮมสเตย์	5	1	6
บ่อหินฟาร์มสเตย์	5	2	7
การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง	7	1	8
เกาะมุกด์โฮมสเตย์	6	2	8
รวม	23	6	29

3) นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน

WHO (องค์การการท่องเที่ยวโลก อ้างถึงใน พจนานุกรม, 2546: 34) กล่าวว่า ร้อยละ 7 ของนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในปี พ.ศ. 2554 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง จำนวน 1,007,717 คน (1,007,717 x 7%) ดังนั้น จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดตรัง เป็น 70,540 คน จากจำนวนนี้จะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ร้อยละ 25 (70,540x25%) เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของจังหวัดตรัง จำนวน 17,635 คน ใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาน (Yamane, 1973: 729)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างกำหนดไว้ร้อยละ 5

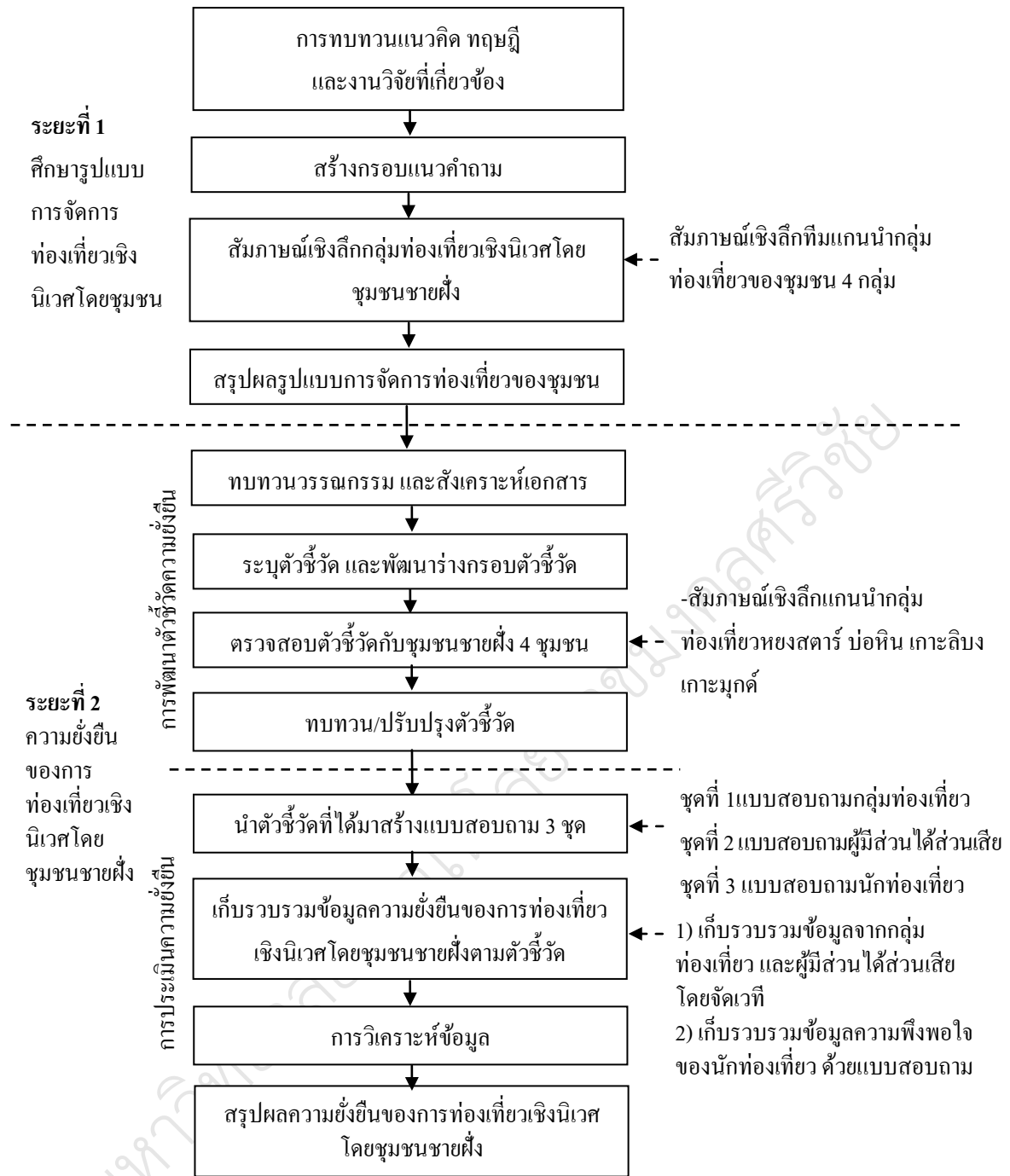
คำนวณได้ขนาดตัวอย่าง 392 คน ทั้งนี้มีโฮมสเตย์ในจังหวัดตรังที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรังทั้งหมดจำนวน 7 แห่ง ซึ่งกลุ่มที่ศึกษาเฉพาะโฮมสเตย์ในชุมชนชายฝั่งจำนวน 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.14 ดังนั้น ขนาดตัวอย่างนักท่องเที่ยวในการศึกษาครั้งนี้เป็น 224 คน (392x57.14%) ทำการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ของแต่ละกลุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ขนาดตัวอย่างนักท่องเที่ยว จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน

กลุ่มการท่องเที่ยว	ขนาดตัวอย่าง	เก็บได้จริง
การท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์	40	55
บ่อหินฟาร์มสเตย์	72	81
การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง	72	73
เกาะมุกด์โฮมสเตย์	40	30
รวม	224	239

3.3 ขั้นตอนในการศึกษา

การศึกษานี้มีขั้นตอนในการศึกษาเป็น 3 ระยะ คือ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง 2) การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง 3) การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ดังแผนภาพที่ 3.2

แผนภาพที่ 3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

การศึกษาโดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างกรอบแนวคำถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากทีมแกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหงส์ฮาร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อ

การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ โดยข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปผลรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

ระยะที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

การศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์เอกสาร

ขั้นที่ 2 การพัฒนาร่างกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทีมแกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์ กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์

ขั้นที่ 4 การทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด ในขั้นนี้จะได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

ส่วนที่ 2 การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งตามตัวชี้วัดมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การพัฒนาเครื่องมือการวิจัยโดยนำตัวชี้วัดที่ได้จากระยะที่ 2 มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 3 ชุด คือ

แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน ประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน

แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเมินบทเรียนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

แบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยวถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

1) ความตรงของแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามทั้ง 3 ชุด ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากนักวิชาการ 3 คน

2) ความเที่ยงของแบบสอบถาม ได้เก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด โดยข้อคำถามที่มี 5 สเกล นำมาหาค่าความเที่ยง

(Reliability) ด้วยวิธีอัลฟาครอนบราค หากข้อคำถามข้อใดมีค่าสหสัมพันธ์รวมแต่ละรายการ (item-total correlations) น้อยกว่า 0.30 ก็จะตัดข้อนั้นทิ้งไป (Ko & Stewart, 2002: 524)

ผลการตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยว ปรากฏผลค่าความเที่ยงจากแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.928 ถือว่ามีค่าความเที่ยงสูงมาก โดยมีรายละเอียดของค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละด้าน ดังนี้

แบบสอบถามที่ใช้วัดความพึงพอใจด้านทุนของชุมชน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.893

แบบสอบถามที่ใช้วัดความพึงพอใจด้านกระบวนการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.796

แบบสอบถามที่ใช้วัดความพึงพอใจด้านผลผลิต/ผลลัพธ์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.804

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ส่วน คือ 1) รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

3.2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม

3.2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งมี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งผ่านตัวชี้วัดความยั่งยืน ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2555 ห้องประชุม จ. 202 อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง ประกอบด้วย แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 23 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 6 คน คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา 1 คน และองค์กรพัฒนาเอกชน 1 คน รวมทั้ง 29 คน

เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามกลุ่ม จึงได้ทำการแบ่งกลุ่มออกตามกลุ่มการท่องเที่ยว 4 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนหงส์ดำโฮมสเตย์
- 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์
- 3) กลุ่มการท่องเที่ยวของเกาะลิบง
- 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์

แต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา และ องค์กรพัฒนาเอกชน) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามเป็น 2 ชุด คือ

แบบสอบถามชุดที่ 1 ชุมชนประเมินตนเองในระดับกลุ่มโดยแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวทำการประเมินตนเอง ไม่ใช่เป็นการประเมินเพื่อตัดสินแต่เป็นการประเมินเพื่อการพัฒนา และเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แบบสอบถามชุดที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำการประเมินชุมชน

ขั้นที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 3 สอบถามถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ทั้ง 4 แห่ง

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ส่วนข้อมูลความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

นอกจากนี้ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยววิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยข้อมูลเชิงปริมาณมีเกณฑ์คะแนนระดับความยั่งยืน ดังนี้

4.21 - 5.00	ความยั่งยืนมากที่สุด
3.41 - 4.20	ความยั่งยืนมาก
2.61 - 3.40	ความยั่งยืนปานกลาง
1.81 - 2.60	ความยั่งยืนน้อย
1.00 - 1.80	ความยั่งยืนน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

บทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ซึ่งทำการศึกษาชุมชนชายฝั่ง 4 ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 4 กลุ่ม คือ 1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์

โดยนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (เป็นรายกลุ่ม) 2) บทวิเคราะห์และข้อสรุปผลรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ในภาพรวมระดับชุมชน) ดังนี้

4.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (เป็นรายกลุ่ม)

ผลการศึกษารายชุมชน ประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์ ดังนี้

4.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์

ผลการศึกษากลุ่มท่องเที่ยวหอยสตาร์โฮมสเตย์จะนำเสนอใน 2 ส่วน คือ 1) สภาพทั่วไปของชุมชน 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนหอยสตาร์

สภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย 1) ที่ตั้งและอาณาเขต 2) ประชากร 3) อาชีพของชุมชน 4) การศึกษา 5) สาธารณูปโภค 6) บริการพื้นฐาน 7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

หอยสตาร์ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 บ้านหอยสตาร์ หมู่ 3 บ้านพิกุลทอง หมู่ 4 บ้านทุ่งรวงทอง หมู่ 7 บ้านควน ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าข้าม อำเภอดำรงวิทยะปาล์ม มีเนื้อที่ 81 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 63,610 ไร่ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ตอนเหนือเป็นที่สูง-ต่ำสลับกัน พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบเอียงไปทางทิศใต้ พื้นที่ตอนใต้และตะวันตกเป็นที่ราบฝั่งทะเลและป่าชายเลน ทิศเหนือจดองค์การบริหารส่วนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน ทิศใต้จดทะเลอันดามันและแนวเชื่อมต่อจังหวัดสตูล ทิศตะวันออกจดเทศบาลตำบลทุ่งยาว และองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งยาว

อำเภอปะเหลียน ทิศตะวันตกจดทะเลอันดามัน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน และองค์การบริหารส่วนตำบลตะเสะ อำเภอหาดสำราญ

2) ประชากร

ในปี พ.ศ. 2553 ทั้ง 4 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,044 คน เป็นชายจำนวน 1,468 คน และหญิง จำนวน 1,576 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 886 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม, 2553: 17)

3) อาชีพของชุมชน

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม ทำสวนผลไม้และปลูกผัก ทำนา และประมง นอกจากนี้ทำอาชีพค้าขาย รับราชการ รับจ้าง และเลี้ยงสัตว์

4) ศาสนา

ประชาชนในท้องต่าส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ตำบลท่าข้ามมีมัสยิดและสถานที่ประกอบศาสนกิจทางศาสนาอิสลามจำนวน 8 แห่ง นอกจากนี้ยังมีวัดและสถานที่ประกอบศาสนกิจทางศาสนาพุทธ คือ วัด 1 แห่ง และโรงพระ ศาลเจ้า ศูนย์ปฏิบัติธรรม จำนวน 5 แห่ง

5) การศึกษา

ตำบลท่าข้ามมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แบ่งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 4 แห่ง และวิทยาลัยการอาชีพ 1 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้โดยการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 11 แห่ง

6) การบริการพื้นฐาน

ด้านการคมนาคมของตำบลท่าข้าม และการคมนาคมติดต่อระหว่างตำบล อำเภอ บางแห่งยังไม่สะดวกเท่าที่ควร เนื่องจากถนนในบางพื้นที่ยังเป็นถนนลูกรังในฤดูฝนจะเป็นหลุมเป็นบ่อ ส่วนด้านโทรคมนาคมและการสื่อสาร มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน 30 แห่ง ด้านการไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้จำนวน 1,854 ครัวเรือน มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 8 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น 2 แห่ง

7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติในตำบลท่าข้ามมี ป่าไม้ทั้งป่าบกใน 2 หมู่บ้าน ป่าชายเลน 3 หมู่บ้าน และป่าชายเลนริมฝั่งทะเลมีทุกหมู่บ้าน

โบราณวัตถุและโบราณสถานในตำบลท่าข้าม มีทวดโต๊ะแหลม กระจงมไฟโบราณ (สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2) อาคารด่านศุลกากร (สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2) ถ้วย ชามลายคราม มีอายุประมาณปี พ.ศ. 2430 และโรงเก็บน้ำมัน

แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ เกาะขอม เกาะเหลาตรง ควนปริง สะพานเดินท่องเที่ยวในป่า ชายเลน เกาะสระมะัน ถนนพังกา เกาะตูกีเย-เกาะค้างคาว-เกาะนก แหลมหยงสตาร์ หินหัวช้าง และ ห้างละหา

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์

ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) การก่อตัวของกลุ่มท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์

กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อปี 2551 โดยมีแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายใน คือ หยงสตาร์มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีอาชีพ กล่าวคือ มีทรัพยากรเชิงนิเวศทางทะเลและป่าชายเลนที่สมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง มีประวัติศาสตร์หรือตำนาน วัตถุ โบราณ โบราณสถาน มีอาชีพที่หลากหลาย และบุคลากรมีความรู้ ส่วนแรงจูงใจจากปัจจัยภายนอก คือ มีนักศึกษาเข้ามาศึกษาไม่มีที่พักต้องพักในโรงเรียน ประกอบกับหลังปี 2547 องค์กร SACC ของประเทศฟินแลนด์ ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิในด้านการทำกิจกรรมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีนักวิชาการให้ความรู้ทางวิชาการและเป็นพี่เลี้ยง

2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์

กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์มีความคาดหวังในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ต้องการให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการตื่นตัวในการพัฒนาทุกด้าน สร้างความตระหนัก มีส่วนร่วม และได้ความสามัคคีภายในชุมชน คาดว่าต้องประสบความสำเร็จที่ดีต่อไปในอนาคตและสร้างความประทับใจ มีนักท่องเที่ยวมาศึกษาเรียนรู้ที่โฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังคาดหวังว่าการท่องเที่ยวทำให้มีการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยความคาดหวังดังกล่าวของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์สอดคล้องกับ ข้อมูลที่เก็บจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าข้าม ดังความคิดเห็น ดังนี้

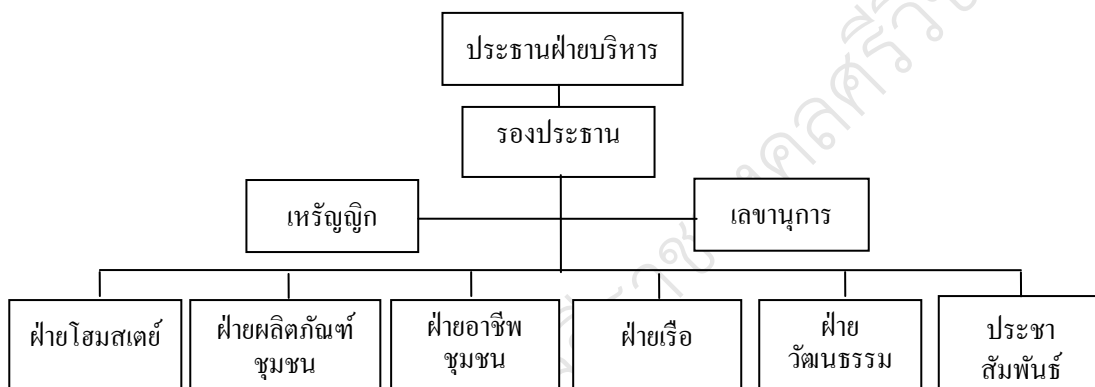
“การท่องเที่ยวของชุมชนจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์) สร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์มากขึ้น เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น อีกทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังขยายผลของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน โดยขยายโฮมสเตย์ให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดหมู่บ้านน่าอยู่ต่อไป”

3) การจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จะกล่าวถึงในประเด็น (1) โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (2) กติกา (3) การประชาสัมพันธ์ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1) โครงสร้างกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนหงสตาร์

กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงสตาร์โฮมสเตย์มีโครงสร้างการทำงานที่แบ่งบทบาทหน้าที่ คือ ประธาน รองประธาน เกร็ดญิก เลขานุการ และแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายโฮมสเตย์ (รับนักท่องเที่ยวเข้าพัก) ฝ่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (แปรรูปสัตว์น้ำในท้องถิ่นเป็นสินค้า OTOP) ฝ่ายอาชีพชุมชน (กลุ่มกรีดยาง กลุ่มทำประมง) ฝ่ายเรือ (จัดเรือบริการนักท่องเที่ยว) ฝ่ายวัฒนธรรม (แสดงร้องเงี้ยวต้อนรับนักท่องเที่ยว) และประชาสัมพันธ์ ดังแผนภาพที่ 4.1

แผนภาพที่ 4.1 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงสตาร์โฮมสเตย์

3.2) กติกาของกลุ่มท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์

กติกาสำหรับนักท่องเที่ยว มีดังนี้ (1) ห้ามดื่มสุราและสิ่งเสพติดในหมู่บ้าน (2) ห้ามแต่งกายไม่สุภาพในที่ชุมชน (3) ห้ามทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เก็บเปลือกหอยปะการัง (4) มีการลงทะเบียนนักท่องเที่ยวที่ทำการศูนย์ ก่อนเข้าพักทุกครั้งโดยใช้บัตรประชาชน

กติกาสำหรับโฮมสเตย์ (1) บ้านพักที่มีส้วม/ห้องน้ำ 1 ห้อง ต่อการเข้าพักของนักท่องเที่ยว 4 คน (2) การจัดลำดับในการเข้าพักของบ้านที่เป็นโฮมสเตย์ จัดตามลำดับของกลุ่มที่กำหนดไว้

การแบ่งปันผลประโยชน์ของสมาชิก รายได้จากการท่องเที่ยว ได้แก่ โฮมสเตย์ อาหาร รถ เรือ ร่องเงี้ยว ผลิตภัณฑ์ OTOP จะหักเข้ากลุ่มร้อยละ 10 เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่ม

3.3) การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์

การประชาสัมพันธ์ได้ติดต่อผ่านพัฒนาชุมชน 3 จังหวัดภาคใต้ เข้ามาพักเป็นลูกค้า ซึ่งปีนี้สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาเข้ามาทำประชาสัมพันธ์เพียงครั้งเดียว โดยสำนักงาน

การท่องเที่ยวและกีฬาทำเว็บไซต์ให้ เป็นบล็อก ชื่อ yongstar.thaiza.com ฝากไว้ที่ Thaiza ซึ่งสามารถลิงค์มาที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง นอกจากนี้พัฒนาชุมชนจังหวัดได้ผลักดันเรื่องสินค้า OTOP มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้วยแผ่นพับ เรื่องการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จังหวัดตรัง จึงประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ด้วยแบบผสมๆ กัน กล่าวได้ว่า การประชาสัมพันธ์แบบจริงจังยังไม่มี

3.4) กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวของหงสตาร์โฮมสเตย์

ประกอบด้วย เรือท่องเที่ยว เรือตกปลา เยี่ยมชมกลุ่มผลิตภัณฑ์ นั่งรถชม เกาะหงสตาร์ ศึกษาและร่วมฝึกกิจกรรมกลุ่มอาชีพ ชมการแสดงพื้นเมือง คือ ร่องเง็ง (ชุดเล็ก/ชุดใหญ่) ดังนี้

เรือท่องเที่ยว มี 5 โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมที่ 1 นั่งเรือชมรอบเกาะหงสตาร์ ได้แก่ หอลูกไม้ ซากเรือโบราณ เกาะเหลาตรง ควนปริง ชมค้างคาวที่เกาะสะบัน เกาะค้างคาว เกาะนก เกาะตูกี๋ย ชมกระชังปลาที่ ทอนทาน

โปรแกรมที่ 2 นั่งเรือไปเกาะสุกร

โปรแกรมที่ 3 นั่งเรือไปเกาะกล้วย

โปรแกรมที่ 4 นั่งเรือไปเกาะเหลาเหียง

โปรแกรมที่ 5 นั่งเรือไปเกาะบูโหลน

เรือตกปลา ตกปลากระบอกอ่าวหงสตาร์

เยี่ยมชมกลุ่มผลิตภัณฑ์ มีหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มน้ำปลา แม่บ้านหงสตาร์ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลของแม่บ้านทุ่งรวงทอง และกลุ่มผ้าบาติกของบ้านพิกุลทอง

นั่งรถชมเกาะหงสตาร์

ศึกษาและร่วมฝึกกิจกรรมกลุ่มอาชีพ ได้แก่ การกรีดยาง การทำประมง

ชมการแสดงพื้นเมือง คือ ร่องเง็ง (ชุดเล็ก/ชุดใหญ่)

4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของหงสตาร์

กลุ่มการท่องเที่ยวของหงสตาร์ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวแบบผสมผสานกัน ทั้งเชิงนิเวศ ได้แก่ การนั่งเรือชมเกาะต่างๆ อีกทั้งเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตและวิถีอาชีพ (สวนยาง ประมง) และการแสดงพื้นบ้าน คือ ร่องเง็ง ซึ่งการจัดการนี้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecotourism) อีกทั้งกลุ่มการท่องเที่ยวของหงสตาร์ มีโครงสร้างการทำงานและจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวของชุมชนเอง (Community-based tourism, CBT) นอกจากนี้กลุ่มการท่องเที่ยวของหงสตาร์ยังมีการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในแบบโฮมสเตย์ (Homestay) โดยมีโฮมสเตย์

จำนวนได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ ระหว่างปี 2551-2554 มีโฮม สเตย์ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ จำนวน 17 หลัง ปัจจุบันถอนตัวไป 7 หลัง จึงมีโฮมสเตย์จำนวน 10 หลัง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของหอยสตาร์มีรูปแบบเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮม สเตย์

5) ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวหอยสตาร์โฮมสเตย์

แกนนำกลุ่มท่องเที่ยวหอยสตาร์โฮมสเตย์มีความเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มมีปัญหา ดังต่อไปนี้

5.1) ด้านคน มีปัญหาหลายประเด็น คือ

- สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ทางวิชาการ
- ความคาดหวังของสมาชิกคิดว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นธุรกิจ บางคนก็ออกไปเพราะคิดว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นธุรกิจ คนที่เหลือก็ยังคงอยู่เพราะคิดว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ใช่ธุรกิจ

- การไม่เข้าร่วมทำกิจกรรม กล่าวคือ คนที่มีโฮมสเตย์ต้องการเพียงให้คนเข้าพัก แต่ไม่เข้าร่วมทำกิจกรรมอื่นๆ

5.2) ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาด้านกายภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวก

5.3) ขาดสถานที่จุดศูนย์กลาง (ห้องน้ำ ศูนย์บริการ ติดต่อสื่อสาร) รวมถึงวัตถุดิบในการผลิตสินค้า OTOP (การแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ) ลดลง

5.4) การจัดการ มีปัญหาในหลายประเด็น คือ

- การบริหารจัดการกลุ่ม ยังมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการ
- การกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ไม่ทั่วถึง กติกาให้พักบ้านละ 8 คน แต่แขกไม่ยอมแยกจากกัน ทำให้เสียข้อกำหนดเรื่องการบริหาร หรือนักท่องเที่ยวที่นับถือศาสนาอิสลามต้องการเข้าพักโฮมสเตย์ของมุสลิมด้วยกัน

- การสื่อประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้การทำเว็บไซต์ ป้ายประชาสัมพันธ์

- นโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นไม่ต่อเนื่อง คือ นโยบายผู้บริหารท้องถิ่นชุดเก่าให้การสนับสนุนโฮมสเตย์มากกว่า รวมถึงการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มต้องการให้มีส่วนร่วม ต้องการให้บอกต่อ แต่การเมืองระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลคิดว่าหาเสียงต้องการเด่นดังแข่งขันจึงพยายามเข้าควบคุม โดยรวมเอาไปไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบล

- การสนับสนุนของภาครัฐระดับจังหวัดยังน้อย หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด มียุทธศาสตร์จังหวัดเน้นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติจังหวัดเน้นการท่องเที่ยวกระแสหลัก มีการประชาสัมพันธ์ธุรกิจท่องเที่ยวกระแสหลัก ขณะที่การประชาสัมพันธ์โดยในกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังอยู่ในระดับน้อยน้อย

ทั้งนี้ปัญหาของการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวของหอการค้า
โสมสเคย์ สอดคล้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามเห็นมีความเห็น
ว่า

“ผลจากการท่องเที่ยวของหอการค้า บางอย่างไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ยังมี
ส่วนที่ต้องปรับปรุงอีกมากหลายประเด็น คือ 1) การบริหารจัดการของกลุ่ม 2) การประชาสัมพันธ์
3) นโยบายของผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ต่อเนื่อง 4) งบประมาณ ที่ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณไม่
ตรงจุด 4) การประสานระหว่างองค์กรภาครัฐ”

4.1.2 บ่อหินฟาร์มสเคย์

ผลการศึกษาของบ่อหินฟาร์มสเคย์จะนำเสนอใน 2 ส่วน คือ 1) สภาพทั่วไปของชุมชน
2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเที่ยวของชุมชน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน

สภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย (1) ที่ตั้งและอาณาเขต (2) ประชากร (3) อาชีพของ
ชุมชน (4) การศึกษา (5) สาธารณูปโภค (6) บริการพื้นฐาน (7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่ง
ท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

บ่อหินฟาร์มสเคย์ ตั้งอยู่ที่บ้านพรุจูด โดยบ้านพรุจูดมีพื้นที่ 11,815 ไร่ ตั้งอยู่ใน
ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา อาณาเขตตำบลบ่อหิน ทิศเหนือติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาไม้
แก้ว อำเภอสิเกาและอำเภอวังวิเศษ ทิศใต้ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา ทิศ
ตะวันออกติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกาและอำเภอวังวิเศษ ทิศ
ตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามัน

2) ประชากร

ประชากรของตำบลบ่อหินมีจำนวน 6,672 คน เป็นชาย 3,390 คน หญิง 3,282 คน
รวมทั้งหมด 1,938 ครัวเรือน โดยประชากรในบ้านพรุจูดมีจำนวน 509 คน เป็นชาย 503 คน หญิง
1,012 คน รวมทั้งหมด 284 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน, 2553: 12)

3) อาชีพของชุมชน

ประชากรในตำบลบ่อหินมีอาชีพหลัก คือ ทำสวนยางพารา ทำสวนปาล์ม ไร่ยอละ 85
อาชีพรอง คือ อาชีพประมง ไร่ยอละ 10 และอาชีพอื่นๆ ไร่ยอละ 5

4) ศาสนา

ประชาชนในตำบลบ่อหิน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 70 และศาสนาอิสลาม ร้อยละ 30 โดยตำบลบ่อหินมีมัสยิด 3 แห่ง คือ มัสยิดบ้านคูหน มัสยิดบ้านโด้ะบัน และมัสยิดบ้านปากคลอง และมีสำนักสงฆ์ 1 แห่ง คือ สำนักสงฆ์บ้านไร่ออก

5) การศึกษา

ตำบลบ่อหินมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน จำนวน 6 โรงเรียน เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 1 โรงเรียน และโรงเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 5 โรงเรียนนอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 5 ศูนย์

6) การบริการพื้นฐาน

ด้านการคมนาคม ตำบลบ่อหินใช้การคมนาคมทางบกเป็นสำคัญ โดยมีทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4046 (ตรัง-สิเกา) เป็นถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่ตำบลและอำเภอ และยังมิถุน รพช. ถนนโยธาธิการ และถนนของท้องถิ่น ส่วนที่ใช้ภายในหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรัง ส่วนด้านการไฟฟ้า ชาวบ้านในตำบลบ่อหินมีไฟฟ้าใช้ จำนวน 9 หมู่บ้าน

7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ตำบลบ่อหินมีสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเล ได้แก่ หาดหัวหิน หาดคลองสน และบ่อน้ำเค็มร้อนในป่าชายเลน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) การก่อตัวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

กลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์ได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อปี 2550 แรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ หลังจากที่มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนแล้วกลุ่มจึงต้องการสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อเสริมรายได้ของสมาชิก ประกอบกับพื้นที่ของชุมชนอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรผสมกับการมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ความหลากหลายของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จึงต้องการให้คนภายนอกได้สัมผัสกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขณะเดียวกันกลุ่มก็ต้องการจะอนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มจึงมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้อาชีพเป็นฐาน มีวิสัยทัศน์ว่า พัฒนาอาชีพ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

กลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความคาดหวังในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ คาดหวังว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความยั่งยืน ทำให้คนใส่ใจกับธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติกับคนในชุมชน รวมถึงคาดหวังเรื่องความร่วมมือทั้งของคนในชุมชนและชุมชนบริเวณใกล้เคียง โดยความคาดหวังดังกล่าวของกลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์ สอดคล้องกับ ข้อมูลที่เก็บจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล โดย องค์กรบริหารส่วนตำบลบ่อหิน มีคาดหวังเพิ่มเติมว่ากลุ่มบ่อหินจะมีระบบการจัดการที่ดี และบ่อหินจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ครบถ้วนมีความสำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง ดังความคิดเห็น ดังนี้

“การจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินมีระบบการจัดการที่ดีทำให้เกิดความยั่งยืน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ครบถ้วนที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง รวมถึงตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประชาชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล”

3) การจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

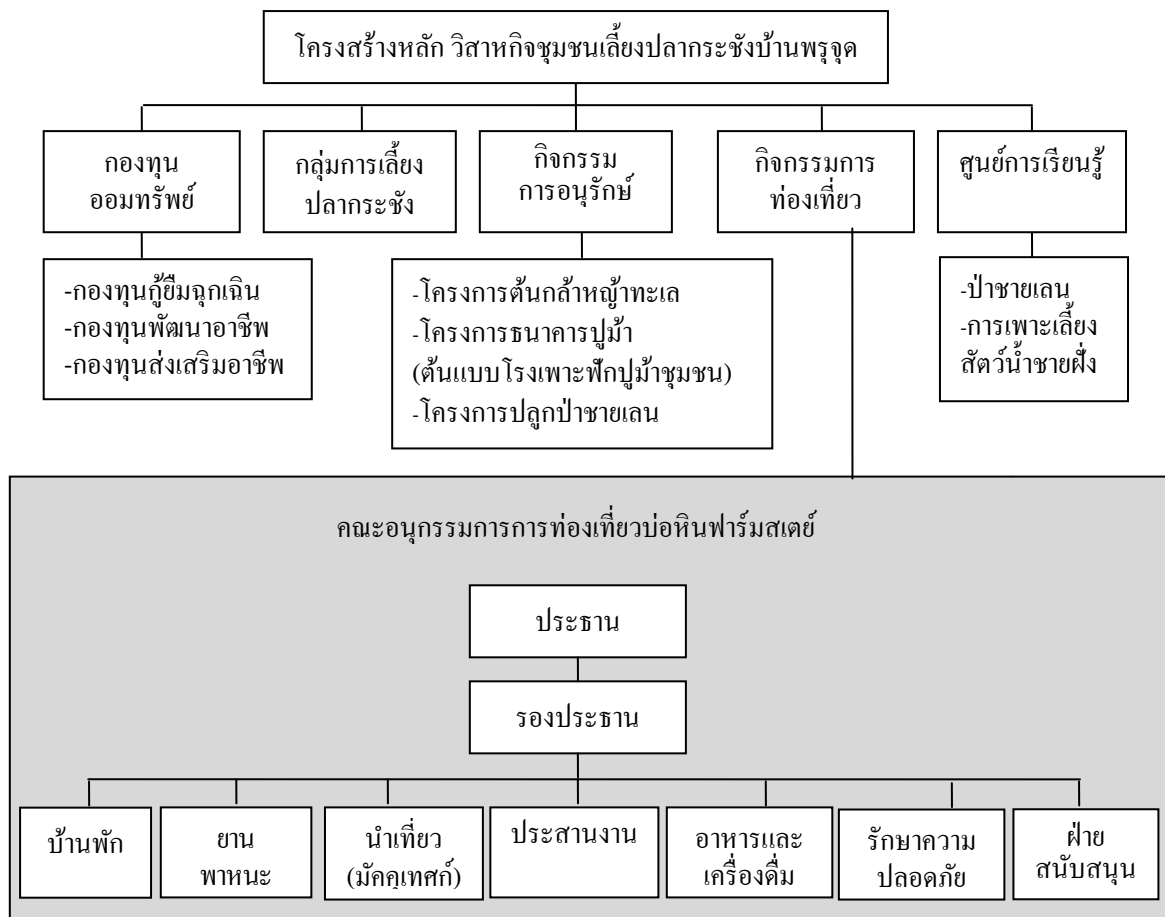
การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จะกล่าวถึงในประเด็น (1) โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (2) กติกา (3) การประชาสัมพันธ์ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1) โครงสร้างกลุ่มท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

บ่อหินฟาร์มสเตย์มีโครงสร้างการทำงานที่แบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีโครงสร้างหลัก ประกอบด้วย กองทุนออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงปลากระชัง กิจกรรมการอนุรักษ์ กิจกรรมการท่องเที่ยว ศูนย์การเรียนรู้

ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวได้มีคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กลุ่มเรือ (จัดเรือรับรองนักท่องเที่ยว) กลุ่มนำเที่ยว (เป็นมัคคุเทศก์อธิบาย สื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว) กลุ่มประสานงาน กลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม และฝ่ายสนับสนุน ดังแผนภาพที่ 4.2

แผนภาพที่ 4.2 โครงสร้างการบริหารงานของบ่อหินฟาร์มสเตย์

3.2) กติกาของบ่อหินฟาร์มสเตย์

กำหนดกติกาสำหรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว กลุ่มไม่ได้กำหนดข้อห้ามไว้ เพราะถือเป็นการไม่ให้เกียรติ โดยมีแนวคิดที่นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกอยู่แล้ว กลุ่มจึงเน้นการบริหารจัดการภายในที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกรงใจมากกว่า แต่กลุ่มมีการกำหนดเป็นข้อปฏิบัติของการนำเที่ยวทางทะเล คือ นักท่องเที่ยวฟังบรรยายสรุปจากมัคคุเทศก์ก่อนไปดำน้ำดูปะการัง ข้อปฏิบัติในการสวมเสื้อชูชีพ การปฏิบัติตัวขณะอยู่บนเรือ และการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในแหล่งปะการัง

การแบ่งปันผลประโยชน์ โสมสเตย์ 3 แห่ง เชื่อมโยงกันหมดเป็นหลังเดียว นักท่องเที่ยวเข้าพักโดยดูความต้องการของนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเลือกเองไม่ได้หมุนเวียนตามคิว กลุ่มจึงเน้นการทำโสมสเตย์ให้มีมาตรฐานเดียวกัน สมาชิกกลุ่มได้รายได้จากนักท่องเที่ยว 1 คน คือ โสมสเตย์ 120 บาทต่อคน เรือ 150 บาทต่อคน อาหารเย็นซีฟู้ด 200 บาทต่อคน มัคคุเทศก์นำเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เที่ยวละ 200 บาท หากมีการนำเที่ยวเกี่ยวกับการทำสวน กรีดยาง ดำน้ำดูปะการัง ให้เที่ยวละ 400 บาท

รายได้ที่เข้ามาหักไว้ 10 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน หักเข้ากองทุนบริหารจัดการทรัพยากร และกลุ่มการท่องเที่ยวใช้ในการประชุมหารือร้อยละ 25 ของกองทุนกันไว้เพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น วันเด็ก กิจกรรมโรงเรียน ทุนการศึกษา โดยให้ทุนการศึกษา ทุนละ 500 บาทต่อปี จำนวน 3-5 ทุน

3.3) การประชาสัมพันธ์ของบ่อหินฟาร์มสเตย์

บ่อหินฟาร์มสเตย์มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ เป็นบล็อก ใช้คำค้นว่า บ่อหินฟาร์มสเตย์ นอกจากนี้ใช้ช่องทางการบอกต่อ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปโพสต์ข้อความไว้ในบล็อก หรือหน้าราชการที่เข้ามาไปโพสต์ข้อความไว้ในเว็บไซต์ของหน่วยงาน โดยเทคนิคการเขียนให้เกิดชื่อคือ การลิงค์ให้พบชื่อใน www.google.co.th รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้วยแผ่นพับเรื่องการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จังหวัดตรัง อีกทั้งใช้การประชาสัมพันธ์แบบบอกต่อ ปากต่อปาก คนที่เข้ามาชวนกันเพื่อนเข้ามาจะได้นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย ไม่ใช่นักท่องเที่ยวที่เดินเข้ามา (walk in) คนที่เข้ามาพักต้องโทรศัพท์มาจองก่อน โดยเน้นเชิงคุณภาพของนักท่องเที่ยวมากกว่าปริมาณ

3.4) กิจกรรมการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

ประกอบด้วย 3 โปรแกรม คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางทะเล และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน ดังนี้

โปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 2 โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมที่ 1 การล่องเรือชมนิเวศป่าชายเลน เดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมวิถีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ชมทัศนียภาพอ่าวบุญคง สนุกกับภูผาหินงอก หินย้อย ชมบ่อน้ำเค็มร้อนกลางป่าชายเลนที่มีน้ำเค็มร้อนอุณหภูมิ 45-47 °C ชมพระอาทิตย์ตกดินที่หาดเก็บตะวัน

โปรแกรมที่ 2 เพิ่มเติมจากโปรแกรมที่ 1 คือ ชมทัศนียภาพหมู่เกาะอ่าวสิเกา (เกาะหลอ-หลอ เกาะยา เกาะผี) ชมถ้ำค้างคาว เขาน้อย อ่าวบุญคง

โปรแกรมการท่องเที่ยวทางทะเล เที่ยวชมหาดทรายขาวและปะการังหลากหลายที่เกาะกระดาน ลอดถ้ำมรกต ดำน้ำชมปะการังหลากสีสันและชมฝูงปลาที่เกาะเชือก ดำน้ำชมปะการังอ่อนหลากสีที่เกาะม้า ดำน้ำชมปะการังน้ำตื้นที่เกาะไหง

โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน ชมวิถีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ชมวิถีการประมงชายฝั่งอ่าวสิเกา ชมกิจกรรมसानเตยปานัน ชมการแสดงลิเกป่า มรดกที่ใกล้สูญหาย ชมวิถีการประกอบอาชีพสวนยางพารา ชมกิจกรรมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ชมพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำราชมงคล

นอกจากนี้บ่อหินฟาร์มสเตย์ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว โดยศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 ฐาน ดังนี้ 1) ศูนย์การเรียนรู้ป่าชายเลน 2) ฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง มี 4 ฐานย่อย ดังนี้ ปูนิ่ม การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน การเลี้ยงปลากะพง

การเลี้ยงปลาเก่า 3) ฐานธนาคารปูม้า 4) ฐานธนาคารต้นกล้าหญ้าทะเล 5) ฐานการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง 6) ฐานการจัดการองค์การระดับชุมชน

4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหิน

กลุ่มการท่องเที่ยวของบ่อหินจัดตั้งขึ้นจากฐานอาชีพ คือ วิชาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากระชังบ้านพรุจูด มีการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ทั้งในเชิงนิเวศ วัฒนธรรม และวิถีชุมชนประมงชายฝั่งทะเล (การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำประมงชายฝั่ง การทำสวนยางพารา) จึงเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Cultural ecotourism) อย่างไรก็ตามกลุ่มการท่องเที่ยวของบ่อหินมีลักษณะการจัดการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ที่เรียกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) โดยทำการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะโฮมสเตย์ (Homestay) โดยมีโฮมสเตย์ จำนวน 3 หลัง ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ ระหว่างปี 2552-2555 และปัจจุบันนี้ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ ระหว่างปี 2555-2558

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินมีรูปแบบเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮมสเตย์

5) ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์

แกนนำกลุ่มท่องเที่ยวบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มมีปัญหา ดังต่อไปนี้

5.1) ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ขรุขระ ไฟฟ้าดับบ่อย น้ำประปาไม่พอใช้ ที่จอดรถไม่เพียงพอ และไม่มีท่าเทียบเรือ

5.2) การจัดการ มีปัญหาในหลายประเด็น คือ

-การสื่อสารภายในองค์กรไม่ทั่วถึง เช่น การนัดหมายเวลา การบอกปากต่อปาก

-นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาได้ เนื่องจากมีอุปสรรคด้านสภาพ

ภูมิอากาศ

-การส่งเสริมหน่วยงานภาครัฐขาดความต่อเนื่อง

-การเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน

4.1.3 การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง

ผลการศึกษาของกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบงจะนำเสนอใน 2 ส่วน คือ 1) สภาพทั่วไปของชุมชน 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนเกาะลิบง

สภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย (1) ที่ตั้งและอาณาเขต (2) ประชากร (3) อาชีพของชุมชน (4) การศึกษา (5) สาธารณูปโภค (6) บริการพื้นฐาน (7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

เกาะลิบง ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านโคกสะท้อน หมู่บ้านบาตูปูเต๊ะ หมู่บ้านหลังเขา และหมู่บ้านทรายแก้ว ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง มีเนื้อที่ประมาณ 45.27 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,295 ไร่ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ปากแม่น้ำตรัง มีสภาพเป็นเกาะแก่ง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ติดแผ่นดินใหญ่เป็นที่ราบค่อนข้างสูงมีภูเขาบางส่วนเป็นพื้นที่ราบสูง ส่วนที่ 2 เป็นเกาะกลางทะเลมีภูเขาตอนกลางค่อนข้างสูง จำนวน 2 เกาะ คือ เกาะลิบง มีพื้นที่ร้อยละ 39 ของพื้นที่ทั้งหมด และเกาะมุกด์ รวมถึงพื้นที่เกาะกระดาน มีพื้นที่ร้อยละ 23 ของพื้นที่ทั้งหมด

2) ประชากร

ในปี พ.ศ. 2553 เกาะลิบง 4 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,197 คน เป็นชายจำนวน 1,639 คน และหญิง จำนวน 1,558 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 800 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง, 2553: 14)

3) อาชีพของชุมชน

ประชาชนในเกาะลิบงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทำสวนยางพารา และรับจ้างทั่วไป

4) ศาสนา

ประชาชนในตำบลเกาะลิบง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 96 โดยในเกาะลิบงมีมัสยิดจำนวน 2 แห่ง

5) การศึกษา

เกาะลิบงมีสถานศึกษาจำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเกาะลิบง (ประถมศึกษา) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาระดับชั้นสูงสุด มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ และโรงเรียนบ้านบาตูปูเต๊ะ (สาขาหลังเขา) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกาะลิบง 1 แห่ง

6) การบริการพื้นฐาน

ด้านการคมนาคมในตำบลเกาะลิบง มีถนนสายหลัก 1 สาย ถนนสายรอง 1 สาย ภายในเกาะลิบงมีถนนภายในเกาะ มีท่าเทียบเรือ 1 แห่งที่บ้านพร้าว ด้านโทรคมนาคมและการสื่อสาร มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำตำบล 1 แห่ง ตู้โทรศัพท์สาธารณะในตำบลเกาะลิบง 5 แห่ง ด้านไฟฟ้า เมื่อปี 2554 ปลายปี มีการเดินสายเคเบิลใต้น้ำ ด้านน้ำใช้น้ำประปา

7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรชายฝั่งของตำบลเกาะลิบง ได้แก่ ป่าชายเลน แนวปะการังน้ำตื้นน้ำลึก นกทะเล นกชายเลน ทั้งนี้พื้นที่ของตำบลเกาะลิบง มีสภาพเป็นเกาะแก่ง จึงมีทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ ถ้ำมรกต เกาะมุกด์ เกาะกระดาน เกาะลิบง แหลมจุกโหย หาดหยงหลิง หาดสั้น หาดยาว ถ้ำเจ้าคุณ เกาะแหวน เกาะเชือก (เป็นที่อยู่อาศัยของนกอีแอ่น) อีกทั้งเกาะลิบงยังเป็นที่อยู่อาศัยของพะยูน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) การก่อตัวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อปี 2550 โดยมีแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายใน คือ เกาะลิบงมีทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์หลายอย่าง ได้แก่ พะยูน นกอพยพ กำแพงเมืองเก่า หลุมฝังศพพระยาธิบง จึงต้องการให้การท่องเที่ยวของเกาะลิบงเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชนตลอดไป ชาวบ้านมีอาชีพเสริมมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งจากทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลดลงจึงต้องการให้ชุมชนจัดการตนเอง ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้มีแรงจูงใจเรื่องการรู้จักเพื่อนมีเพื่อนมาก ประการสุดท้ายมีแรงจูงใจเรื่องต้องการได้ความรู้ ทั้งนี้แนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวของเกาะลิบง คือ ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนมุสลิม จึงต้องเป็นท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่ทำลายวิถีชีวิตของชุมชน

2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบงมีความคาดหวังในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับการคุ้มครองเพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยทุกคนในชุมชนมาช่วยกันดูแลทรัพยากร ให้ทรัพยากรสมบูรณ์ กุ้ง หอย ปู ปลา เพิ่มขึ้น อีกทั้งคาดหวังให้คนในชุมชนมีความรักและความสามัคคี ทุกคนรักบ้านเกิด คนในชุมชนคนในชุมชนมีรายได้เสริมที่เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนดีขึ้น ต่อไปในอนาคตลูกหลานในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประการสุดท้ายคาดหวังว่าเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และภาคส่วนอื่น โดยความคาดหวังดังกล่าวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง สอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง และ มูลนิธิอันดามัน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความหวังเพิ่มเติมว่ากลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบงมีระบบบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็ง รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในด้านงบประมาณ องค์กรความรู้ ดังความคิดเห็น ดังนี้

“การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ช่วยทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น”

(องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง)

“มีระบบบริหารจัดการกลุ่มของการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคตจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในด้านงบประมาณ องค์ความรู้ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น”

(มูลนิธิอานามัน)

3) การจัดการท่องเที่ยวของของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จะกล่าวถึงในประเด็น (1) โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (2) กติกา (3) การประชาสัมพันธ์ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1) โครงสร้างกลุ่มท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

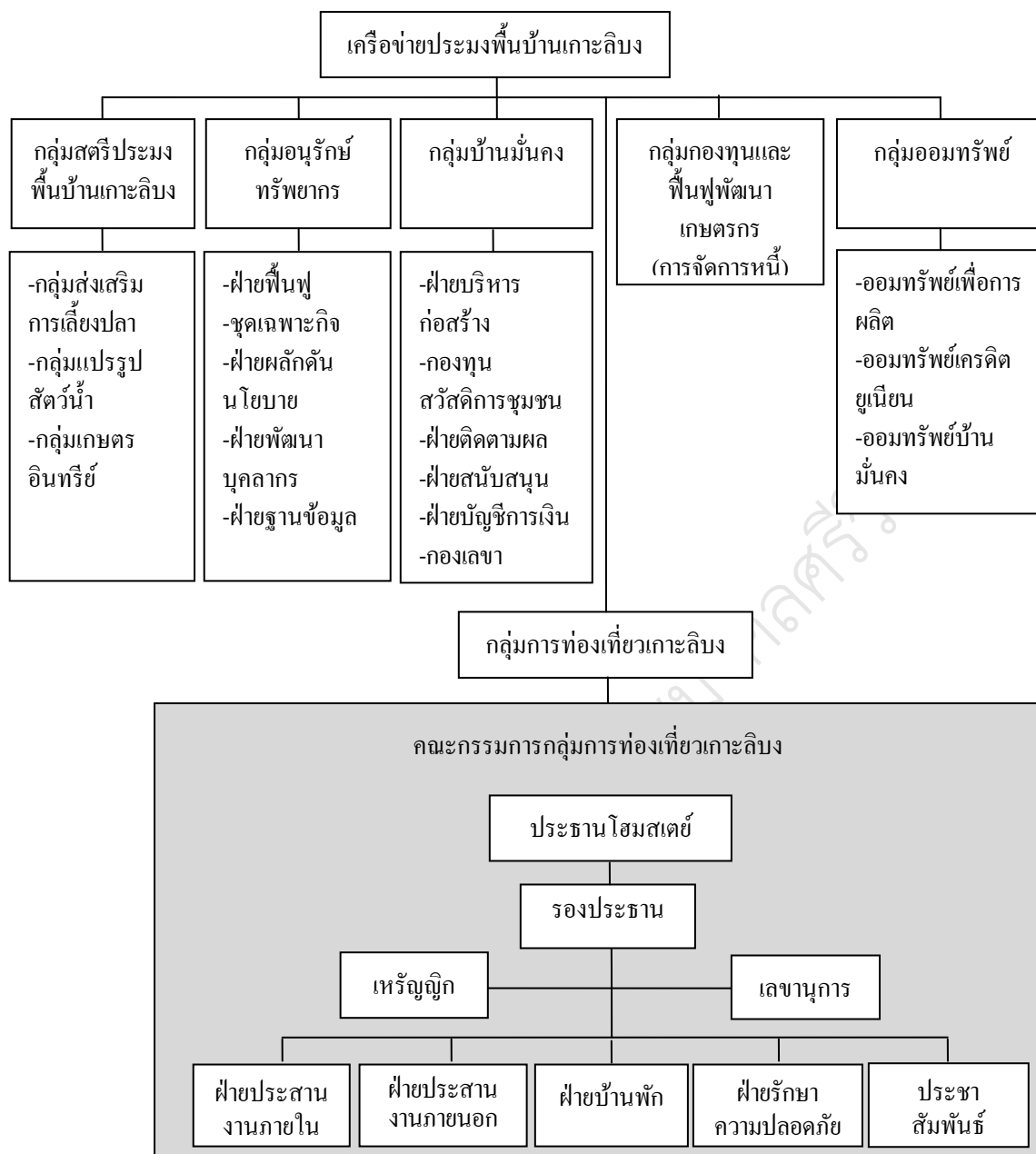
กลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบงมีโครงสร้างหลักจากเครือข่ายประมงพื้นบ้านเกาะลิบง ประกอบด้วย กลุ่มสตรีประมงพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรกลุ่มบ้านมั่นคง กลุ่มกองทุนและฟื้นฟูพัฒนาเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มโฮมสเตย์ โดยคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เหนือญติก เลขานุการ และฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายประสานงานภายใน ฝ่ายประสานงานภายนอก ฝ่ายบ้านพัก และฝ่ายรักษาความปลอดภัย (แผนภาพที่ 4.3)

3.2) กติกาของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

กติกาสำหรับนักท่องเที่ยว คือ เนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิมจึงมีข้อห้ามเกี่ยวกับการดื่มสุรา การทำอนาจาร การแต่งกายแบบขี้ขลาด การส่งเสียงดัง การพกอาวุธ

กติกาสำหรับคนในชุมชน คือ เมื่อเรือวิ่งผ่านบริเวณที่อยู่อาศัยของพะยูนให้ชะลอความเร็วเรือ หรือหลีกเลี่ยงไปตรงจุดอื่นไม่วิ่งผ่าน

กติกาการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยผลประโยชน์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) ผลตอบแทนให้คนทำงานในกลุ่ม (2) หักร้อยละ 10 เข้ากองทุนสิ่งแวดล้อม เช่น ทำกิจกรรมปลูกป่า จัดการขยะ นำไปช่วยค่าน้ำมันให้กับชุดเฉพาะกิจเกาะลิบง

แผนภาพที่ 4.3 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง

3.3) การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบง

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบงนั้น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ส่วนกลางได้ทำเว็บไซต์ให้ เนื่องจากหลังสิ้นปีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายมาช่วยเหลือลูกค้าที่ประสบภัย มีแผนการฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มองว่าเกาะลิบงน่าจะเป็นเรื่องของการท่องเที่ยว อีกทั้งกลุ่มได้ทำแผนพืชนำไปวางไว้ที่โรงแรมธรรมรินทร์ เมื่อกลุ่มสตรีนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายก็นำแผนพืชนำไปแจกจ่ายด้วย

เมื่อไปประชุมที่หน่วยงานใดก็นำแผ่นพับไปแจก รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้วยแผ่นพับเรื่องการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จังหวัดตรัง นอกจากนี้กลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบยังประชาสัมพันธ์ด้วยการบอกต่อแบบปากต่อปาก คือนักท่องเที่ยวเข้ามาพักส่วนใหญ่เป็นคนที่ต้องการมาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนจริงๆ มีทุกภาค จึงเป็นการบอกต่อแบบปากต่อปาก

3.4) กิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบ

โปรแกรมที่ 1 (เกาะกระดาน เกาะเชือก เกาะม้า เกาะมุกด์ ถ้ำมรกต) ชมปะการังและสัมผัสหมูปลาทูที่เกาะกระดาน (สถานที่จัดงานวิวहाँใต้สมุทร) ชมความงามภายในถ้ำมรกต อนุรักษ์เมื่อดงามของทะเลอันดามัน ที่มีชายหาดเล็กๆ และแนวหน้าผาที่คล้ายปล่องภูเขาไฟ ชมปะการังหลากสีสันและหมูสัตว์ใต้ท้องทะเลนานาชาติที่เกาะเชือก และเกาะม้า

โปรแกรมที่ 2 (เกาะตะเกียง เกาะเหลาเหลียง แหลมจุกโฮย) ชมความงามของวิวทิวทัศน์ธรรมชาติทะเลอันดามันมุ่งหน้าสู่เกาะตะเกียง สัมผัสความงามของโลกใต้ทะเลกับปะการังหลากสีสันและหมูสัตว์ใต้ท้องทะเลนานาชาติที่เกาะเหลาเหลียง คุนกอพยพที่แหลมจุกโฮย

โปรแกรมที่ 3 (พายเรือแคนู ระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน ปีนเขาบาตูปูเต๊ะ) เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน การพายเรือแคนู ศึกษาระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล บ่อน้ำจืดในทะเล ปีนเขาบาตูปูเต๊ะดูพะยูน ถ้ำชาวเล คุนกอพยพ ชมอาณาจักรหอยเป่าฮือ ชมพระอาทิตย์ตกที่หลังเขา

โปรแกรมที่ 4 (พายเรือแคนู ระบบนิเวศชายฝั่ง ร่องรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพระยาภิรมย์) เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน การพายเรือแคนู ศึกษาระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ศึกษาร่องรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพระยาภิรมย์ สุสานพระยาภิรมย์ บ่อน้ำโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 ทุ่งสีนหัวคน ชมการสาธิตการเลี้ยงกุ้งมังกร เล่นน้ำที่อ่าวโต๊ะแกล ชมสะพานหิน น้ำตกนิรมาย

นอกจากนี้กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบยังจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ให้นักท่องเที่ยว คือนักท่องเที่ยวปลูกป่าชายเลน ต้นโกงกาง โดยไปขอพันธุ์จากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลน ทำการปลูกบริเวณหลังที่ทำการกลุ่ม และนักท่องเที่ยวปล่อยปูม้าไปนอกกระดองลงสู่ทะเลคนละ 5 ตัว

4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะลิบ

กลุ่มการท่องเที่ยวของเกาะลิบมีการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ทั้งในเชิงนิเวศโดยนักท่องเที่ยวได้ร่วมในกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ต้นโกงกาง ปล่อยปูม้าไปนอกกระดองลงสู่ทะเล เป็นต้น ส่วนเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา ซึ่งได้จากการพูดคุย ได้ไปร่วมประกอบอาชีพ ไปเห็นของจริง มีการปฏิบัติ ได้แก่ ตัดยาง ตกปลา ตกหมึก การหาปลา การวางอวน การไล่กุ้ง เป็นต้น จึงเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัฒนธรรม (Cultural ecotourism) อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ กำหนดทิศทางโดยชุมชน เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) ซึ่งชุมชนจัดการในรูปแบบโฮมสเตย์ (Homestay) โดยมีโฮมสเตย์จำนวนได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ เมื่อปี 2552-2555 จำนวน 3 หลัง ซึ่งในปี พ.ศ. 2555 การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์รอบแรกหมดอายุลง ขณะนี้จึงอยู่ระหว่างการดำเนินการขอรับการประเมินมาตรฐานในรอบที่ 2 จำนวน 4 หลัง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของเกาะลิตบงมีรูปแบบเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮมสเตย์

5) ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิตบง

แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตบง มีความเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มมีปัญหา ดังต่อไปนี้

- 5.1) มักคู่เทศก้ขาดความสามารถด้านภาษาอังกฤษ
- 5.2) ด้านสาธารณูปโภคขาดแคลนน้ำ และในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว/โฮมสเตย์ขาดป้ายบอกทางและถนน
- 5.3) การจัดการมีปัญหาในหลายประเด็น คือ ขาดเว็บไซต์ภาษาอังกฤษ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้านให้ความร่วมมือน้อย และขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง

4.1.4 เกาะมุกด์โฮมสเตย์

ผลการศึกษาของเกาะมุกด์โฮมสเตย์จะนำเสนอใน 2 ส่วน คือ 1) สภาพทั่วไปของชุมชน 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนเกาะมุกด์

สภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย (1) ที่ตั้งและอาณาเขต (2) ประชากร (3) อาชีพของชุมชน (4) การศึกษา (5) สาธารณูปโภค (6) บริการพื้นฐาน (7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

เกาะมุกด์ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะลิตบง ในเกาะมุกด์มีเพียงหมู่บ้านเดียวคือบ้านเกาะมุกด์ อาณาเขตตำบลเกาะลิตบง มีเนื้อที่ประมาณ 45.27 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,295 ไร่ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอันดามัน ปากแม่น้ำตรัง มีสภาพเป็นเกาะแก่ง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ติดแผ่นดินใหญ่เป็นที่ราบค่อนข้างสูงมีภูเขาบางส่วนเป็นพื้นที่ราบสูง ส่วนที่ 2 เป็นเกาะกลางทะเลมีภูเขาตอนกลางค่อนข้างสูง จำนวน 2 เกาะ คือ เกาะลิตบง มีพื้นที่ร้อยละ 39 ของพื้นที่ทั้งหมด และเกาะมุกด์ รวมถึงพื้นที่เกาะดาน มีพื้นที่ร้อยละ 23 ของพื้นที่ทั้งหมด

2) ประชากร

ในปี พ.ศ. 2553 เกาะมุกด์ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,711 คน เป็นชาย จำนวน 879 คน และหญิง จำนวน 832 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 494 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบล เกาะลิง, 2553: 14)

3) อาชีพของชุมชน

ประชาชนในเกาะมุกด์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทำสวนยางพารา และรับจ้างทั่วไป

4) ศาสนา

ประชาชนในตำบลเกาะลิง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 96 โดยในเกาะมุกด์ มีมัสยิด 1 แห่ง และสำนักสงฆ์ 1 แห่ง

5) การศึกษา

เกาะมุกด์ มีสถานศึกษาจำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเกาะมุกด์ (ประถมศึกษา) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาระดับชั้นสูงสุด มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเกาะมุกด์ และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง

6) การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมในตำบลเกาะลิง มีถนนสายหลัก 1 สาย ถนนสายรอง 1 สาย ภายในเกาะมุกด์มีถนนภายในเกาะ มีท่าเทียบเรือ 1 แห่งที่บ้านเกาะมุกด์ ในการโทรคมนาคมและการสื่อสาร มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประจำตำบล 1 แห่ง ตู้โทรศัพท์สาธารณะในตำบลเกาะลิง 5 แห่ง โดยในปี พ.ศ. 2554 มีการเดินสายเคเบิลใต้น้ำทำให้มีกระแสไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ส่วนเรื่องน้ำชาวบ้านในเกาะมุกด์ใช้น้ำบาดาล

7) ทรัพยากรการท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรชายฝั่งของตำบลเกาะลิง ได้แก่ ป่าชายเลน แนวปะการังน้ำตื้นน้ำลึก นกทะเล นกชายเลน ทั้งนี้พื้นที่ของตำบลเกาะลิง มีสภาพเป็นเกาะแก่ง จึงมีทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ ถ้ำมรกต เกาะมุกด์ เกาะกระดาน เกาะลิง แหลมจุกโฮย หาดหยงหลิง หาดสั้น หาดยาว ถ้ำเจ้าคุณ เกาะแหวน เกาะเชือก (เป็นที่อยู่อาศัยของนกอีแอ่น)

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1) การก่อตัวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ได้เริ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเมื่อปี 2551 โดยมีแรงจูงใจในการจัดการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายใน คือ ต้องการให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่แตกแยกกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รวมถึงสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีความคาดหวังในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่คำนึงถึงความยั่งยืน คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นผู้มีบทบาทเป็นเจ้าของ คาดหวังว่าชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงคาดหวังว่าในอนาคตหน่วยงานของภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์

โดยความคาดหวังดังกล่าวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ สอดคล้องกับ ข้อมูลที่เก็บจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง มูลนิธิอันดามัน และการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความหวังเพิ่มเติมว่าเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีระบบบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็ง และการท่องเที่ยวของชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังความคิดเห็น ดังนี้

“การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี เป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ช่วยทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น”

(องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง)

“มีระบบบริหารจัดการกลุ่มของการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคตจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในด้านงบประมาณ องค์ความรู้ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น”

(มูลนิธิอันดามัน)

“การท่องเที่ยวของชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน”

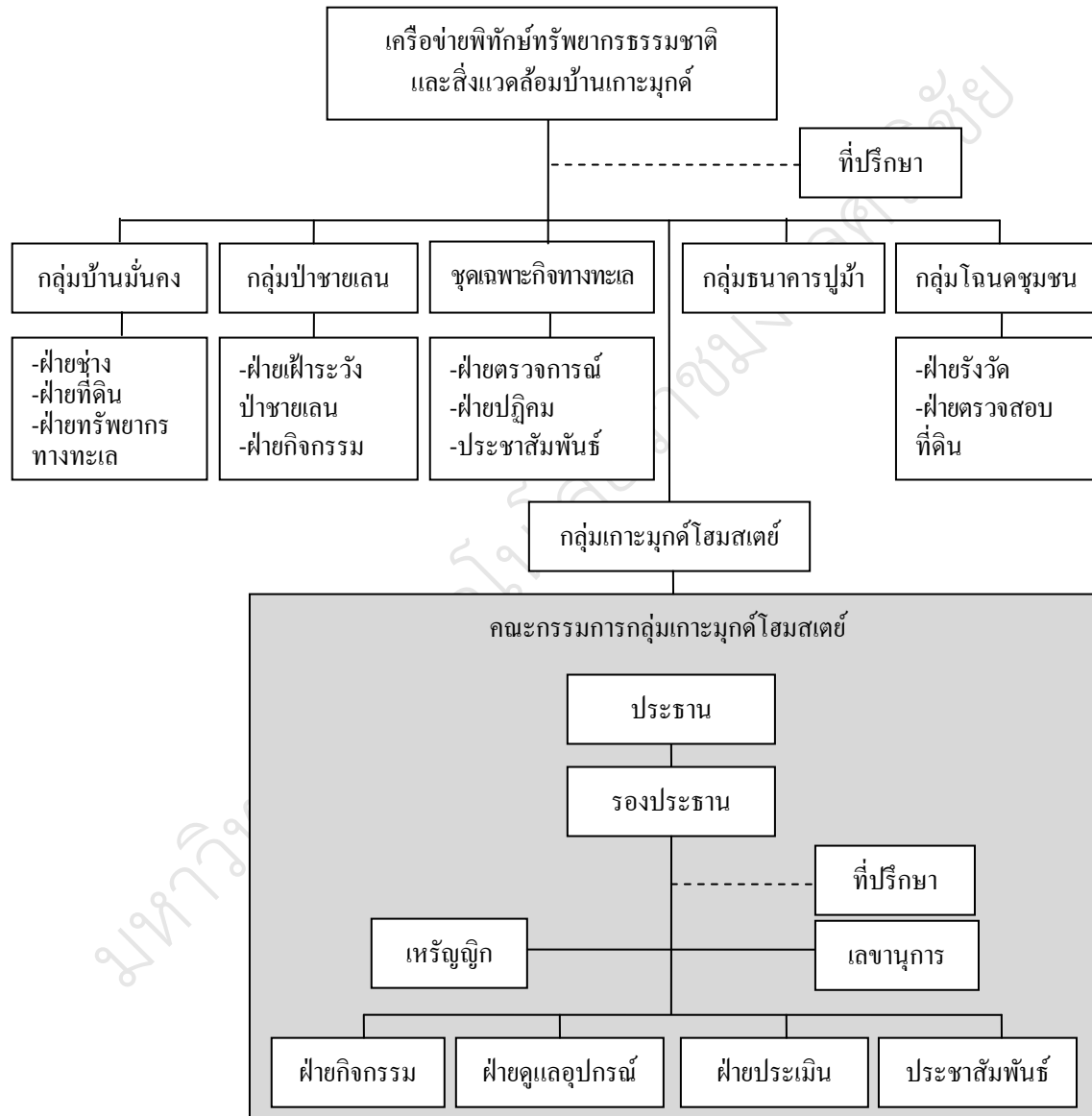
(การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง)

3) การจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

ในที่นี้จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

3.1) โครงสร้างกลุ่มท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มเกาะมุกด์ โฮมสเตย์มีโครงสร้างหลักจากเครือข่ายพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านเกาะมุกด์ ประกอบด้วย กลุ่มบ้านมั่นคง กลุ่มป่าชายเลน ชุมเฉพาะกิจทางทะเล กลุ่มธนาคารปูม้า กลุ่มโหนดชุมชน และกลุ่มโฮมสเตย์ โดยคณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน ที่ปรึกษา เจริญญิก เลขานุการ และฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายดูแลอุปกรณ์ ฝ่ายประเมิน และประชาสัมพันธ์ ดังแผนภาพที่ 4.4

แผนภาพที่ 4.4 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์

3.2) กติกาของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กติกาสำหรับนักท่องเที่ยวไม่มีกติกาใดๆ

การแบ่งปันผลประโยชน์ รายได้จากการท่องเที่ยวหักไว้ร้อยละ 10 เป็นกองทุนจัดการสิ่งแวดล้อม

3.3) การประชาสัมพันธ์ของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ใช้การประชาสัมพันธ์แบบบอกปากต่อปาก และเว็บไซต์ในโครงการบัณฑิตอาสาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คือ <http://volunteer.psu.ac.th> นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ด้วยแผ่นพับเรื่องการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จังหวัดตรัง

3.4) กิจกรรมการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

การท่องเที่ยวเน้นทางธรรมชาติ ชมวิว เทียวป่า ปีนเขา และวิถีชีวิตประมง หาดทราย ตกหมึก ตกปลา ลงอวน วิถีชีวิตชาวสวนยาง กรีดยาง ทับด้ง คือ คนเฝ้ารังนกตอนที่วางก็ตัด หวายมาทำกระด้ง เรียกว่า ทับด้ง โดยมีโปรแกรมการท่องเที่ยว ดังนี้

โปรแกรมการท่องเที่ยว 1 วัน มี 4 โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมที่ 1 Fantastic Diver (เกาะม้า เกาะเชือก เกาะกระดาน และถ้ำมรกต) ดำน้ำดูปะการังหลากชนิด สัมผัสชีวิตของสัตว์น้ำในแนวปะการังที่เกาะม้า และเกาะเชือก พักเล่นน้ำที่ชายหาดของเกาะกระดาน และแหวกว่ายไปพบกับความอัศจรรย์แห่งธรรมชาติที่ถ้ำมรกต

โปรแกรม Amazing of Cave (ถ้ำใหญ่ ถ้ำอ่าง ถ้ำมรกตและแหล่งหญ้าทะเล) แหวกว่ายไปพบกับความอัศจรรย์แห่งธรรมชาติที่ถ้ำมรกต ถ้ำอ่าง ดำน้ำชมปะการังหน้าถ้ำใหญ่ ดำน้ำลงไปดูแนวหญ้าทะเลซึ่งเป็นอาหารของพะยูน (คูหยง) และโลมา

โปรแกรม Combine of Trip (เกาะกระดาน แหลมนางเงือก ถ้ำมรกต) ดำน้ำชมปะการังหลากชนิดที่เกาะกระดาน ดำน้ำชมปะการัง กัลปังหาเส้มี และปลาหลากชนิดที่แหลมนางเงือก พร้อมเข้าชมความสวยงามอัศจรรย์แห่งธรรมชาติที่ถ้ำมรกต

โปรแกรม The Special Cape for Diver (ถ้ำใหญ่ แหลมท่านขุน แหลมนางเงือก ถ้ำมรกต) ดำน้ำดูความสวยงามของปะการังนานาชนิดหน้าถ้ำใหญ่ และบริเวณแหล่งชุมชนมูเต้าทะเลที่แนวปะการังเต่า ชมความอุดมสมบูรณ์แหล่งหญ้าทะเลที่เป็นที่อยู่ของปลาทะเลสวยงามหลากหลายชนิด เช่น ปลาการ์ตูน พะยูน เป็นต้น ดำน้ำชมปะการังและกัลปังหาเส้มี ปลาหลากหลายชนิดที่แหลมนางเงือก

โปรแกรมการท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน มี 2 โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมที่ 1 วันแรก ชมความสวยงามในถ้ำมรกต ดำน้ำดูปะการังหน้าเกาะกระดาน และชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านของคนเกาะมุกด์ เช่น การทำลอบหมึก หรือไชหมึก การทำอวนปู การตกหมึก การตกปลากลางคืน และการเก็บหอยชนิดต่างๆ เป็นต้น พักค้างหนึ่งคืนบนเกาะ

มุกด์กับที่พักแบบโฮมสเตย์ วันที่สอง คำน้ำดูปะการังที่เกาะม้า คำน้ำดูปะการังหลากสีที่เกาะเชือก ชมความงามที่หาดเกาะไหง และคำน้ำดูปะการังหน้าถ้ำใหญ่

โปรแกรมที่ 2 วันแรก ชมความงามภายในถ้ำมรกต เข้าชมถ้ำอ่าง คำน้ำดูปะการังหน้าถ้ำใหญ่ และชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนชุมชน ซึ่งเป็นที่จดจำของชาวบ้านเกาะมุกด์ว่าป่าแห่งนี้ได้ช่วยป้องกันชีวิตและทรัพย์สินจากภัยสึนามิได้มาก พักค้างหนึ่งคืนบนเกาะมุกด์กับที่พักแบบโฮมสเตย์ วันที่สอง คำน้ำชมกัลปังหาเส้มาและปลาต่างๆ ที่แหลมนางเงือก คำน้ำดูปะการังหลากสีที่เกาะม้า และเกาะเชือก

โปรแกรมพิเศษ ทัวร์เกาะรอก มีดังนี้

-แบบ 1 วัน 1 คืน แคมป์ที่เกาะรอก

-แบบ 1 วัน ตกปลา ตั้งแคมป์ คำน้ำดูปะการัง เล่นน้ำ ท่องป่า

4) สรุปรูปแบบการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ทั้งเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวเน้นทางธรรมชาติ ชมวิว เทียวป่า ปีนเขา ส่วนเชิงวัฒนธรรม คือ คู่วิถีชีวิตประมง หาดหอย ตกหมึก ตกปลา ลงอวน วิถีชีวิตชาวสวนยาง กรีดยาง ทับตั้ง เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Cultural ecotourism) ทั้งนี้มีลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ชุมชนเป็นเจ้าของ (Community-based tourism) ซึ่งจัดการในแบบโฮมสเตย์ (Homestay) โดยมีโฮมสเตย์จำนวนได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ ระหว่างปี 2553-2556 จำนวน 3 หลัง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีรูปแบบเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮมสเตย์

5) ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์

แกนนำกลุ่ม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีปัญหา ดังต่อไปนี้

5.1) กลุ่มขาดความรู้และประสบการณ์ ขาดบุคลากรที่มีทักษะ ความสามารถ มาช่วยงานภายในกลุ่ม ทำให้การติดต่อประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวยังขาดประสิทธิภาพ รวมถึงปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร

5.2) ด้านงบประมาณ และองค์ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐนั้นยังไม่ทั่วถึง

5.3) อุปกรณ์เพื่อการท่องเที่ยวและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยไม่เพียงพอ และขาดแคลนน้ำประปาในหน้าแล้ง

5.4) การจัดการมีปัญหาในหลายประเด็น คือ

-ระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่อ่อนแอ สมาชิกกลุ่มขาดการพัฒนาตนเอง เมื่อมีการจัดอบรม หรือประชุมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ก็ไม่เสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วม จึงทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

-ขาดการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน

-อุทยานเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราที่สูง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จึงส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน

-ขาดพี่เลี้ยงที่มีความรู้มาช่วยดูแล แนะนำในช่วงเริ่มต้นการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

4.2 บทวิเคราะห์และข้อสรุปผลการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งในภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง

บทวิเคราะห์และข้อสรุปผลการศึกษาในภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง เรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง จะกล่าวถึงในประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.2.1 การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเริ่มจัดตั้งกลุ่มในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2551 โดย ก่อตัวจากปัจจัยภายใน คือ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสมบูรณ์และหลากหลาย มีวิถีชีวิตและวิถีอาชีพของชุมชนชายฝั่ง นอกจากนี้ชุมชนยังมีแหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ แหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ แหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ แหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ แหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้

4.2.2 เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนชายฝั่ง ที่คำนึงถึงสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปพร้อมกัน กล่าวคือ การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีเป้าหมายหลักที่จะสร้างความตระหนักรู้ความตระหนักของคนในชุมชนในการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีความรักและสามัคคี ทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน และความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่น นักวิชาการและภาคส่วนอื่น อันนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งยังมีเป้าหมายในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวมาศึกษา เรียนรู้ และการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐ

4.2.3 การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

ในที่นี้จะนำเสนอในประเด็น (1) โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (2) กติกา (3) การประชาสัมพันธ์ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

4.2.3.1 โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

จากการวิเคราะห์โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง สรุปได้ว่ากลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม มีคณะกรรมการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน สามารถสรุปโครงสร้างของกลุ่มได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1) โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นโครงสร้างหลัก กลุ่มการท่องเที่ยวที่มีโครงสร้างในลักษณะนี้คือ กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหงสตาร์โฮมสเตย์ โดยได้แบ่งบทบาทหน้าที่เป็น ฝ่ายโฮมสเตย์ ฝ่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ฝ่ายเรือ ฝ่ายวัฒนธรรม และประชาสัมพันธ์

จุดเด่นของกลุ่มการท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์ คือ มีฝ่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนของหงสตาร์ที่ได้รับการพัฒนาเรื่องการผลิตจากพัฒนาชุมชนจังหวัดตรัง จนเป็นสินค้า OTOP ของชุมชน จึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชาวบ้านในจังหวัดใกล้เคียงในเรื่องผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ และดูงานเรื่องการบริหารจัดการของกลุ่ม เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในกลุ่มการท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์จะต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการแสดงร้องเงี้ยว ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านของชุมชนชายฝั่งในภาคใต้ อย่างไรก็ตามกลุ่มการท่องเที่ยวหงสตาร์โฮมสเตย์ไม่ได้กำหนดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ในโครงสร้าง และมีข้อจำกัดเรื่องกลไกความสัมพันธ์ของคณะกรรมการ

2) โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นโครงสร้างที่แยกมาจากโครงสร้างหลัก มีหลายกลุ่ม คือ บ่อหินฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

2.1) โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นโครงสร้างที่แยกมาจากโครงสร้างหลักกลุ่มอาชีพ โดยบ่อหินฟาร์มสเตย์แยกมาจากโครงสร้างหลักวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากระชังบ้านพรุจุด ซึ่งในโครงสร้างหลัก ประกอบด้วย กองทุนออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กิจกรรมอนุรักษ์ ศูนย์การเรียนรู้ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งทุกกลุ่มที่กล่าวถึงจะสนับสนุนกลุ่มการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ฝ่ายบ้านพัก ยานพาหนะ นำเที่ยว ประสานงาน อาหารและเครื่องดื่ม รักษาความปลอดภัย และฝ่ายสนับสนุน

จุดเด่นของกลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์ คือ ทำการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้อาชีพเป็นฐาน โดยบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความพร้อมด้านศูนย์เรียนรู้ป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงกิจกรรมอนุรักษ์ ที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ โครงการต้นกล้าหญ้าทะเล โครงการธนาคารปูม้า โครงการปลูกป่าชายเลน จุดเด่นนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้มาทำกิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชายเลน และปลูกหญ้าทะเล ทำให้หน่วยงานที่สนใจเข้ามาถ่ายทำกิจกรรมของบ่อหินฟาร์มสเตย์เป็นสารคดี จึงเป็นการเผยแพร่กิจกรรมของกลุ่มในวงกว้าง นอกจากนี้ยังมีความได้เปรียบในการเชื่อมประสานศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ให้มาบรรยายเรื่องระบบนิเวศชายฝั่งแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามบ่อหินฟาร์มสเตย์มีแกนนำกลุ่มที่เข้มแข็งในลักษณะของแกนนำเดี่ยว อีกทั้งบ่อหินฟาร์มสเตย์ไม่ได้กำหนดฝ่ายวัฒนธรรมไว้ในโครงสร้างกิจกรรมนี้จัดให้เมื่อนักท่องเที่ยวร้องขอโดยประสานกับกลุ่มวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน

2.2) โครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นโครงสร้างที่แยกมาจากโครงสร้างหลักเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง โดยกลุ่มการท่องเที่ยวที่มีลักษณะแบบนี้คือกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง และกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์

กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง แยกมาจากโครงสร้างหลัก คือ เครือข่ายประมงพื้นบ้านเกาะลิบง ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มสตรีพื้นบ้านเกาะลิบง กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร กลุ่มบ้านมั่นคง กลุ่มกองทุนและฟื้นฟูพัฒนาเกษตรกร และกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มโฮมสเตย์ โดยกลุ่มโฮมสเตย์แบ่งหน้าที่เป็น ฝ่ายประสานงานภายใน ฝ่ายประสานงานภายนอก ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายรักษาความปลอดภัย และประชาสัมพันธ์

กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ แยกมาจากโครงสร้างหลัก คือ เครือข่ายพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านเกาะมุกด์ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มบ้านมั่นคง กลุ่มป่าชายเลน ชุดเฉพาะกิจทางทะเล กลุ่มธนาคารปูม้า กลุ่มโหนดชุมชน และกลุ่มโฮมสเตย์ โดยกลุ่มโฮมสเตย์แบ่งหน้าที่เป็น ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายดูแลอุปกรณ์ ฝ่ายประเมิน และประชาสัมพันธ์

จุดเด่นของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ คือ การเป็นสมาชิกชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ซึ่งชมรมมีการประชุมเดือนละครั้ง เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในจังหวัดตรัง ทั้งการดูแลรักษา หญ้าทะเล ป่าชายเลน สัตว์หายากพะยูน เต่า โลมา ดังนั้น กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง และกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ จึงมีจุดเด่นในเรื่อง

การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง แต่ทั้ง 2 กลุ่ม ก็ไม่ได้กำหนดกิจกรรมวัฒนธรรมไว้ในโครงสร้าง จะมีการแสดงของชาวบ้านในชุมชนเมื่อนักท่องเที่ยวร้องขอ

2) กติกาของกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่ง

กลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม มีกติกาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน ดังนี้

กติกาสำหรับนักท่องเที่ยว

กลุ่มท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนมุสลิม กับชุมชนไทยพุทธจะมีกติกาสำหรับนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มการท่องเที่ยวที่เป็นชุมชนมุสลิม ได้แก่ กลุ่มการท่องเที่ยวของสตาร์โฮมสเตย์ และกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง จะมีกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว คือ มีข้อห้ามดื่มสุราในหมู่บ้าน ห้ามแต่งไม่สุภาพในชุมชน เป็นต้น ส่วนกลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์ที่อยู่ในชุมชนไทยพุทธ ไม่ได้กำหนดข้อห้ามสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะมีแนวคิดที่นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกอยู่แล้ว กลุ่มจึงเน้นการบริหารจัดการภายในที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกรงใจมากกว่า แต่กลุ่มมีข้อกำหนดเป็นข้อปฏิบัติเรื่องการท่องเที่ยวทางทะเล ได้แก่ การปฏิบัติตัวขณะอยู่บนเรือ การสวมเสื้อชูชีพ การปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในแหล่งปะการัง เป็นต้น

กติกากาแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่มการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ได้ทำแบบครบวงจรจึงมีผลประโยชน์หลายทาง ได้แก่ บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ ผลิตภัณฑ์ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม มีกติกาในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ชัดเจน โดยผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งจัดสรรให้กับสมาชิกของกลุ่ม และอีกส่วนได้หักเข้ากองกลางของกลุ่มเพื่อใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่ม

3) การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่ง

กลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม ได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหลายๆวิธีผสมกัน ทั้งการบอกปากต่อปากของนักท่องเที่ยว เว็บไซต์ และแผ่นพับ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวของสตาร์ยังมีช่องทางการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมอีกทางหนึ่ง คือ เนื่องจากพัฒนาชุมชนจังหวัดตรังได้ผลักดันเรื่องสินค้า OTOP จึงมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านพัฒนาชุมชนจังหวัดตรัง และพัฒนาชุมชนจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

4) กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีหลากหลายทั้งการศึกษาระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางทางทะเล รวมถึงการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมที่คู่วิถีชีวิตและวิถีอาชีพของชุมชนชายฝั่ง (การเลี้ยงปูน้ำจืด การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน ปลากระพง ปลาเก๋า หาทอย ตกหมึก ตกปลา ลงอวน การกรีดยาง เป็นต้น) ส่วนเกาะลิบงและหยงสตาร์ยังมีร่องรอยประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อีกทั้งหยงสตาร์ยังมีการแสดงพื้นบ้าน ร่องเงื้อง่าต้อนรับนักท่องเที่ยว

4.2.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งในข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าชุมชนชายฝั่งมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Eco-cultural tourism) ซึ่งชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวด้วยตัวของชุมชนเอง ชุมชนเป็นเจ้าของ และกำหนดทิศทางการจัดการด้วยชุมชน เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) อีกทั้งชุมชนชายฝั่งยังจัดการท่องเที่ยวโดยจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ (Homestay) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based eco-cultural tourism) แบบโฮมสเตย์

4.2.5 ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง แบ่งเป็นด้าน คน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ ดังนี้

4.2.5.1 คน

ปัญหาร่วมด้านคน คือ สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ทางวิชาการ ขาดทักษะและประสบการณ์ ได้แก่ ขาดความรู้ในการประชาสัมพันธ์ ทำเว็บไซต์ ทำป้าย มีकुเทศก์ขาดความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

ปัญหาเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ คือ สมาชิกกลุ่มคาดหวังว่าการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นธุรกิจเมื่อไม่เป็นไปตามคาดหวังบางคนจึงออกจากกลุ่มไป รวมถึงคนที่มีโฮมสเตย์ต้องการเพียงให้คนเข้าพักแต่ไม่ร่วมทำกิจกรรมอื่น

ส่วนเกาะมุกด์โฮมสเตย์ สมาชิกกลุ่มขาดการพัฒนาตนเอง โดยไม่สละเวลาที่จะพัฒนาตนเอง ทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงขาดบุคลากรที่มีทักษะมาทำงานในกลุ่ม ทำให้การประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวยังขาดประสิทธิภาพ

4.2.5.2 งบประมาณ

ปัญหาร่วมด้านงบประมาณ คือ การสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเรื่องงบประมาณ และความรู้ ไม่ต่อเนื่องและไม่จริงจัง หรือสนับสนุนงบประมาณไม่ตรงจุดและไม่ทั่วถึง

4.2.5.3 วัสดุอุปกรณ์

ปัญหาร่วมด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ ปัญหาด้านระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้าดับบ่อย น้ำประปาไม่พอใช้ ถนนขรุขระ ขาดป้ายบอกทาง ขาดห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถไม่เพียงพอ และไม่มีท่าเทียบเรือ รวมถึงขาดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ปัญหาเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ คือ ขาดวัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ส่วนกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีอุปกรณ์การท่องเที่ยวและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยไม่เพียงพอ

4.2.5.4 การจัดการ

ปัญหาร่วมด้านการจัดการ ได้แก่

-การบริหารจัดการภายในกลุ่มยังอ่อนแอ รวมถึงยังมีปัญหาความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการ

-การประชาสัมพันธ์ยังขาดความรู้ในการทำเว็บไซต์

-นโยบายของผู้บริหารระดับท้องถิ่นไม่ต่อเนื่อง รวมถึงผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือน้อย

ปัญหาเฉพาะกลุ่ม ได้แก่

-กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ขาดพี่เลี้ยงที่มีความรู้มาช่วยดูแล แนะนำในช่วงเริ่มต้นการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

-กลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ และกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง มีการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ไม่ทั่วถึง อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มไม่ต้องการแยกจากกัน หรือนักท่องเที่ยวต้องการพักโฮมสเตย์ที่ติดทะเลมากกว่าโซนบก

บทที่ 5

ผลการศึกษา ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

บทนี้นำเสนอผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง โดยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง
- 2) ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

5.1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้วัดความยั่งยืนได้อย่างถูกต้อง ในบทนี้จะกล่าวถึงการพัฒนาตัวชี้วัด และตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ดังนี้

การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง มีขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ทบทวนเอกสารและสังเคราะห์เอกสาร
- ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิด/ตัวชี้วัด
- ขั้นที่ 3 ทดสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด
- ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด

ขั้นที่ 1 ทบทวนและสังเคราะห์เอกสาร

การทบทวนสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้แก่ นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มิติของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประเภทของตัวชี้วัด ตัวชี้วัดความยั่งยืนที่พัฒนาจากองค์กรหลัก ตัวชี้วัดความยั่งยืนที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิด/ตัวชี้วัด

จากการทบทวนวรรณกรรม/เอกสารเบื้องต้นทำการระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จึงได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง รวม 28 ตัวชี้วัด ดังตารางที่ 5.1

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบกรอบตัวชี้วัด

ก่อนที่นำตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในการวัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องและยืนยันเสียก่อนว่าตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่ดี คือ มีความตรง (Validity) จึงตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของตัวชี้วัดว่าเนื้อหาของตัวชี้วัดมีความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงกับชาวบ้านในพื้นที่หรือไม่ โดยดำเนินการ ดังนี้ (1) การสร้างกรอบแนวคำถามและสัมภาษณ์ (2) การระบุมรรณยะ (3) การเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง

3.1 การสร้างกรอบแนวคำถามและสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแก่นำกลุ่มการท่องเที่ยวใน 4 พื้นที่ คือ

- 1) บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน ในวันที่ 17 มีนาคม 2555
- 2) เกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง ในวันที่ 18 มีนาคม 2555
- 3) กลุ่มเกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง ในวันที่ 18 มีนาคม 2555
- 4) หงสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน ในวันที่ 31 มีนาคม 2555

3.2 การระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ข้อมูลจากในขั้นที่ 3.1 นำมาระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ที่ได้จากพื้นที่ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง รวม 29 ตัวชี้วัด ดังตารางที่ 5.1

3.3 การเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง

เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง จึงได้นำตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย นำมาผสมผสานเข้ากับตัวชี้วัดที่ได้จากพื้นที่จริง ได้เป็นตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง รวม 26 ตัวชี้วัด ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 การผนวกตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
1. สิ่งแวดล้อม		
1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากร (สายพันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าขยาย)	1.1 การดูแลรักษา /การอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น	1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น
1.2 การฟื้นฟูทรัพยากร (สายพันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าขยาย)	1.2 การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง (ปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยูปูม้าไข่นอกกระดอง)	1.2 การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง (ปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยูปูม้าไข่นอกกระดอง)
1.3 ปกป้องสิ่งแวดล้อมจากความเสื่อมโทรม (ควบคุมมลพิษ จัดการของเสีย)	1.3 การจัดการขยะโดยชุมชน	1.3 การจัดการขยะโดยชุมชน
1.4 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน/ ความยั่งยืนของทรัพยากร สัตว์น้ำ (ปลาวาฬ แมวน้ำ นกทะเล ปลา สัตว์น้ำ และพืชทะเล ปะการัง)	1.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้เกิดความยั่งยืน (ไม่ทำเป็นรายได้หลัก ไม่ทำเป็น mass tourism)	(เป็นเรื่องการปฏิบัติ)
1.5 ความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว (ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่)	1.5 ความสามารถในการรองรับ (นักท่องเที่ยวไม่มากเกินไปที่ความสามารถของโฮมสเตย์จะรองรับได้)	(เป็นเรื่องการปฏิบัติ)
1.6 ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (การกัดเซาะ การพังทลายของชายฝั่ง สารตกตะกอน วัสดุปนเปื้อน)	-	-
1.7 การอนุรักษ์/รื้อถอน การก่อสร้างที่ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพ	-	-
1.8 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า	1.6 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า	1.4 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า
1.9 โครงสร้างพื้นฐาน (การขนส่ง การสื่อสาร)	1.7 การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	1.5 โครงสร้างพื้นฐาน
1.10 การสร้างความตระหนักของประชาชน	1.8 ความตระหนักของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว	1.6 ความตระหนักของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว
1.11 คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาสิ่งแวดล้อม	1.9 ความรู้เรื่องทรัพยากรชายฝั่งของคนในชุมชน และความรู้ของนักท่องเที่ยว	1.7 ความรู้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเรื่องทรัพยากรชายฝั่ง
1.12 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์	1.10 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์	1.8 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์

ตารางที่ 5.1 การผนวกตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง (ต่อ)

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
2. สังคมและวัฒนธรรม		
2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน	2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน	2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน
2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก	2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก	2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก
2.3 การยึดโยงของครอบครัว/สังคม	2.3 การยึดโยงของคนในชุมชน	2.3 การยึดโยงของคนในชุมชน
2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ (การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ควบคุม การเป็นเจ้าของ)	2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ	2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ (ความเป็นเจ้าของ ควบคุม การมีส่วนร่วม)
2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว (ความปลอดภัย ความมั่นคง ความพึงพอใจ)	2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว	2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว (ความปลอดภัย ความพึงพอใจ)
2.6 การรักษา และฟื้นฟูวัฒนธรรม (การแต่งกาย ภาษา ดนตรี เต้นรำ พิธีกรรม เทศกาลท้องถิ่น)	2.6 การรักษา ฟื้นฟูวัฒนธรรม	2.6 การรักษา ฟื้นฟู และถ่ายทอดวัฒนธรรม
	2.7 การถ่ายทอดวัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน ร่องเงืง	
2.7 การสร้างสมรรถนะคนในท้องถิ่น (การเป็นเจ้าบ้านที่ ทักษะการสื่อสาร การบริหารจัดการ องค์กร)	2.8 การพัฒนาศักยภาพ	2.7 การพัฒนาศักยภาพ
2.8 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม	2.9 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	2.8 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
2.9 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น (สารเสพติด โรคติดต่อ อาชญากรรม ความขัดแย้งของนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การเก็บขยะจากธรรมชาติ ระบบบำบัดน้ำเสีย)	2.10 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น	2.9 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น

ตารางที่ 5.1 การผนวกตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง (ต่อ)

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
3. เศรษฐกิจ		
3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ
3.2 การไหลเวียนทางเศรษฐกิจ (การเติบโต)	3.2 เงินไหลเวียนในชุมชน	3.2 เงินไหลเวียนในชุมชน
3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ศิลปะทำด้วยมือ)	3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
4. สถาบัน/การเมือง		
4.1 การประสานงานกันของภาครัฐและภาคส่วนอื่น	4.1 การประสานงานกับ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ	4.1 การประสานงานกับ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ
4.2 โครงสร้างการทำงานร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน	4.2 โครงสร้างการทำงานของชุมชน	4.2 โครงสร้างการทำงานของชุมชน
4.3 นโยบาย กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ	4.3 นโยบาย, กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ	4.3 นโยบาย, กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ
	4.4 การสนับสนุนจากรัฐและเอกชน	4.4 การสนับสนุนจากรัฐและเอกชน
	4.5 ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน (การก่อตั้ง โครงสร้างการทำงาน ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก กลุ่ม กติกาของกลุ่ม การประชาสัมพันธ์	4.5 ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด

ผลการทดสอบตัวชี้วัดความยั่งยืน ยังคงหลักคิด/ฐานคิดตามกรอบตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น โดยตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดมาก บางตัวมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้กับบริบทเชิงพื้นที่ที่ชุมชนชายฝั่ง จึงทำการยุบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ ทำให้คงเหลือตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ คือ บริบท ทู่น กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ และใน 5 องค์ประกอบหลัก คือ (ดังตารางที่ 5.2)

- 1) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
- 2) ทู่นทางสังคมของชุมชน
- 3) การบริหารจัดการ
- 4) ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
- 5) ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

ตารางที่ 5.2 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

องค์ประกอบหลัก	ตัวชี้วัด
มิติด้านบริบท	
1. ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน : สถานการณ์ เหตุการณ์ หรือนโยบายของหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนหรือเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน	1.1 นโยบายภาครัฐและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : นโยบายและกฎหมายของภาครัฐทั้งที่เป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 1.2 นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรระดับพื้นที่ : หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่ มีนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 1.3 กระแสความตื่นตัวของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กระแสสังคมที่เป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เช่น carbon credit, การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC)

ตารางที่ 5.2 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	ตัวชี้วัด
<p>มิติด้านทุน</p> <p>2. ทุนทางสังคมของชุมชน</p> <p>: ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึง ความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่นๆ</p>	<p>2.1 โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p> <p>: ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>2.2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>: สมรรถนะหรือความสามารถของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวฯ ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน</p> <p>2.3 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่นๆ</p> <p>: การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ (ทั้งภาครัฐ, ภาควิชาการ, องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่นๆ) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือมิใช่ตัวเงิน เช่น ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล</p>
<p>มิติด้านกระบวนการ</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>: ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน</p>	<p>3.1 โครงสร้างและกลไกบริหารจัดการ</p> <p>: การจัดให้มีโครงสร้างองค์ประกอบของคณะบุคคลและบทบาทหน้าที่เพื่อเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ</p> <p>3.2 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p> <p>: กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/ สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป</p> <p>3.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>: การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่การร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับประโยชน์</p>

ตารางที่ 5.2 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง
(ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	ตัวชี้วัด
<p>มิติด้านกระบวนการ (ต่อ)</p>	<p>3.4 การสื่อสารประชาสัมพันธ์ : การติดต่อ สื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาาติเครือข่าย และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ</p>
<p>มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์</p> <p>4. ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน : ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย</p>	<p>4.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ : การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการหมุนเวียน/กระจายปัจจัยด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น</p> <p>4.2 ผลตอบแทนทางสังคม : การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง (ภาาติ มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว ฯลฯ) กระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ</p> <p>4.3 ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม : การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม (กรณีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม) ช่วยให้มีมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ขยะมูลฝอย สารเคมี/สารพิษ ฯลฯ ลดลง (กรณีการท่องเที่ยวธรรมชาติ)</p> <p>4.4 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสีย : ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งคณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และภาาติที่ให้การสนับสนุนพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน</p>

ตารางที่ 5.2 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง
(ต่อ)

องค์ประกอบหลัก	ตัวชี้วัด
5. ผลกระทบของการจัดการการ ท่องเที่ยวของชุมชน : ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจาก การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่ สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน	5.1 ความสอดคล้อง : แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่ง แสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน 5.2 ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล : การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความ สนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ เกิดเครือข่ายการ ทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คน อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล

ทั้งนี้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งที่พัฒนาขึ้นนี้จะนำไป
 ประโยชน์โดยเก็บข้อมูลจริงกับการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน

5.2 ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

ในหัวข้อนี้เป็นการนำเสนอผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน
 ชายฝั่ง โดยนำเสนอผลในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (รายกลุ่ม)
- 2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ภาพรวมระดับชุมชน

ชายฝั่ง)

5.2.1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (รายกลุ่ม)

ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง นำเสนอเป็นราย
 กลุ่ม คือ 1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) การท่องเที่ยวเพื่อ
 การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮม สเตย์ ดังนี้

5.2.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์
 นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชุมชนประเมินตนเอง และข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบ
 ระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน

ส่วนที่ 1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ โฮมสเตย์ (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

ผลการประเมินที่กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ประเมินตนเอง เรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) มิติด้านบริบท 2) มิติด้านทุนชุมชน 3) มิติด้านกระบวนการ 4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

1) มิติด้านบริบท

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ดังนี้

1.1) บริบทที่สนับสนุน

กลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์มีความเห็นว่า นโยบายและกฎหมายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ก็คือ หน่วยงานการท่องเที่ยว หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรม/โครงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ ส่วนหน่วยงาน/องค์กรระดับพื้นที่ที่มีนโยบายหรือแนวทางการปฏิบัติ ก็คือ อบจ. กำหนดเป็นพื้นที่พิเศษ มีงบประมาณโครงสร้างพื้นฐาน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามมีแผนพัฒนาพื้นที่เพื่อทำแหล่งท่องเที่ยว และได้จัดตั้งศูนย์ข้อมูลบริการท่องเที่ยว รวมถึงกระแสสังคมที่เป็นบริบทที่สนับสนุนในด้านสิ่งแวดล้อม ก็คือ คาร์บอนเครดิต (Carbon credit) หมายถึง ก๊าซที่เป็นตัวทำปฏิกิริยาเรือนกระจกต่างๆ ที่แต่ละโรงงานสามารถลดได้จะถูกคิดราคาเป็นเงินก่อนจะถูกขายเป็นเครดิตไปยังประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น เป็นโอกาสของชุมชน เพราะชุมชนไม่มีปัญหาเรื่องการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ส่วนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) จะทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชุมชนมากขึ้น

ขณะที่ความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม มีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีโครงการส่งเสริมอาชีพ กลุ่มสินค้า OTOP ให้มีประสิทธิภาพ และโครงการที่เกี่ยวกับสาธารณสุขโรคต่างๆ

1.2) บริบทที่เป็นอุปสรรค

กลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์มีความเห็นว่า นโยบายและกฎหมายของภาครัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนหยงสตาร์ ก็คือ พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 ห้ามใช้วนตาเล็กจับปลา ทำให้ปัจจัยการผลิตสินค้าการประมงลดลง ขาดแคลน อีกทั้งนักท่องเที่ยวไม่สามารถควักวิธีประมงได้ นอกจากนี้ทักษะด้านภาษาเพื่อการสื่อสารของชุมชนยังต้องได้รับการพัฒนา

ขณะที่ความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่า นโยบายของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามยังไม่เข้าถึงในเรื่องของการท่องเที่ยว จึงทำให้ยังขาด

เครื่องมือในการสื่อสาร ด้านประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และขาดงบประมาณด้านโครงสร้างในสถานที่แหล่งท่องเที่ยว

2) มิติด้านทุนชุมชน

มิติด้านทุนชุมชนพิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน (3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น ดังนี้

2.1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ทุนกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ พบว่า ด้านสาธารณูปโภคมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีความพร้อมในเรื่องน้ำประปา ไฟฟ้า แต่มีอุปสรรคเป็นบางช่วงเวลา ก็คือ มีปัญหาน้ำประปาในฤดูแล้ง และไฟฟ้าดับเมื่อมีพายุลมแรง ซึ่งถือเป็นเหตุสุดวิสัย อย่างไรก็ตามราชการเกี่ยวข้องสามารถแก้ไขได้รวดเร็ว ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะ มีป้ายบอกทาง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวใช้ขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ไม่มีป้ายสื่อความหมาย ลานจอดรถ ห้องน้ำมีน้อยและอยู่ไกล รวมถึงขาดศูนย์จำหน่ายสินค้า

2.2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน

สมรรถนะหรือความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ มีความพร้อมมากที่สุดในเรื่องแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) เนื่องจากโฮมสเตย์จำนวน 12 หลัง มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวดี รวมถึงทุนความรู้ในการจัดการ ได้แก่ ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะ ผู้นำ/ กรรมการชุมชนมีความรู้ด้านวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างดี นอกจากนี้ความพร้อมของบุคลากร มีความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร การบริการ และการเป็นเจ้าบ้านที่ดีอยู่ในระดับมาก เพราะ โฮมสเตย์ได้รับการรับรองมาตรฐาน และได้รับการอบรมให้ความรู้ อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีความสามารถมากใน 3 เรื่อง แต่ชุมชนก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องความตระหนักของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพราะว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคิดแต่เรื่องเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น

การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง โดยเฉพาะไม่มีการเชื่อมประสานกับชุมชนอื่น อีกทั้งการเชื่อมประสานกับภาควิชาการ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (งานวิจัย) ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น

ส่วนการเชื่อมประสานกับภาคเอกชน ได้แก่ ปตท. (โครงการ 84 ตำบล วิถีพอเพียง) และ องค์กรพัฒนาเอกชน (โครงการ Wetland) ทั้ง 2 โครงการ เป็นโครงการที่มีกำหนดเวลาแน่นอน 2-3 ปี ไม่ต่อเนื่องในระยะยาว แม้การเชื่อมประสานกับภาครัฐหลายหน่วยงาน ได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ที่แนะนำให้ความรู้การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวและประเมินผล พัฒนาชุมชนที่แนะนำเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึง องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าข้ามมีแผนแต่การสนับสนุนของภาครัฐยังไม่เป็นระบบมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณมีน้อย

3) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ พิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ดังนี้

3.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยจนถึงมากที่สุด กล่าวคือ ชุมชนมีศักยภาพในระดับมากที่สุด 4 เรื่อง ก็คือ 1) มาตรการด้านการอนุรักษ์ (ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรม) เพราะ ชุมชนได้รับรางวัลที่ 1 ด้านวัฒนธรรมของจังหวัดตรัง 2) มาตรการด้านการป้องกันนั้นพบว่ากลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ มีมาตรการเด่นเรื่องการป้องกันการสูญหายของทรัพยากรสัตว์น้ำ 3) มาตรการด้านการฟื้นฟู พบว่า มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้น ได้แก่ ร่องเง็ง ส่วนการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งส่วนใหญ่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาฟื้นฟู เช่น ธนาคารออมสิน 4) กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์มีกติกาที่ชัดเจนในเรื่องห้ามการแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามการดื่มสุราในชุมชนมุสลิม ห้ามส่งเสียงดัง และการกำหนดระยะเวลาทำกิจกรรม ส่วนการถ่ายทอดแนวคิดสู่เยาวชนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เพราะ ในชุมชนมีโรงเรียน 4 โรงเรียน มีหลักสูตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสอนเด็กนักเรียน และองค์กรบริหารส่วนตำบลให้ความรู้แก่นักเรียน อีกทั้งการจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่นักท่องเที่ยวก็อยู่ในระดับมาก เพราะมีการจัดกิจกรรมหลายกิจกรรม ได้แก่ การแสดงพื้นบ้านร่องเง็ง การศึกษาวิถีชีวิตประมง ลงอวน หาหอย การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน (Walk way) แต่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องการบำรุงรักษา ปัจจุบันทางเดินศึกษาธรรมชาติชั่วคราว องค์กรบริหารส่วนตำบลองค์กรบริหารส่วนตำบลองค์กรบริหารส่วนตำบลจัดงบประมาณไม่ได้ เพราะไม่ได้รับโอนเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติมาจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อย่างไรก็ตามในเรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย เพราะที่ผ่านมายังไม่เคยนำปัญหาเข้าที่ประชุม จึงยังไม่มี

การดำเนินการหรือกำหนดกติกาที่ชัดเจน เนื่องจากมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ภายในกลไก คณะกรรมการ จึงทำให้ขาดกระบวนการจัดการภายในที่ดี

3.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากโดยส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมอยู่ในกลุ่มสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนประชาชนทั่วไปไม่ได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ แต่รับรู้และได้รับผลประโยชน์พลอยได้จากการท่องเที่ยวเท่านั้น

3.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตอนนี้กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์ ติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ภาาติเครือข่าย และนักท่องเที่ยว โดยติดต่อสื่อสารกับกลุ่มภาาติเครือข่าย (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาาครัฐ ภาาเอกชน ภาาวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน) ด้วยโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต อีเมลล์ และจดหมาย และการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ได้ใช้โทรศัพท์ อีเมลล์ และผ่านภาาติเครือข่าย นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารถึงสมาชิกในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยใช้หอกระจายข่าว บอกรปากต่อปาก แข่งผ่านผู้นำ โทรศัพท์ ฯลฯ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านสัญญาณของหอกระจายข่าว อย่งไรก็ตามยังไม่มีการติดต่อสื่อสารกับมัลลเทศก์บริษัททัวร์/รีสอร์ทแต่อย่างใด

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ พิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ ประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พิจารณาจาก 4 ประเด็น คือ (1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (2) ผลตอบแทนทางสังคม (3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม (4) ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1.1) ด้านผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมากที่สุด กล่าวคือ มีศักยภาพในระดับสูงมากที่สุดในเรื่องมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย กล่าวคือมีทั้งบ้านพัก เรือ มัลลเทศก์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก นวดแผนไทย (อนามัย) การแสดงทางวัฒนธรรม กิจกรรมนักรักบี้ชายหาด กิจกรรมประมงตกปลา แปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง โดยการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมอยู่ในระดับมาก เพราะ ศูนย์ประสานงานของโฮมสเตย์มีการจัดลำดับเจ้าบ้านที่จะ

รับนักท่องเที่ยว และห้กร้อยละ 10 เข้ากลุ่มท่องเที่ยว นอกจากนี้ประเด็นนักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของ ในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ และประเด็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่า การท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับฤดูกาลและนักท่องเที่ยวมีไม่มาก

4.1.2) ด้านผลตอบแทนทางสังคม ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุดจนถึงระดับมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์ โฮมสเตย์เปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเฉพาะ ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเท่านั้น ส่วนประเด็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์อยู่ในระดับมากที่สุด ก็คือชุมชนเน้นเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่เป็นการแสดงพื้นบ้าน นอกจากนี้ชุมชนมีศักยภาพในระดับมากใน 4 เรื่อง คือ (1) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ก็คือสมาชิกภายในกลุ่มการท่องเที่ยว และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับคนในชุมชนมีการพูดคุยกันมากขึ้น (2) การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ ได้แก่ วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง (3) คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว กล่าวคือ มีการรักษาความสะอาดและจัดระเบียบชุมชนดีขึ้น (4) การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ถนน การขนส่ง การไฟฟ้า ท่าเรือ กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีงบประมาณสนับสนุนการทำถนน ทำให้ชุมชน ประชาชนทุกคนได้รับประโยชน์ ประการสุดท้ายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ภาคี (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน) อยู่ในระดับปานกลาง เพราะระดับความสัมพันธ์ยังไม่เหนียวแน่นนัก

4.1.3) ด้านผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากจนถึงระดับมากที่สุด โดยศักยภาพในระดับมากที่สุด ได้แก่ ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่องเง็ง รวมถึงช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมีการดูแลซ่อมแซมตลอดนั้น โดยได้รับคำชื่นชม/ชมเชยจากนักท่องเที่ยวและภาครัฐอยู่เสมอ นอกจากนี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม คือ คนในชุมชน/ เจ้าของโฮมสเตย์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนศักยภาพในระดับมาก ได้แก่ ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ขยะมูลฝอย สารเคมี/สารพิษ ฯลฯ โดยการจัดการขยะของชุมชน) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้ามมีการรณรงค์และจัดกิจกรรมอยู่ตลอด ทำให้สุขภาพจิตของคนในชุมชนดีขึ้น นอกจากนี้ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า ประหยัด โดยน้ำมีการเปิด-ปิด เป็นเวลา ลดแรงดันน้ำโดยเปิดน้ำเบาๆ และไฟฟ้าได้ใช้หลอดไฟประหยัดพลังงาน อีกทั้งช่วยให้นักในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ มีหน่วยงานพลังงานมาให้ความรู้

4.1.4) ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยว โดยชุมชนหยงสตาร์ โฮมสเตย์ ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพิจารณาจาก 2 ด้าน คือ ด้านความสอดคล้อง และด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล ดังนี้

4.2.1) ด้านความสอดคล้องของแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

4.2.2) ด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล กล่าวคือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม กระตุ้นในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ ผลการประเมินพบว่าทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ในประเด็นมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ (วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน ร่องเง็ง ขนมหุ่นบ้าน วิถีชีวิตประมง วิถีชีวิตสวนยาง และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ประเด็นเกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน) กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐช่วยประสาน ประเด็นเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล เนื่องจากการดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชนพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง การใช้ประโยชน์แบบไม่ทำลาย กำเนินถึงความยั่งยืน ลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประเด็นชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยมีการประชาสัมพันธ์ นำเสนอขยายผลผ่านเวทีประชุมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และได้นำเสนอผลงานที่ประเทศจีน

ส่วนที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์ (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์ จึงขอนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน ผลการศึกษา มีดังนี้

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์โฮมสเตย์พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89 และ 3.92 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.5) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจาก มิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืน และมิติที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติด้านทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านทุนของชุมชน

ทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) (ตารางที่ 5.3) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1.1) ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50 และ 3.89 ตามลำดับ)

1.2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.25 และ 4.04 ตามลำดับ)

1.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น คือ การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.67)

ตารางที่ 5.3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนหอยสตาร์			นักท่องเที่ยว (คน) n=55		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านทุนของชุมชน	3.14	1.33	ปานกลาง	3.97	0.43	มาก
1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพ	3.50	0.71	มาก	3.89	0.55	มาก
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	4.00		มาก	4.20	0.60	มาก
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	3.00		ปานกลาง	3.65	0.71	มาก
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	4.25	0.96	มากที่สุด	4.04	0.43	มาก
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	5.00		มากที่สุด	4.07	0.58	มาก
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ)	4.00		มาก	4.13	0.75	มาก
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ	5.00		มากที่สุด	3.89	0.57	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	3.00		ปานกลาง	4.07	0.61	มาก
3. การเชื่อมประสานและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐ บริษัททัวร์ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนอื่น	1.67	1.21	น้อยที่สุด			

2) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81 และ 4.01 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.4) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

2.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กฎ กติกา หลักเกณฑ์ หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17 และ 4.01 ตามลำดับ)

2.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับตั้งแต่การร่วมคิด (กำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

2.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาณีเครือข่าย และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25)

ตารางที่ 5.4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหงษ์สตาร์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนหงษ์สตาร์			นักท่องเที่ยว (คน) n=55		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.81	0.49	มาก	4.01	0.41	มาก
4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	4.17	1.17	มาก	4.01	0.41	มาก
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	5.00		มากที่สุด	3.97	0.55	มาก
4.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	5.00		มากที่สุด			
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา	2.00		น้อย			
4.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	4.00		มาก			
4.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่นักท่องเที่ยว	4.00		มาก	3.82	0.62	มาก
4.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	5.00		มากที่สุด	4.25	0.65	มากที่สุด
5. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	4.00	0.00	มาก			
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00		มาก			
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการท่องเที่ยวร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00		มาก			
5.3 ร่วมดำเนินงาน รับรองนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00		มาก			
5.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชน	4.00		มาก			
6. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกในชุมชน ภาณีเครือข่าย นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์บริษัททัวร์	3.25	2.36	ปานกลาง			

3) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน) ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89 และ 3.97 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.5) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.1) ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวัฒนธรรม โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.29) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) รายละเอียดดังนี้

3.1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 4.05 ตามลำดับ)

3.1.2) ผลตอบแทนทางสังคม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง (ภาคีภาคีภาคี นักท่องเที่ยว ฯลฯ) และกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 4.10 ตามลำดับ)

3.1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย รวมถึงการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.27)

3.2) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50 และ 4.06 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.2.1) ความสอดคล้อง คือ แนวทาง หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มความยั่งยืน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06)

3.2.2) ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่

ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล รวมถึงชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรม เพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

ตารางที่ 5.5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนหยงสตาร์			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	n=55					
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์	3.89	0.56	มาก	3.92	0.36	มาก
ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.29	0.55	มากที่สุด	3.80	0.29	มาก
7. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.75	0.96	มาก	4.05	0.60	มาก
7.1 นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	3.00		ปานกลาง	3.83	0.79	มาก
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	5.00		มากที่สุด	4.25	0.59	มากที่สุด
บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์						
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	3.00		ปานกลาง			
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม	4.00		มาก			
8. ผลตอบแทนทางสังคม	4.00	1.53	มาก	4.10	0.39	มาก
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	4.00		มาก			
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	3.00		ปานกลาง			
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	5.00		มากที่สุด			
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาสึ มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	5.00		มากที่สุด	4.09	0.53	มาก
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว	5.00		มากที่สุด			
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	5.00		มากที่สุด			
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	1.00		น้อยที่สุด			
8.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกันสมาชิกในชุมชน				4.09	0.49	มาก
8.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				4.13	0.45	มาก

ตารางที่ 5.5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนหอยสตาร์			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
9. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	4.40	0.55	มากที่สุด	3.27	0.45	ปานกลาง
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.00		มากที่สุด			
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	5.00		มากที่สุด			
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	4.00		มาก			
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	4.00		มาก			
9.5 ช่วยให้เห็นในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม	4.00		มาก			
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม				3.27	0.45	ปานกลาง
10. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	5.00		มากที่สุด			
ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	3.50	0.71	มาก	4.06	0.57	มาก
11. แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน	3.00		ปานกลาง	4.06	0.57	มาก
12. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม/ขยายผล	4.00	0.00	มาก			
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจ และให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ วัฒนธรรม /ทรัพยากรชายฝั่ง	4.00		มาก			
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน	4.00		มาก			
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	4.00		มาก			
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล	4.00		มาก			

สรุปจุดเด่นของการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวของหอยสตาร์โฮมสเตย์ ได้สรุปมาจากจุดเด่นที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนำเสนอเป็นรายด้าน ดังนี้

มิติด้านทุนของชุมชน ชุมชนหอยสตาร์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด เรื่องชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว ในประเด็นชุมชนมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของ

ชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) อีกทั้งชุมชนมีทุนองค์ความรู้ในการจัดการ (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่น)

มิติด้านกระบวนการ ชุมชนหยงสตาร์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด ในประเด็นชุมชนมีมาตรการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูด้านวัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง ชุมชนมีมาตรการ ป้องกันการเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม / วัฒนธรรม อีกทั้งชุมชนมีความเห็นสอดคล้องกับนักท่องเที่ยว ว่าชุมชนหยงสตาร์มีจุดเด่นในระดับมากที่สุดประเด็นที่ชุมชนมีกติกาเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามดื่มสุราในชุมชนมุสลิม)

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ในประเด็นประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยว มีดังนี้

1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนหยงสตาร์มีความเห็นสอดคล้องกับ นักท่องเที่ยวว่ามีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการท่องเที่ยวทำให้มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ที่หลากหลาย (บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์)

2) ผลตอบแทนทางสังคม ชุมชนหยงสตาร์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการท่องเที่ยวของชุมชน ได้กระตุ้นให้ชุมชน นักท่องเที่ยว ภาศิ มัคคุเทศก์บริษัท ทัวร์ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง อีกทั้งคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวให้ประโยชน์แก่คนในชุมชนด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน

3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ชุมชนหยงสตาร์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ

5.2.1.2 บ่อหินฟาร์มสเตย์

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ่อหินฟาร์มสเตย์ นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชุมชนประเมินตนเอง และข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน

ส่วนที่ 1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ่อหินฟาร์มสเตย์ (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

ผลการประเมินที่บ่อหินฟาร์มสเตย์ประเมินตนเองเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) มิติด้านบริบท 2) มิติด้านทุนชุมชน 3) มิติด้านกระบวนการ 4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

1) มิติด้านบริบท

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ดังนี้

1.1) บริบทที่สนับสนุน

กลุ่มท่องเที่ยวบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความเห็นว่า มีนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และกระแสทางสังคมที่ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนบน โลกสีเขียวนี้ (Green Planet)

สอดคล้องกับความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน ให้การสนับสนุนชุมชนในเรื่อง 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ส่งเสริมการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

1.2) บริบทที่เป็นอุปสรรค

กลุ่มท่องเที่ยวบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความเห็นว่า กฎหมายของภาครัฐบางข้อ เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ ข้อกฎหมายว่าด้วยการเป็นมัลคฤเทศก์ การรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน ไม่มีความชัดเจน การทำงานเชิงรุกในพื้นที่ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ความต่อเนื่องของการทำงานด้านการท่องเที่ยวยังมีน้อย จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไม่เป็นอย่างราบรื่น รวมถึงขาดการจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจึงทำให้การทำงานภาคส่วนต่าง ๆ มองเป้าหมายไปกันคนละทิศ คนละทาง ประกอบกับการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งต่อการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นยังขาดความพร้อมในเรื่องของการสื่อสาร ขาดความรู้ความเข้าใจในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

ขณะที่ความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน มีความเห็นว่า นโยบายของหน่วยงานที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ก็คือ ประชาชนยังคิดว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ทำทายในการจัดการ อีกทั้งประชาชนไม่เข้าใจขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวของชุมชน และขาดความรู้เรื่องบริการนักท่องเที่ยว

2) มิติด้านทุนชุมชน

มิติด้านทุนชุมชนพิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน (3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น ดังนี้

2.1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ทุนกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ผลการประเมินพบว่าทั้งสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับน้อย กล่าวคือน้ำประปายังคงเป็นประปาหมู่บ้าน ถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวขรุขระ ไฟฟ้าดับบ่อยโดยเฉพาะช่วงที่ฝนตก ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างป้ายบอกทางมีไม่เพียงพอ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกและ ลานจอดรถ ยังไม่มี อย่างไรก็ตามทางบ่อหินได้จัดห้องน้ำไว้บริการอย่างเพียงพอและสะอาด

2.2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน

ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวว่าต้องจัดการแบบมีส่วนร่วม ทุกคนที่เป็นสมาชิกเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงความยั่งยืนมากกว่าการแสวงหาผลกำไร ทุกคนมีความเชื่อว่า “ที่นี่บ้านเรา” ดังนั้น หากใครทำผิดกฎ คนในกลุ่มก็จะมีการปฏิบัติต่อต้าน ส่วนเรื่องความพร้อมของสมาชิกนั้นทางบ่อหินมีการจัดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงาน ทุก ๆ ครั้งที่รับนักท่องเที่ยวจะมีการประชุมแบ่งหน้าที่ก่อน และมอบหมายงานในตำแหน่งที่แต่ละคนมีความถนัด เช่น คนที่พูดเก่งให้เป็นมัคคุเทศก์ ขับเรือไปพร้อม ๆ กับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว สำหรับการบริการที่เป็นจุดเด่นของที่นี่คือความเป็นกันเองของเจ้าบ้าน ความสะอาดของที่พัก และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความตระหนักในเรื่องทรัพยากรชายฝั่งเป็นคนในพื้นที่ มีภูมิปัญญาของตนเอง ดังนั้นป่าชายเลน สัตว์ทะเล พวกหอย ปู ปลา ที่บ่อหินจึงมีความอุดมสมบูรณ์

2.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น

การเชื่อมประสานและการได้รับความสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ พบว่า มีผลการประเมินตั้งแต่ระดับน้อยที่สุดจนถึงระดับมาก กล่าวคือ การประสานงานกับภาคเอกชน ที่เป็นบริษัททัวร์อยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจาก นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักไม่จองผ่านบริษัททัวร์ และไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายของเรา รวมถึง หากมาเป็นกลุ่มใหญ่มาก ยังไม่มีที่รองรับนักท่องเที่ยว ส่วน องค์กรพัฒนาเอกชน ที่เข้ามาอยู่ในระดับน้อย เนื่องจาก ส่วนใหญ่มาเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ ไม่มีส่วนร่วมเรื่องการท่องเที่ยวมากนัก สำหรับหน่วยงานภาควิชาการอยู่ในระดับปานกลางหน่วยงานที่เข้ามาจะมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และกรมประมงที่เข้ามาให้ความรู้ ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้ภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุน ชุมชนอื่นๆ และโครงการที่เข้ามาช่วยเหลือ มีผลประเมินในระดับมาก กล่าวคือ ภาครัฐที่สนับสนุนเรื่องท่องเที่ยวโดยตรงได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหินได้เข้าจดทะเบียนฟาร์มสเตย์ ฟานักท่องเที่ยวมาเที่ยว จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และภาครัฐมีโครงการให้ความช่วยเหลือในเรื่อง การฝึกวิชาชีพ อบรม

ภาษา การเป็นเจ้าของที่ดี มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ส่วนชุมชนสนับสนุนด้านความร่วมมือการทำเส้นทางท่องเที่ยว เช่น กลุ่มปลาเค็มกางมุ้ง

3) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ พิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ดังนี้

3.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรม ผลการประเมิน พบว่า มาตรการที่เด่น ๆ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มาตรการด้านการอนุรักษ์ ซึ่งมีกิจกรรมที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การปลูกป่าชายเลน และหญ้าทะเล การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ปลูกไข่มุกนอกกระดอง การจัดกิจกรรมที่กลุ่มได้จัดให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การศึกษาวิถีชีวิตประมง การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เป็นการแจ้งข้อควรระวังแก่นักท่องเที่ยวทุกครั้งก่อนลงเรือ ส่วนมาตรการที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มาตรการด้านการป้องกัน การปลูกจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนด้านวัฒนธรรมนั้นยังไม่มี มาตรการด้านการฟื้นฟู ทรัพยากรชายฝั่งโดยการปลูกหญ้าทะเล ปล่อยไข่มุกนอกกระดอง ปลูกป่าชายเลน และการถ่ายทอดแนวคิดสู่เยาวชน จะเป็นเรื่องสืบสานอาชีพเลี้ยงปลา วางอวน ปลูกหญ้าทะเลในวันสำคัญต่าง ๆ สำหรับมาตรการที่อยู่ในระดับน้อย คือ มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา

3.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ในการทำงานทุกครั้งต้องมีการประชุม ซึ่งการประชุมมีขึ้นทุกเดือน มีการตั้งกฎ กติกา จากการประชุม สมาชิกส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการวางแผนงาน จัดการท่องเที่ยวก่อนทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวจะมา สมาชิกพึงพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับ ไม่มี นายทุน ไม่มีหัวคิว มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม แก่ทุกฝ่าย

3.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสาร เชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ทุกครั้งที่มียกนักท่องเที่ยวจะมีการแจ้งให้กับสมาชิกในชุมชนได้ทราบ ภาาติเครือข่ายมีการติดต่อกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล รองผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาก็จะแจ้งกฎ กติกาในการพัก การเดินลงโคลน โรคประจำตัว ทางด้านมัคคุเทศก์บริษัททัวร์ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันอยู่และทางกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนที่เข้ามาติดต่อ แต่อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ข่าวสารก็ยังไม่ทั่วถึงทุกคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ พิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ ประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พิจารณาจาก 4 ประเด็น คือ (1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (2) ผลตอบแทนทางสังคม (3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม (4) ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1.1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดถึง 3 ประเด็น ได้แก่ นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนโดยตรง และของเหล่านั้นล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน และมีการกระจายรายได้ให้กับทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเรือ บ้านพัก อาหาร ทำให้สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ความหลากหลายของกิจกรรมที่ทำรายได้ยังอยู่ในระดับมาก เพราะยังขาดในเรื่องของที่ระลึก กับขนาดแผนไทย

4.1.2) ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุด กล่าวคือ ผลตอบแทนทางสังคมในระดับมาก ได้แก่ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเองได้กลับมาท่องเที่ยวกัน เกิดเส้นทางท่องเที่ยว เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดี ที่จะอยู่ร่วมกัน สำหรับความสัมพันธ์กับภาคีการท่องเที่ยวอื่น บ่อหินได้เข้าร่วมเป็นชมรม และเป็นสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ทำให้คนในชุมชนนั้นมีทัศนคติที่ดีที่นักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว ผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกระดับได้เข้ามาเรียนรู้ และเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งในอนาคตจะมีโครงการจัดยุวมัคคุเทศก์ สำหรับผลตอบแทนทางสังคมที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือ กระตุ้นให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญและเกิดความตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

4.1.3) ด้านการจัดการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม พบว่า บ่อหินช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งและช่วยให้นักท่องเที่ยวในชุมชนเกิดการเรียนรู้ ศึกษาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีการจัดการด้านป่าชายเลน ภูเขาทะเล ปูไข่ นอกกระดอง ส่วนการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก โดยมีการกระตุ้นให้คนรู้จักลิเกป่า ทางกาสื่อสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ (Facebook) นอกจากนี้ ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางน้ำ และช่วยกันประหยัดพลังงานไฟฟ้า ด้วยการไม่ติดเครื่องปรับอากาศในห้องพัก รวมถึงพยายามให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อมที่ทางบ่อหินจัดไว้ให้ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

4.1.4) ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยบ่อหินฟาร์มสเตย์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และเห็นว่าได้ทำอย่างดีที่สุดแล้ว

4.2) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพิจารณาจาก 2 ด้าน คือ ด้านความสอดคล้อง และด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล ดังนี้

4.2.1) ด้านความสอดคล้อง กล่าวคือ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของบ่อหินมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ และบริบทที่แสดงถึงความยั่งยืนนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะกิจกรรมที่ทุกอย่างล้วนเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน โดยคำนึงถึงคนรุ่นหน้า และไม่เน้นทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก

4.2.2) ด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล กล่าวคือ การจัดการท่องเที่ยวมีการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งมากที่สุด รองลงมาคือ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เกิดระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล และชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาด้านนิเวศวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตประมง

ส่วนที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนบ่อหิน (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาค่าความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ่อหินฟาร์มสเตย์ จึงขอนำเสนอข้อมูลเชิงประมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน ผลการศึกษา มีดังนี้

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ่อหินฟาร์มสเตย์ พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59 และ 4.37 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.8) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจากมิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืน และมิติที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติด้านทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านทุนของชุมชน

ทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) (ตารางที่ 5.6) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1.1) ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก โดย

ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.08)

1.2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.31)

1.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น คือ การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00)

ตารางที่ 5.6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (บ่อหินฟาร์มสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน) n=81		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านทุนของชุมชน	3.00	1.00	ปานกลาง	4.07	0.64	มาก
1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพ	2.00	0.00	น้อย	3.80	0.81	มาก
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	2.00		น้อย	3.93	0.86	มาก
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	2.00		น้อย	3.64	1.01	
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	4.00	0.00	มาก	4.31	0.62	มากที่สุด
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	4.00		มาก	4.40	0.76	มากที่สุด
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ)	4.00		มาก	4.44	0.66	มากที่สุด
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ	4.00		มาก	4.18	0.76	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	4.00		มาก	4.28	0.85	มากที่สุด
3. การเชื่อมประสาน/ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนอื่น	3.00	1.26	ปานกลาง			

2) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67 และ 4.15 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.7) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

2.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กฎ กติกา หลักเกณฑ์ หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ปกป้อง การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.15)

2.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับตั้งแต่การร่วมคิด (กำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

2.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาควิชาการ และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75)

ตารางที่ 5.7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (บ่อหินฟาร์มสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.67	0.38	มาก	4.15	0.72	มาก
4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.25	0.76	ปานกลาง	4.15	0.72	มาก
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	3.50		มาก	4.24	0.79	มากที่สุด
4.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหาย ด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	3.00		ปานกลาง			
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา	4.00		มาก			
4.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	3.00		ปานกลาง			

ตารางที่ 5.7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (บ่อหินฟาร์มสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน) n=81		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว	4.00		มาก	4.00	0.96	มาก
4.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	4.00		มาก	4.22	0.91	มากที่สุด
5. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้ สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	4.00	0.00	มาก			
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00		มาก			
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการท่องเที่ยว ร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00		มาก			
5.3 ร่วมดำเนินงาน รับรองนักท่องเที่ยวให้ นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00		มาก			
5.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของ ชุมชน	4.00		มาก			
6. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกใน ชุมชน ภาครัฐ นักท่องเที่ยว ภาครัฐบริษัททัวร์	3.75	0.50	มาก			

3) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน) ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59 และ 4.47 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.8) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.1) ประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวัฒนธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.55 และ 4.26 ตามลำดับ)

3.1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.13)

3.1.2) ผลตอบแทนทางสังคม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง (ภาครัฐ ภาครัฐ นักท่องเที่ยว ฯลฯ) และกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญตระหนักต่อการ

อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.29 และ 4.33 ตามลำดับ)

3.1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย รวมถึงการเรียนรู้และศึกษาลิงแวดล้อม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40 และ 4.30 ตามลำดับ)

3.2) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63 และ 4.46 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.2.1) ความสอดคล้อง คือ แนวทาง หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 5.00 และ 4.46 ตามลำดับ)

3.2.2) ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล รวมถึงชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25)

ตารางที่ 5.8 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (บ่อหินฟาร์มสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์						
ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการ	4.59	0.06	มากที่สุด	4.37	0.55	มากที่สุด
ท่องเที่ยวของชุมชน						
7. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	4.50	0.58	มากที่สุด	4.13	1.03	มาก
7.1 นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	5.00		มากที่สุด	3.51	1.10	มาก
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	4.00		มาก	4.57	1.68	มากที่สุด
บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์						

ตารางที่ 5.8 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (บ่อหินฟาร์มสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน) n=81		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	4.00		มาก			
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม	5.00		มากที่สุด			
8. ผลตอบแทนทางสังคม	4.29	0.49	มากที่สุด	4.33	0.89	มากที่สุด
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	4.00		มาก			
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	4.00		มาก			
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	5.00		มากที่สุด			
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาสกี มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	5.00		มากที่สุด	4.36	1.89	มากที่สุด
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว	4.00		มาก			
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	4.00		มาก			
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.00		มาก			
8.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในชุมชน				4.19	0.82	มาก
8.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				4.45	0.71	มากที่สุด
9. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	4.40	0.55	มากที่สุด	4.30	0.46	มากที่สุด
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.00		มาก			
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ	5.00		มากที่สุด			
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	4.00		มาก			
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	4.00		มาก			
9.5 ช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม	5.00		มากที่สุด			
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม				4.30	0.46	มากที่สุด
10. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	5.00		มากที่สุด			

ตารางที่ 5.8 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (บ่อหินฟาร์มสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนบ่อหิน			นักท่องเที่ยว (คน) n=81		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	4.63	0.53	มากที่สุด	4.46	0.78	มากที่สุด
11. แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน						
12. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม/ขยายผล	4.25	0.50	มากที่สุด			
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม	5.00		มากที่สุด			
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน	4.00		มาก			
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	4.00		มาก			
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล	4.00		มาก			
ระดับความยั่งยืนรวม	3.75	0.80	มาก	4.19	0.56	มาก

สรุปจุดเด่นของการท่องเที่ยวของบ่อหินฟาร์มสเตย์ ได้สรุปมาจากจุดเด่นที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนำเสนอเป็นรายด้านดังนี้

มิติด้านทุนของชุมชน

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ่อหินเห็นว่าบ่อหินฟาร์มสเตย์มีจุดเด่นในระดับมากที่สุด ในเรื่องชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวในประเด็นต่างๆ คือ ชุมชนมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) ชุมชนมีความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ) และชุมชนมีความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

มิติด้านกระบวนการ

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ่อหินเห็นว่าบ่อหินฟาร์มสเตย์มีจุดเด่นในระดับมากที่สุด ในเรื่องมาตรการด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งชุมชนมีกติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (การปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวเมื่ออยู่ในแหล่งปะการัง)

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยผลลัพธ์ด้านประสิทธิผล และผลลัพธ์ด้านผลกระทบ ดังนี้

1) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยว

1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ่อหินมีความเห็นว่ามีจุดเด่นในระดับมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน และมีกลุ่มมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนบ่อหินเห็นว่าบ่อหินมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด คือ ชุมชนมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งบ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์

1.2) ผลตอบแทนทางสังคม ชุมชนบ่อหินเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนได้กระตุ้นให้ชุมชน นักท่องเที่ยว ภาคราชการ มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าชุมชนบ่อหินมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด เรื่องการท่องเที่ยวของชุมชนได้กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคราชการ มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง

1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ชุมชนบ่อหินเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ขณะที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในบ่อหินเห็นว่าชุมชนบ่อหินมีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในเรื่อง การท่องเที่ยวช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม

2) ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความเห็นสอดคล้องกันว่าบ่อหินฟาร์มสเตย์มีจุดเด่นในระดับมากที่สุดในการดำเนินแนวคิด/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ่อหินมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบทซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน นอกจากนี้ชุมชนบ่อหินมีความเห็นเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด ก็คือ การท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง / วัฒนธรรม

5.2.1.3 กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชุมชนประเมินตนเอง และข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน

ส่วนที่ 1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

ผลการประเมินที่กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ประเมินตนเองเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) มิติด้านบริบท 2) มิติด้านทุนชุมชน 3) มิติด้านกระบวนการ 4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

1) มิติด้านบริบท

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ดังนี้

1.1) บริบทที่สนับสนุน

กลุ่มท่องเที่ยวเกาะลิบงโฮมสเตย์ มีความเห็นว่า นโยบายและกฎหมายของภาครัฐที่เป็นบริบทที่สนับสนุน ก็คือ สำนักงานการพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว มีนโยบายให้การรับรองมาตรฐาน โฮมสเตย์ นอกจากนี้ นโยบายระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดมีนโยบายให้ทำผังชุมชนเกาะลิบง มีการปรับปรุงหลุมศพพระยาธิบง ศูนย์เรียนรู้ ทำเรือที่บ้านพร้าว (กำลังก่อสร้าง) ศูนย์วัฒนธรรม และพัฒนาชุมชน อีกทั้งการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรังได้สนับสนุนการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนกับพื้นที่อื่นที่ทำโฮมสเตย์ องค์กรบริหารส่วนตำบลได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ และเอกสารรายงานประจำปีขององค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนหอชมพะยูน (กำลังดำเนินการ) ส่วนภาคเอกชน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทำเว็บไซต์ และให้การอบรมบัญชี และองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิอันดามันสนับสนุนการศึกษาดูงานเกษตรพอเพียง ส่วนกระแสสังคมที่เป็นบริบทที่สนับสนุน ก็คือ การท่องเที่ยวทางเลือกไม่เหมือนกับการท่องเที่ยวกระแสหลัก ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมถึงวิถีชีวิตนั้นมีลูกค้าเป็นกลุ่มเฉพาะที่เลือกจะมา อีกทั้งกระแส นโยบายการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเอื้อต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

ความเห็นของของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล มีความเห็นว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร โครงการของดีเกาะลิบง โครงการเฝ้าระวังการเกิดอุบัติเหตุในช่วงเทศกาลทั้งทางบกและทางทะเล โครงการรักษารักษาทะเล อีกทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิอันดามัน มีความเห็นว่านโยบายขององค์กรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนก็คือมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวชุมชนให้กับเครือข่ายองค์กรภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ที่อยากมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรังทราบเพื่อให้มาเที่ยวการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น

1.2) บริบทที่เป็นอุปสรรค

ประการแรกมีกฎหมายเรื่องการบริการน้ำเที่ยว ขณะเดียวกันก็มีนโยบายการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ซึ่งเป็นกฎหมายแยกไป ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เพราะ ชาวบ้านถูกแจ้งจับดำเนินคดีว่ามีการนำเที่ยว ซึ่งกรมเดียวกันก็ยังไม่เข้าใจว่ากฎหมายโฮมสเตย์เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประการต่อมาท้องถิ่นมีนโยบายแยกส่วนไม่เข้าใจโฮมสเตย์ ชุมชนจัดเวที องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงไม่เคยเข้าร่วม แต่ที่อื่นนโยบายท้องถิ่นและโฮมสเตย์เป็นเรื่องเดียวกัน จึงมีการทำแผนพับ และประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกระแสสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนก็คือ ปี พ.ศ. 2554 มีกระแสภัยพิบัติประกาศเรื่องสึนามิ ทำให้นักท่องเที่ยวยกเลิกการท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 15 กลุ่ม

ขณะที่ความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง และมูลนิธิธิดา คามัน มีความเห็นว่าไม่มีนโยบายใดของหน่วยงานที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะลิบง

2) มิติด้านทุนชุมชน

มิติด้านทุนชุมชนพิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน (3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น ดังนี้

2.1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ทุนกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ผลการประเมินพบว่าทั้งสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับน้อย กล่าวคือ น้ำประปาไม่สะอาดมีกลิ่นเหม็น ไฟฟ้าไม่ทั่วถึงในบางจุด ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ถนนหนทางในหมู่บ้านเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในช่วงฝนตกเดินลำบาก สื่อการท่องเที่ยวน้อย สื่อบอกความหมายน้อยเมื่อลงเกาะลิบงแล้วไปไม่ถูก มีห้องน้ำสาธารณะแต่ไม่มีคนจัดการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไม่มี ลานจอดรถจอดตามความพอใจ

2.2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน

สมรรถนะหรือความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) กล่าวคือ แนวคิดเกิดจากชาวบ้านจริงๆ ชาวบ้านอยากทำการท่องเที่ยว เพราะที่ผ่านมาเป็นการทำงานอาสาสมัครชาวบ้านได้แต่ขะจิงลุกขึ้นมาจัดการเอง แต่ถ้าเรามีความคิดดีจริง และทำกันจริงๆ สมาชิกควรเพิ่มขึ้นแต่นี้ลดลง ประเด็นความพร้อมของบุคลากร ก็คือ นักท่องเที่ยวเข้ามามีใบประเมิน นักท่องเที่ยวชมว่าการสื่อสารดี การ

บริการค่อนข้างดีเอาใจใส่ การเป็นเจ้าบ้านที่ดีนั้นนักท่องเที่ยวรู้สึกว่าการเหมือนญาติมิตร ประเด็นทุนองค์ความรู้ในการจัดการ (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น) ก็คือ คนในกลุ่มท่องเที่ยวรู้สึกว่ามีความรู้ที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น หลุมศพพระยาภิรมย์ บ่อน้ำจืดในทะเล แต่คนที่ไม่อยู่ในกลุ่มจะไม่ค่อยรู้ ประเด็นความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ก็คือ คนในกลุ่มตระหนักมาก แต่คนในเกาะลิตงไม่ได้ให้ความร่วมมือมากนัก

2.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น

การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จนถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเชื่อมประสานกับ องค์กรพัฒนาเอกชน ในระดับมากที่สุด เพราะว่า คนที่เข้าไปช่วยงานในชุมชนมากที่สุด ก็คือ มูลนิธิอันดามัน สนับสนุนงานอนุรักษ์การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์พะยูน ปลูกป่าชายเลน ธนาคารปูม้า รวมถึงเรื่องภัยพิบัติ การกักตุนชายฝั่ง เกษตรยั่งยืน และพัฒนาบุคลากรพาไปศึกษาดูงาน อีกทั้งโครงการเสริมสร้างจิตสำนึกนิเวศวิทยา (สจนง.) ได้มีส่วนในการทำกระแสน้ำท่องเที่ยวชุมชนให้ได้รับการยอมรับโดยจัดงานใหญ่ "ตรังมรดกแห่งขุนเขามหานทีแห่งชีวิต" นอกจากนี้มีการเชื่อมประสานในระดับมากกับภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และชุมชนอื่น กล่าวคือ ภาครัฐ คือ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดท่าเทียบเรือที่หาดยาวเพื่อป้องกันการทอดสมอ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 ประสานเรื่องปรับปรุงศูนย์เรียนรู้พะยูนที่ท่าเทียบเรือหาดยาว การท่องเที่ยวและกีฬา ประสานเรื่องพัฒนาบุคลากร การเป็นเจ้าบ้านที่ดี หัวใจบริการ และการศึกษาดูงาน องค์กรบริหารส่วนตำบลประสานเรื่องงานอนุรักษ์ ธนาคารปูม้าไขนอกระดอง ประมงจังหวัด ประมงอำเภอ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ชูชีพ ถังดำใต้อะไหล่ ในภาควิชาการทั้งจังหวัดตรังมีหลายมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยที่มาสับสนุนจริงๆ ก็คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง (งานวิจัย การสำรวจหญ้าทะเล) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (การจัดการขยะ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ตรัง (อบรมมัคคุเทศก์) ในภาคเอกชนประสานกับบริษัทรอร์ทในเกาะโดยบริษัทรอร์ทได้ใช้เรือและบริการนำเที่ยว (มัคคุเทศก์) ของกลุ่ม และและการเชื่อมประสานกับชุมชนอื่น ก็คือ เครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรังประสานเรื่องงานอนุรักษ์ ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องอวนลาก อวนรุน และภัยพิบัติก็ร้องเรียนกับชมรมประมงพื้นบ้าน และประสานกับชมรมโฮมสเตย์จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นภารกิจจับมือช่วยกันให้สาธารณะได้รับรู้ว่าเรามีเครือข่ายโฮมสเตย์ที่ทำการท่องเที่ยวชุมชนมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นเชื่อมประสานกันระหว่างเกลือ-เกลือเขา (ลำขุน)-เกลือนา (นาหมื่นศรี) ประการสุดท้ายได้เชื่อมประสานกับโครงการความช่วยเหลือในระดับปานกลาง ได้แก่ สภากาชาดไทยร่วมกับ UNDP และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เคลื่อนงานด้านงานอนุรักษ์ การปลูก

ไม่ร่วมยาง การกัดเซาะชายฝั่ง ฝายชะลอน้ำ การรับมือภัยพิบัติ และการพัฒนาศักยภาพชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก

3) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ พิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ดังนี้

3.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากใน 5 ประเด็น คือ

3.1.1) มาตรการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง โดยชุมชนพยายามให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวและสมาชิกกลุ่มร่วมปลูกป่าชายเลน กลุ่มเพาะปูม้าไข่นอกกระดองให้นักท่องเที่ยวปล่อย การอนุรักษ์พะยูน เรือชูชีพทะเลได้เสนอเชิงนโยบายกรณีการจัดทำข้อป้องกันของเครื่องมือทำลายหญ้าทะเล อวนรุน อวนลากปลิง เสนอเรื่องเรือปูนจมน รวมถึงพานอรามาทำ Sea Series อย่างไรก็ตามมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งยังมีข้อจำกัดว่าถ้ามององค์ประกอบทั้งหมดชุมชนยังไม่ถึง ส่วนการอนุรักษ์วัฒนธรรม อาหารไม่ใช่เอกลักษณ์ของเกาะลิบง เช่น อาหารทะเล การแสดงพื้นบ้าน ร่องเง็ง ไม่ได้รื้อให้นักท่องเที่ยวดู ตอนที่ถ่ายทำทั่วถิ่นแดนไทยนั้นวัฒนธรรมประเพณีคนอยากทำแต่บางเรื่องทำไม่ได้

3.1.2) มาตรการด้านการฟื้นฟู การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งนั้น นักท่องเที่ยวและสมาชิกกลุ่มร่วมปลูกป่าชายเลน กลุ่มเพาะปูม้าไข่นอกกระดองให้นักท่องเที่ยวปล่อย ส่วนการฟื้นฟูวัฒนธรรม มีแผนจะฟื้นฟูร่องเง็ง ลีเกป่า ละอู จะทำผ่านเด็กฝึกเด็กโดยชาวบ้านเป็นวิทยากร

3.1.3) การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน ด้านสิ่งแวดล้อมมีกิจกรรมเก็บขยะชายหาด ให้ความรู้เรื่องชุมชน ค่ายนักศึกษาธรรมศาสตร์กับนักเรียนร่วมปลูกป่าชายเลน เด็กนักเรียนมัธยมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามมาปลูกป่าเก็บขยะ รวมถึงโครงการกระต่ายน้ำในดวงจันทร์นำเด็กนักเรียนเล็กๆ ในภาคกลางมาทำกิจกรรมอนุรักษ์ เก็บขยะ และศึกษาระบบนิเวศ ส่วนการถ่ายทอดด้านวัฒนธรรมมีแผนจะฝึกเด็กเรื่อง ร่องเง็ง ลีเกป่า ละอู

3.1.4) การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมทุกอย่าง ได้แก่ มัคคุเทศก์ทัวร์ ค่ายเยาวชน การแสดงพื้นบ้านร่องเง็ง การศึกษาวิถีชีวิต

ประมง ลงอวน หาทอย ตกหมึก โล๊ะกุ้ง วิธีชีวิตสวนยาง นักท่องเที่ยวร่วมปลูกป่าชายเลน ปล่อยปลา ไข่นอกกระดอง แต่ไม่ได้ปลูกหญ้าทะเล

3.1.5) ชุมชนมีกติกากฎที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เช่น ห้ามการแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามการดื่มสุราในชุมชนมุสลิม ห้ามส่งเสียงดัง โดยบอกนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพัก และบอกผ่านอีเมล (องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นผู้เปิดอีเมล) ผ่านเว็บไซต์การท่องเที่ยวที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ทำให้ ประการสุดท้ายมาตรการด้านการป้องกัน และมาตรการด้านการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ มาตรการด้านการป้องกันด้านสิ่งแวดล้อม ได้ผลักดันจนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงสร้างโรงงานคัดแยกขยะจึงจัดการขยะร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง อีกทั้งการประหยัดพลังงาน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงร่วมกับ สำนักงานพลังงานจังหวัด ส่วนการป้องกันด้านวัฒนธรรม โดยหลักการของศาสนาไม่เอื้อกับงานนี้เพราะมีเรื่องเกี่ยวพาราสี แต่โดยสังคมจึงหารูปแบบการนำเสนอ สีละ รองเง็ง กากหุย ผ่านเด็กนักเรียนในโรงเรียน ส่วนมาตรการด้านการแก้ไขปัญหา โสมสเดย์เป็นเกาะนักท่องเที่ยวต้องการบ้านพักที่ติดทะเล บ้านที่ไม่ติดทะเลจะไม่ถูกเลือก จึงแก้ปัญหาให้เจ้าของบ้านที่ไม่ติดทะเลมาทำอาหาร มัคคุเทศก์ เพื่อให้มีรายได้เหมือนกัน

3.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมของของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ ผลการประเมินพบว่าทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ร่วมคิดและร่วมวางแผน มีการประชุมเดือนละครั้งทุกวันที่ 10 ของเดือน ถ้ามีทัวร์เข้ามาจะประชุมแจ้งทีมงานก่อนแขกจะมา เช่น ทีมอาหารวางแผน ประธานกล่าวต้อนรับ ร่วมดำเนินการ คนที่มีหน้าที่โดยตรงก็คือ ประธาน รองประธาน เลขา ส่วนคนอื่นเมื่อแขกมาก็มาร่วมกัน ไม่เลือกหน้าที่ทำร่วมกันทั้งหมด ส่วนการร่วมรับผลประโยชน์ ได้กำหนดเรื่องบ้านพักเจ้าของบ้านได้รับ และหักเข้ากลุ่มร้อยละ 10 ไว้เป็นกองทุนสิ่งแวดล้อม เช่น ค่าน้ำตอนปลูกป่า ประชุม ร่วมกิจกรรมโรงเรียน

3.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยจนถึงระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในชุมชนอยู่ในระดับน้อย เพราะว่า การเมืองท้องถิ่นมีผลต่อการท่องเที่ยว และการติดต่อสื่อสารกับมัคคุเทศก์ที่รีสอร์ทอยู่ระดับน้อย กล่าวคือ รีสอร์ทไม่ได้ส่งนักท่องเที่ยวมาพักโสมสเดย์ นักท่องเที่ยวพักที่รีสอร์ท แต่รีสอร์ทใช้เรือและมัคคุเทศก์ของชุมชนไปชมวิถีชีวิตชาวประมง ทั้งนี้กลุ่มการท่องเที่ยวได้ติดต่อสื่อสารกับภาคีเครือข่ายในระดับมาก กล่าวคือ ได้ประสานกับชมรมโสมสเดย์จังหวัดตรังมีการเชื่อมเครือข่าย โดยข้อตกลงว่าถ้าคนมาเที่ยวบ่อหิน นักท่องเที่ยวอยากชมพะยูน ทางบ่อหินจะส่งนักท่องเที่ยวมาที่

เกาะลิตง ประการสุดท้ายการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ เว็บไซต์ของกลุ่มท่องเที่ยวโดยตรงไม่มี แต่ไปมีหน่วยงานที่ทำเว็บไซต์ให้ คือ การท่องเที่ยวและกีฬา และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จึงใช้วิธีเพื่อนบอกต่อ ทีมอาจารย์บอกต่อ ซึ่งไม่ได้ประชาสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวโดยตรง จะบอกข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวเมื่อมาถึงเกาะแล้ว

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ พิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ ประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พิจารณาจาก 4 ประเด็น คือ (1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (2) ผลตอบแทนทางสังคม (3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม (4) ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1.1) ด้านผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนในระดับปานกลาง กล่าวคือ เมื่อเริ่มลงเรือนักท่องเที่ยวเริ่มจ่ายค่าเรือ ขึ้นจากเรือจ่ายค่ารถรับจ้าง ระหว่างทางซื้อขนมของหวาน ทำกิจกรรม พักบ้านจ่ายค่าบ้าน จึงทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน จึงกล่าวได้ว่าทำให้มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลายในระดับมาก ทั้งบ้านพัก เรือ มัคคุเทศก์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก นวดแผนไทย นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นในระดับมาก เพราะที่ที่แล้วนักท่องเที่ยวเข้ามาต่อเนื่องเรื่อยๆ จากเดิมที่ไม่ได้ทำไม่มีรายได้ นอกจากเพิ่มรายได้แล้ว ยังลดรายจ่ายโดยส่งเสริมให้สมาชิกปลูกผักในสวนยาง กลุ่มท่องเที่ยวซื้อผักสวนครัวมาทำอาหาร นักท่องเที่ยวได้กินของปลอดสารพิษ ประการสุดท้ายการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ บ้านพักได้ตามเกณฑ์คืนละ 200 บาทต่อคน อาหารเมื่อหักต้นทุนออกเหลือกำไรมาแบ่งกัน

4.1.2) ด้านผลตอบแทนทางสังคม ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตงเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเด็กเข้ามามีส่วนร่วม เช่น เด็กผ่านการฝึกอบรม "มัคคุเทศก์น้อย" จำนวน 10 กว่าคนทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว ส่วนที่อยู่ในระดับมากมี 6 ประเด็น ก็คือ ประเด็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มการท่องเที่ยว และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับคนในชุมชน เพราะ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ความสัมพันธ์กับคนเป็นอันดับแรกๆ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันดีขึ้นมีการเชื่อมโยงเรื่องทรัพยากร ครอบครัวแตกแยกคุยกันจนเขามา

อยู่ด้วยกัน ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับประมงอำเภอ ประมงจังหวัด ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเรื่องงบประมาณ และการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง สัมพันธ์กับชมรมโสมสเดย์จังหวัดตรัง อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์กับ องค์การบริหารส่วนตำบลที่ผ่านมายังน้อย กลุ่มต้องการจะมีความสัมพันธ์กับองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อทำกิจกรรมก็จะเชิญแต่องค์การบริหารส่วนตำบลมาน้อย ประเด็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ ก็คือ ตอนไม่ทำโสมสเดย์ไม่ค่อยมีใครให้ความสำคัญ เมื่อทำโสมสเดย์ก็ต้องช่วยกันรักษาทรัพยากร จัดการขยะ รักษาวัฒนธรรม รักษาเอกลักษณ์วิถีพื้น้องมุสลิม ซึ่งเป็นวิถีดั้งเดิม ประเด็นกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ ก็คือ เมื่อก่อนนักท่องเที่ยวลงไปทะเลมีการทิ้งขยะในทะเล เมื่อทำโสมสเดย์นักท่องเที่ยวทิ้งขยะน้อยลงและยังเก็บขยะขึ้นฝั่งด้วย ประเด็นคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเที่ยวและการท่องเที่ยว ก็คือ มนุษยสัมพันธ์ การทักทาย ช่วยเหลือ ดูแล สมาชิกกลุ่มชอบที่จะรู้จักกับคนที่มาเที่ยวบ้าน อยากรู้จักว่านักท่องเที่ยวมาจากที่ไหน ประการสุดท้ายการท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชน ก็คือ เมื่อจัดการท่องเที่ยวบ้านต้องสะอาด อย่างน้อยๆ ก็ต้องจัดการขยะ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้มีงานพัฒนาเข้ามา ผู้ว่าราชการจังหวัดมีนโยบายให้งบประมาณ 5 ล้านบาท ทำผังเมืองศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ออกแบบผังแหล่งท่องเที่ยว จึงมีการก่อสร้างท่าเรือที่บ้านพร้าว ปรับถนนที่บ้านโคกสะทอน บ้านหลังเขา และปรับปรุงภูมิทัศน์ข้างทาง

4.1.3) ด้านผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ผลการประเมินพบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ประเด็นการช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ก็คือ เมื่อก่อนวัฒนธรรมเรื่อง ลิเกป่า ละอู ไม่มีแล้ว แต่เมื่อเริ่มทำโสมสเดย์ก็เริ่มคิดแต่ยังไม่มีรูปธรรมที่ชัดเจน มีองค์ความรู้เรื่องอาหารท้องถิ่น การแปรรูปสัตว์น้ำ ได้แก่ น้ำซุบเจียนปลาเกะเบน (ภาษาถิ่น) น้ำพริกตะไคร้ น้ำพริกปู เคยฉลุ กะปิ ปลาเค็ม กราหมาด ประเด็นการช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายหลัก ได้ทำแล้วผลกัณฑ์การอนุรักษ์พะยูน นำซากพะยูนตายไปไว้ที่ศาลากลาง มีข้อบัญญัติตำบลเกาะลิบงเรื่องการอนุรักษ์พะยูน อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงจัดตั้งโครงการธนาคารปูม้าไขนอกระดอง ประเด็นการช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม คือ หลังจากรวมตัวกันทำการท่องเที่ยวจึงต้องทำบ้านให้สะอาด เริ่มแรกจากโสมสเดย์ 10-20 หลัง ซึ่งยังไม่พอ จึงได้พูดคุยกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงทำโครงการจัดการขยะพื้นที่ชายฝั่งเกาะลิบง จากจุดเล็กจึงมีแนวทางจัดการขยะระดับตำบล แต่ละชุมชนทำธนาคารขยะ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงเป็นศูนย์รีไซเคิลขยะ ประเด็นช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า) ก็เริ่มรู้จักวิธีประหยัดพลังงาน โดยพลังงานจังหวัดเข้ามาให้ความรู้และนำไปอบรม ทำให้ชุมชนเริ่มประหยัดพลังงานแล้ว ประเด็นการช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ก็คือ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวต้องรู้เพราะต้องอธิบายนักท่องเที่ยวว่า หญ้าทะเลมีกี่ชนิด พะยูนกินหญ้าทะเลชนิดใด

อีกทั้งมีความรู้เรื่องภัยพิบัติ ประการสุดท้ายการช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ก็คือชาวบ้านให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวเต็มที่ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจ

4.1.4) ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตง ผลการประเมินอยู่ในระดับมากเท่านั้น ยังไปไม่ถึงระดับมากที่สุด เพราะวันนี้กลุ่มยังไม่พร้อมยังต้องมีการปรับตัวไปเรื่อยๆ โดยจัดตั้งแล้วเปิดเต็มรูปแบบเหมือนการท่องเที่ยวพาณิชย์ไม่ได้ ต้องทำซ้ำ ก็คือ ก้าว ทำสรุปบทเรียน หมุนเวียนแบบนี้ซ้ำกันไป

4.2) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพิจารณาจาก 2 ด้าน คือ ด้านความสอดคล้อง และด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล ดังนี้

4.2.1) ด้านความสอดคล้อง กล่าวคือ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตงสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เพราะการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนสามารถเข้าได้รับทุกงาน ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง พลังงานบริสุทธิ์ การจัดการน้ำ และขยะ ซึ่งการจัดการแบบโฮมสเตย์ต่อไปในอนาคตจะดีขึ้นจะสอดคล้องกับสถานการณ์ ต่อไปคนต้องประหยัด จะกลับไปเหมือนเดิม เช่น ใช้แรงงานในครอบครัว บ้านแบบฟากไม้ไผ่มาจาก ดั้งที่ครูทอง ม่วงแก้ว กล่าวถึงบ้านในวิถีชาวประมง ว่า "บ้านเสากลม เดินมาจาก ฟากไม้ไผ่ ใค 3 ชั้น" เหล่านี้จึงตอบเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

4.2.2) ด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล กล่าวคือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม กระตุ้นในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตง ผลการประเมินพบว่าทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ในประเด็นการมีส่วนร่วมกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอยู่ในระดับมาก เพราะยังอยู่ในเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวที่สนใจ ยังไม่ครอบคลุมชาวบ้านทั้งหมดบ้าน แต่ถ้าพิจารณาในระดับชุมชนนั้นหน่วยงานภายนอกให้ความสนใจ เช่น การนำไปปลูกหญ้าทะเล ประเด็นการเกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนอยู่ในระดับมาก เพราะว่า เมื่อทำการท่องเที่ยวก็จะสามารถทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนได้ทั้งกลุ่มการท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน โดยภาครัฐ คือ จังหวัด ส่งเสริมด้านนโยบาย ส่วนการท่องเที่ยวของชุมชนใช้ทุนทางธรรมชาติ และทุนทางสังคมในการลงทุน การท่องเที่ยวทำให้เกิดกระแสการยอมรับของทุกฝ่าย เพราะทุกคนอยากมาเที่ยว แม้แต่พระ โต้ะอีหม่ามก็มาเที่ยว ประเด็นการเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ก็คือ

โฮมสเตย์แยกกลุ่มมาจากเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เดิมทำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งการปกป้องทะเลอยู่แล้วซึ่งไม่เห็นเป็นรูปธรรม เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาก็เป็นเครื่องมือยกระดับนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวแล้วก็ได้ตรวจตราเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายไปด้วยเมื่อทำค่ายเยาวชนนั้นกลุ่มท่องเที่ยวก็อธิบายถึงการให้ ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ต้องสมดุล ประเด็นกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตง มีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผลของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิตง กล่าวคือ เป็นชุมชนต้นแบบที่ทำเรื่องทรัพยากรและวัฒนธรรม โดยมีทีวีช่อง 7 ถ่ายทำรายการเส้นทางเศรษฐกิจ ช่อง Thai PBS ถ่ายทำทั่วถิ่นแดนไทย ช่อง NBT ถ่ายทำการอนุรักษ์พะยูน และรายการทุ่งแสงตะวันถ่ายทำเรื่องพะยูน ซึ่งโฮมสเตย์บรรยายเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนว่าเป็นอย่างไร สื่อนี้นำไปเผยแพร่ ผลก็คือทำให้คนมีการเข้ามาเยี่ยมชมเรียนรู้กับชุมชนมากขึ้น

ส่วนที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิตง (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาคความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิตงจึงขอนำเสนอข้อมูลเชิงประมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน ผลการศึกษา ดังนี้

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิตง พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.44 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.11) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจากมิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืนและมิติที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติด้านทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านทุนของชุมชน

ทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00 และ 3.32 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.9) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1.1) ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก โดย

ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.07)

1.2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57)

1.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น คือ การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

ตารางที่ 5.9 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลันเต)

ข้อความ	ชุมชนเกาะลันเต			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	n=73					
มิติด้านทุนของชุมชน	3.00	1.00	ปานกลาง	3.32	0.69	ปานกลาง
1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพ	2.00	0.00	น้อย	3.07	0.87	ปานกลาง
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	2.00		น้อย	3.17	1.06	ปานกลาง
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	2.00		น้อย	2.94	0.90	ปานกลาง
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	3.00	0.00	ปานกลาง	3.57	0.72	มาก
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	3.00		ปานกลาง	3.54	0.92	มาก
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ)	3.00		ปานกลาง	3.72	0.94	มาก
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ	3.00		ปานกลาง	3.43	0.87	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	3.00		ปานกลาง	3.57	0.88	มาก
3. การเชื่อมประสาน/ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนอื่น	4.00	0.63	มาก			

2) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.47 และ 3.50 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

2.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กฎ กติกา หลักเกณฑ์ หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ปกป้องกัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67 และ 3.50 ตามลำดับ)

2.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับตั้งแต่การร่วมคิด (กำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

2.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาควิชาหรือช่าง และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.75)

ตารางที่ 5.10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านกระบวนการ (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง)

ข้อความ	ชุมชนเกาะลิบง			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.47	0.65	มาก	3.50	0.91	มาก
4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.67	0.52	มาก	3.50	0.91	มาก
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู (ด้าน ทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	4.00		มาก	3.53	0.99	มาก
4.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหาย ด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	3.00		ปานกลาง			
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำ ประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่ การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงใน การแก้ไขปัญหา	3.00		ปานกลาง			
4.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	4.00		มาก			
4.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว	4.00		มาก	3.12	1.16	ปานกลาง
4.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	4.00		มาก	3.80	1.19	มาก
5. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้ สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	4.00	0.00	มาก			
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00		มาก			
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการท่องเที่ยว ร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00		มาก			
5.3 ร่วมดำเนินงาน รับรองนักท่องเที่ยวให้ นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00		มาก			
5.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของ ชุมชน	4.00		มาก			
6. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกใน ชุมชน ภาครี นักท่องเที่ยว ภาครัฐบริษัททัวร์	2.75	0.96	ปานกลาง			

3) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยว
ของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่า
อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.44 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น
ดังนี้

3.1) ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลที่เกิดขึ้น
จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งผลตอบแทน

ทางเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวัฒนธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90 และ 3.47 ตามลำดับ)

3.1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.11)

3.1.2) ผลตอบแทนทางสังคม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง (ภาคีภาคีทุกเทศก์ นักท่องเที่ยว ฯลฯ) และกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.86 และ 3.37 ตามลำดับ)

3.1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย รวมถึงการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.40 และ 3.88 ตามลำดับ)

3.2) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.2.1) ความสอดคล้อง คือ แนวทาง หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มความยั่งยืน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38)

3.2.2) ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล รวมถึงชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

ตารางที่ 5.11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลันง)

ข้อความ	ชุมชนเกาะลันง			นักท่องเที่ยว (คน) n=73		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์	3.95	0.07	มาก	3.44	0.78	มาก
ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการ	3.90	0.12	มาก	3.47	0.60	มาก
ท่องเที่ยวของชุมชน						
7. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.75	0.50	มาก	3.11	0.98	ปานกลาง
7.1 นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	3.00		ปานกลาง	2.53	1.37	น้อย
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	4.00		มาก	3.60	0.93	มาก
บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์						
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	4.00		มาก			
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม	4.00		มาก			
8. ผลตอบแทนทางสังคม	3.86	0.38	มาก	3.37	1.05	มาก
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	4.00		มาก			
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	4.00					
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.00		มาก			
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาสกี มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.00		มาก	3.10	1.36	ปานกลาง
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเที่ยวและการท่องเที่ยว	4.00		มาก			
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	4.00		มาก			
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	3.00		ปานกลาง			
8.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกันสมาชิกในชุมชน				3.51	1.15	มาก
8.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				3.57	1.12	มาก
9. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	4.00	0.00	มาก	3.88	0.47	มาก
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.00		มาก			
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ	4.00		มาก			
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	4.00		มาก			
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	4.00		มาก			
9.5 ช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม	4.00		มาก			
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม				3.88	0.47	มาก

ตารางที่ 5.11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (กลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิตบง) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนเกาะลิตบง			นักท่องเที่ยว (คน) n=73		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
10. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.00					
ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	4.00	0.00	มาก	3.38	1.09	ปานกลาง
11. แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน	4.00		มาก	3.38	1.09	ปานกลาง
12. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม/ขยายผล	4.00	0.00	มาก			
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม	4.00		มาก			
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน	4.00		มาก			
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	4.00		มาก			
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล	4.00		มาก			

สรุปจุดเด่นของการท่องเที่ยวของกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิตบง ได้สรุปมาจากจุดเด่นที่อยู่ในระดับมาก โดยนำเสนอเป็นรายด้านดังนี้

มิติด้านทุนของชุมชน

ชุมชนเกาะลิตบงมีความเห็นตนเองว่ามีจุดเด่นในระดับมาก คือ การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น ได้แก่ ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐภาคธุรกิจ และชุมชนอื่น โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนเกาะลิตบงมีความเห็นว่าชุมชนเกาะลิตบงมีจุดเด่นอยู่ในระดับมากในหลายประเด็น คือ ชุมชนมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) ชุมชนมีความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ) ชุมชนมีทุนองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่น) อีกทั้งชุมชนมีความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

มิติด้านกระบวนการ

ชุมชนเกาะลิบงและนักท่องเที่ยวที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าชุมชนเกาะลิบงมีจุดเด่นในระดับมาก เรื่องชุมชนมีมาตรการในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งชุมชนมีกติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามดื่มสุราในชุมชนมุสลิม) นอกจากนี้ชุมชนเกาะลิบงเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากเรื่องการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์)

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยผลลัพธ์ด้านประสิทธิผล และผลลัพธ์ด้านผลกระทบ ดังนี้

1) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยว

1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ชุมชนเกาะลิบงและนักท่องเที่ยวมีความเห็นสอดคล้องกันว่าชุมชนเกาะลิบงมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งบ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ โดยชุมชนเกาะลิบงเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากหลายประเด็น คือ สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม

1.2) ผลตอบแทนทางสังคม ชุมชนเกาะลิบงเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากในหลายประเด็น คือ การท่องเที่ยวของชุมชนเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การท่องเที่ยวของชุมชนได้กระตุ้นให้ชุมชน นักท่องเที่ยว ภาติ มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม นอกจากนี้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน

1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ชุมชนเกาะลิบงเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากในหลายประเด็น คือ การท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ/ วัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาลิงแวดล้อม ขณะที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในเกาะลิบงเห็นว่าชุมชนเกาะลิบงมีจุดเด่นในระดับมากในเรื่องการท่องเที่ยวช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาลิงแวดล้อม

2) ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนเกาะลิบงเห็นว่าชุมชนตนเองมีจุดเด่นในระดับมากในหลายประเด็น คือ แนวคิด/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะลิบงมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน นอกจากนี้การท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งเกิดเครือข่ายในการทำงานทั้ง

ภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล และชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล

5.2.1.4 เกาะมุกด์โฮมสเตย์

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ นำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ชุมชนประเมินตนเอง และข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน

ส่วนที่ 1 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

ผลการประเมินที่เกาะมุกด์โฮมสเตย์ประเมินตนเองเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) มิติด้านบริบท 2) มิติด้านทุนชุมชน 3) มิติด้านกระบวนการ 4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

1) มิติด้านบริบท

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ดังนี้

1.1) บริบทที่สนับสนุน

กลุ่มท่องเที่ยวเกาะมุกด์โฮมสเตย์ มีความเห็นว่า นโยบายและกฎหมายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน ก็คือ ราชการ รัฐบาลต่างก็สนับสนุนการท่องเที่ยว เพราะ ต้องการรายได้ให้รัฐมาก รวมถึงภาครัฐให้ทำปะการังเทียมเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยว ส่วนกระแสสังคมทำให้คนมาเที่ยวมากขึ้น รวมถึงชุมชนทำกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

ความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล มีความเห็นว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะลิบงมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร โครงการเฝ้าระวังการเกิดอุบัติเหตุในช่วงเทศกาลทั้งทางบกและทางทะเล โครงการรักษารักษาทะเล อีกทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิอันดามัน มีความเห็นว่า นโยบายขององค์กรที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนก็คือนโยบายประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวชุมชนให้กับเครือข่ายองค์กรภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ที่อยากมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดตรังทราบเพื่อให้มาเที่ยวการท่องเที่ยวชุมชนมากขึ้น

1.2) บริบทที่เป็นอุปสรรค

กลุ่มท่องเที่ยวเกาะมุกด์โฮมสเตย์ มีความเห็นว่า อุปสรรคไม่มีมากนัก ชาวบ้านสนับสนุนทุนปลูกป่าชายเลนมีอุปสรรคก็คือไม่มีคนมาให้ความสนใจ นอกจากนี้ไม่มีอุปสรรคด้านกระแสสังคม ขณะที่ความเห็นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง และมูลนิธิอันดามัน มีความเห็นว่าไม่มีนโยบายใดของหน่วยงานที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะมุกด์

2) มิติด้านทุนชุมชน

มิติด้านทุนชุมชนพิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน (3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น ดังนี้

2.1) โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ทุนกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ พบว่า ด้านสาธารณูปโภคมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมีความพร้อมในเรื่องไฟฟ้า แต่น้ำประปา จะขาดแคลนในฤดูร้อน ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย เพราะขาดการสนับสนุนเงินทุนในการทำป้าย

2.2) ศักยภาพของการท่องเที่ยวของชุมชน

สมรรถนะหรือความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ในทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ประเด็นแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) นั้น ชาวบ้านมีการตื่นตัวและเปิดโอกาสตลอด รวมถึงชาวบ้านต้องการให้บ้านของตนเองดีขึ้น ประเด็นความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ในการสื่อสาร การบริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี) นั้น ชาวบ้านมีจิตสำนึก มีความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ประเด็นทุนองค์ความรู้ในการจัดการ (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น) ก็คือ มีวัฒนธรรม ประเพณี ชาวบ้านทุกคนรู้กันหมด ประการสุดท้ายความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ก็คือ มีองค์กรให้ความรู้ทำให้ชาวบ้านตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม

2.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น

การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยถึงระดับมาก โดยมีการประสานระดับมากกับภาคเอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน กล่าวคือ ประสานกับบริษัทนำนักท่องเที่ยวสู่ชุมชน และ

องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ทำกิจกรรมให้ความรู้ ส่วนการเชื่อมประสานในระดับมาก ได้แก่ ภาควิชาการให้ความรู้สร้างจิตสำนึกแก่ชุมชน รวมถึงเชื่อมประสานกับชุมชนอื่นๆ มีการประชุมร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และกับ โครงการความช่วยเหลือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ให้ความรู้กับประชาชน อย่างไรก็ตามการเชื่อมประสานกับภาครัฐด้านความรู้อยังมีน้อยหรือไม่ค่อยมี

3) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ พิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ (1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ดังนี้

3.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยจนถึงระดับมาก ที่อยู่ในระดับน้อยก็คือ ไม่มีกติกากฎระเบียบที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเลย ให้มีส่วนร่วม เพราะครอบคลุมทั้งหมด ส่วนที่อยู่ในระดับมากก็คือ มาตรการด้านการอนุรักษ์ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ ป่าชายเลน หญ้าทะเล พันธุ์สัตว์น้ำปูไข่นอก เพราะได้รับการสนับสนุนกิจกรรมมาจากองค์กรต่างๆ อีกทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมยังมีน้อย ส่วนมาตรการด้านการฟื้นฟูผืนป่าในการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งโดยปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยปูไข่นอกกระดอง แต่ การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นยังมีน้อย เพราะไม่ค่อยมีการฟื้นฟูให้คนรุ่นหลังแต่มีเฉพาะวันที่แสดงเท่านั้น นอกจากนี้ชุมชนมีความพร้อมในระดับปานกลาง 4 ประเด็น คือ ประเด็นมาตรการด้านการป้องกัน ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนมีการจัดการทำธนาคารขยะนำขยะมาแลกไข่ แต่การป้องกันการสูญหายของของวัฒนธรรมไม่มีการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รู้เรื่องวัฒนธรรมเก่าแก่ ส่วนมาตรการด้านการแก้ไขปัญหา ได้มีการประชุมเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา มาตรการถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน มีการถ่ายทอดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมค่ายเยาวชน แต่การถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการสอนเด็กเยาวชนในท้องถิ่น (รองเง็ง ลิเกป่า) นั้น คนเฒ่าคนแก่ทำเป็นก็ไม่ได้มีการถ่ายทอดให้เยาวชนคนรุ่นหลัง ซึ่งที่โรงเรียนมีการจัดถ่ายทอด ประการสุดท้ายการจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่นักท่องเที่ยวนั้น จะจัดนานๆ ครั้ง ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่จึงจะจัด

3.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก กล่าวคือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วม

ดำเนินการนั้นมีการประชุมกันทุกเดือน ส่วนการร่วมรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่านักท่องเที่ยวมีน้อยได้รับประโยชน์น้อย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะพักรีสอร์ท มากกว่า

3.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากกับนักท่องเที่ยว เพราะมีการสื่อสารแนะนำ ร้องลงมาก็คือติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน และภาคีเครือข่ายในระดับปานกลาง ส่วนการติดต่อสื่อสารมัลกุเทศก์รีสอร์ทอยู่ในระดับน้อย เพราะไม่มีการพูดคุย

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ พิจารณาจาก 2 ประเด็น คือ ประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พิจารณาจาก 4 ประเด็น คือ (1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (2) ผลตอบแทนทางสังคม (3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม (4) ความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

4.1.1) ด้านผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยมีระดับมากในประเด็นมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งบ้านพัก เรือ มัลกุเทศก์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก และประเด็นมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมทั้งบ้านพัก เรือ มัลกุเทศก์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก และระดับปานกลางในประเด็นนักท่องเที่ยวใช้จ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน ก็คือนักท่องเที่ยวซื้อของในร้านค้าชุมชน และประเด็นสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

4.1.2) ด้านผลตอบแทนทางสังคม ผลการประเมินพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางจนถึงระดับมาก โดยมีระดับมากในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างมากขึ้นระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักท่องเที่ยว ภาคี (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาคีรัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน) รีสอร์ท ประเด็นกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ป่าชายเลน หอพักทะเล ปูไข่นอกกระดอง ก็คือตระหนักมากขึ้นเรื่องการใช้จ่ายเงินจากทรัพยากรชายฝั่ง ประเด็นคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว ก็คือ มีความสุขที่คนเข้ามาเที่ยว ประเด็นการท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ถนน การขนส่ง การไฟฟ้า ทำเรือ ก็คือ เป็นเงื่อนไขในการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ดีขึ้น ไฟฟ้ามาเร็วและมีใช้ 24 ชั่วโมง ประเด็น

ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ก็คือ ให้เข้ามา
นั่งฟังการประชุมของกลุ่ม ส่วนประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นเสริมสร้างความสัมพันธ์
ของคนในชุมชน ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มการท่องเที่ยว และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับคนในชุมชน
กล่าวคือ มีการคุยกันมากขึ้น ประเด็นกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาติ เกิดความสนใจและให้
ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ (วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง)

4.1.3) ด้านผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ผลการประเมิน
พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยจนถึงระดับมาก โดยศักยภาพในระดับน้อยในเรื่องการประหยัด
พลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า) เพราะ เมื่อมีการท่องเที่ยวมีการใช้น้ำ ไฟฟ้ามากขึ้น ส่วนศักยภาพระดับมาก
ประเด็นช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ปูไข่นอกกระดอง)
ประเด็นช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ส่วนศักยภาพที่อยู่ในระดับปาน
กลาง ในประเด็นช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น (อาหารท้องถิ่น รongเง็ง ลิเกป่า
 ฯลฯ) ประเด็นช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ขยะมูลฝอย สารเคมี/
สารพิษ ฯลฯ กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการเก็บขยะที่เพิ่มขึ้น ประการสุดท้ายช่วยให้
คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม

4.1.4) ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มเกาะ
มุกด์โฮมสเตย์ ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง เพราะการจัดการมีรายได้เข้ามาไม่มาก

4.2) ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชน

ผลผลิต/ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
พิจารณาจาก 2 ด้าน คือ ด้านความสอดคล้อง และด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล
ดังนี้

4.2.1) ด้านความสอดคล้อง กล่าวคือ แนวทางการจัดการ
ท่องเที่ยวของกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะ
นำไปสู่ความยั่งยืน ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เพราะ มีความสอดคล้องกับชุมชน

4.2.2) ด้านความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล
กล่าวคือการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม กระตุ้นในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มเกาะมุกด์
โฮมสเตย์ ผลการประเมินพบว่าอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด กล่าวคือระดับมากที่สุดในเรื่องการ
เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล เนื่องจากการดำรงชีพของ
ชาวบ้านในชุมชนพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง การใช้ประโยชน์แบบไม่ทำลาย คำนึงถึงความยั่งยืน
รองลงมา ในระดับมาก 3 ประเด็น ก็คือ ประเด็นมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้
ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ (วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน รongเง็ง ลิเกป่า ขนมหินพื้นบ้าน

วิถีชีวิตประมง วิถีชีวิตสวนยาง และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ปูไชนอก กระจก) ประเด็นเกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ก็คือ มีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และ องค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาทำกิจกรรมมากขึ้น ประการสุดท้ายประเด็นกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ มีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล เช่น นำวัฒนธรรมผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เผยแพร่วิถีชีวิตประมง

ส่วนที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ (ข้อมูลเชิงปริมาณ)

เพื่อเป็นการยืนยันผลการศึกษาคความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ จึงขอนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบระหว่างชุมชนประเมินตนเองและนักท่องเที่ยวประเมินชุมชน ผลการศึกษา มีดังนี้

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.06) (ตารางที่ 5.14) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจาก มิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืน และมิติที่ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติด้านทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านทุนของชุมชน

ทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.22 และ 3.19 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1.1) ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.90)

1.2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.48 ตามลำดับ)

1.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น คือ การเชื่อมประสาน และการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.17)

ตารางที่ 5.12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน) n=30		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านทุนชุมชน	3.22	0.75	ปานกลาง	3.19	0.82	ปานกลาง
1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพ	2.50	0.71	น้อย	2.90	1.08	ปานกลาง
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	3.00		ปานกลาง	3.04	1.26	ปานกลาง
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	2.00		น้อย	2.83	1.04	ปานกลาง
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	4.00	0.00	มาก	3.48	0.77	มาก
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	4.00		มาก	3.50	0.94	มาก
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ)	4.00		มาก	3.47	1.22	มาก
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ	4.00		มาก	3.47	0.86	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	4.00		มาก	3.48	0.78	มาก
3. การเชื่อมประสาน/ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐ บริษัท ทวีร์ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนอื่น	3.17	0.75	ปานกลาง			

2) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.25 และ 2.86 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

2.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กฎ กติกา หลักเกณฑ์ หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ปกป้อง การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/สืบ

ทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00 และ 2.86 ตามลำดับ)

2.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่การร่วมคิด (กำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75)

2.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาควิชาการ และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00)

ตารางที่ 5.13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.25	0.43	ปานกลาง	2.86	0.95	ปานกลาง
4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.00	0.63	ปานกลาง	2.86	0.95	ปานกลาง
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	4.00		มาก	2.62	1.42	ปานกลาง
4.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหาย (ด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	3.00		ปานกลาง			
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา	3.00		ปานกลาง			
4.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	3.00		ปานกลาง			
4.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่	3.00		ปานกลาง	2.45	1.27	น้อย
นักท่องเที่ยว						
4.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	2.00		น้อย	3.47	0.94	มาก

ตารางที่ 5.13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านกระบวนการ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน) n=30		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
5. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	3.75	0.50	มาก			
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00		มาก			
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00		มาก			
5.3 ร่วมดำเนินงาน รับรองนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00		มาก			
5.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชน	3.00		ปานกลาง			
6. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกในชุมชน ภาครัฐ นักท่องเที่ยว ภาครัฐทุกบริษัททัวร์	3.00	0.82	ปานกลาง			

3) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.44) (ตารางที่ 5.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.1) ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวัฒนธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.30 และ 3.16 ตามลำดับ)

3.1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96)

3.1.2) ผลตอบแทนทางสังคม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง (ภาคี ภาครัฐ นักท่องเที่ยว ฯลฯ) และกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญตระหนักต่อการ

อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14)

3.1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย รวมถึงการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00 และ 3.03 ตามลำดับ)

3.2) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.2.1) ความสอดคล้อง คือ แนวทาง หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มความยั่งยืน โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.97)

3.2.2) ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล รวมถึงชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.25)

ตารางที่ 5.14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์						
ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการ	3.71	0.58	มาก	3.06	0.66	ปานกลาง
ท่องเที่ยวของชุมชน	3.30	0.36	ปานกลาง	3.16	0.54	ปานกลาง
7. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.50	0.58	มาก	2.96	0.92	ปานกลาง
7.1 นักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	3.00		ปานกลาง	2.31	1.49	น้อย
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	4.00		มาก	3.60	0.86	มาก
บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์						
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	3.00		ปานกลาง			

ตารางที่ 5.14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน) n=30		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม	4.00					
8. ผลตอบแทนทางสังคม	3.71	0.49	มาก	3.14	0.82	ปานกลาง
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.00		ปานกลาง			
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	4.00		มาก			
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.00		มาก			
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี มีคฤเทศก์ บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	3.00		ปานกลาง	2.52	1.34	น้อย
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักเที่ยวและการท่องเที่ยว	4.00		มาก			
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	4.00		มาก			
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.00		มาก			
8.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกันสมาชิกในชุมชน				3.43	1.07	มาก
8.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				3.48	1.18	มาก
9. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	3.00	0.71	ปานกลาง	3.03	0.61	ปานกลาง
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.00		ปานกลาง			
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ	4.00		มาก			
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	3.00		ปานกลาง			
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	2.00					
9.5 ช่วยให้นักในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม	3.00		ปานกลาง			
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม				3.03	0.61	ปานกลาง
10. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	3.00		ปานกลาง			

ตารางที่ 5.14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (เกาะมุกด์โฮมสเตย์) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนเกาะมุกด์			นักท่องเที่ยว (คน) n=30		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	4.13	0.18	มาก	2.97	0.93	ปานกลาง
11. แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน	4.00		มาก	2.97	0.93	ปานกลาง
12. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนส่งเสริม/ขยายผล	4.25	0.50	มากที่สุด			
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม/ทรัพยากรชายฝั่ง	4.00		มาก			
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน	4.00		มาก			
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	5.00		มากที่สุด			
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล	4.00		มาก			

สรุปจุดเด่นของการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ได้สรุปมาจากจุดเด่นที่อยู่ในระดับมาก โดยนำเสนอเป็นรายด้านดังนี้

มิติด้านทุนของชุมชน

ชุมชนเกาะมุกด์และนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนเกาะมุกด์มีจุดเด่นในระดับมากหลายประเด็น คือ ชุมชนมีแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ) ชุมชนมีความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ) ชุมชนมีทุนองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่น) อีกทั้งชุมชนมีความตระหนักในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

มิติด้านกระบวนการ

ชุมชนเกาะมุกด์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมาก เรื่องชุมชนมีมาตรการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง/วัฒนธรรม และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะมุกด์โฮมสเตย์เห็นว่าชุมชนเกาะมุกด์มีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนมี

กติกาก็เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามดื่มสุราในชุมชนมุสลิม)

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยผลลัพธ์ด้านประสิทธิผล และผลลัพธ์ด้านผลกระทบ ดังนี้

1) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยว

1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ชุมชนเกาะมุกด์และนักท่องเที่ยวมีความเห็นสอดคล้องกันว่าชุมชนเกาะมุกด์มีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งบ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์

1.2) ผลตอบแทนทางสังคม ชุมชนเกาะมุกด์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากหลายประเด็น คือ การท่องเที่ยวของชุมชนเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การท่องเที่ยวของชุมชนได้กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะมุกด์โสมสเดย์เห็นว่าชุมชนเกาะมุกด์มีจุดเด่นในระดับมากเรื่องนักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนนี้อีก

1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ชุมชนเกาะมุกด์เห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมาก คือ การท่องเที่ยวของชุมชนช่วยทำให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

2) ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนเกาะมุกด์เห็นว่าชุมชนตนเองมีจุดเด่นในระดับมากในหลายประเด็น คือ แนวคิด/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะมุกด์มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน นอกจากนี้การท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งเกิดเครือข่ายในการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล และชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล

5.2.2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง)

เนื่องจากการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง) โดยชุมชนประเมินตนเองเป็นการประเมินจากภายใน ส่วนที่นักท่องเที่ยวประเมินชุมชนเป็นการประเมินจากภายนอก ทั้งนี้ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโสมสเดย์ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5.15 ในภาคผนวก ข

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ในระดับชุมชนชายฝั่ง) พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก

(ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.18) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจาก มิติบริบท มิติต้นทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืน และมิติที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติต้นทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และ มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านบริบท (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง)

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุน และบริบทที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

บริบทที่สนับสนุนต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

(1) นโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ หน่วยงานการท่องเที่ยวมีนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมมีนโยบายสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อม

(2) นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(2.1) สำนักงานการพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว มีนโยบายให้การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

(2.2) ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลมีนโยบายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ท่าเรือ ถนน การพัฒนาพื้นที่เพื่อทำแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลบริการท่องเที่ยวที่หยงสตาร์ ศูนย์การเรียนรู้พะยูน หอชมพะยูน เป็นต้น การทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะลิบง รวมถึง องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งได้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเอกสารรายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

(2.3) การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด มีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาดูงาน

(2.4) ภาคเอกชน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทำเว็บไซต์ ให้การอบรมบัญชี

(2.5) องค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิอันดามัน สนับสนุนการศึกษาดูงานเกษตรพอเพียง

(3) กระแสสังคมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(3.1) กระแสด้านสิ่งแวดล้อมเรื่อง Carbon credit คือ ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่โรงงานสามารถลดได้ถูกตีราคาเป็นเงินและขายเป็นเครดิต สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเกิดแรงจูงใจที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3.2) กระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชุมชนมากขึ้น

(3.3) กระแสการท่องเที่ยวทางเลือก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงกระแสการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนบนโลกสีเขียว (Green planet) จะเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

บริบทที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

(1) นโยบายของภาครัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 ที่ห้ามใช้อวนตาเล็กจับสัตว์น้ำ ทำให้บางชุมชนขาดแคลนปัจจัยในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง

(2) กฎหมายของภาครัฐบางข้อเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ ข้อกฎหมายว่าด้วยการเป็นมัคคุเทศก์ และการรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนยังไม่มี ความชัดเจน

(3) นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ยังมีนโยบายแบบแยกส่วนไม่เข้าใจการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานในระดับพื้นที่ ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความต่อเนื่องของการทำงานด้านการท่องเที่ยวยังมีน้อย อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น

(4) กระแสสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งต่อการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นยังขาดความพร้อมเรื่อง การสื่อสาร และขาดความรู้ความเข้าใจในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

2) มิติด้านทุนของชุมชน (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง)

มิติทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) (ตารางที่ 5.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

2.1) ทูณพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49)

2.2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทูณองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81 และ 3.92 ตามลำดับ)

2.3) ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่น คือ การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96)

ตารางที่ 5.16 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	ชุมชนชายฝั่ง (ชุมชน) n=4			นักท่องเที่ยว (คน) n=239		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านทุนของชุมชน	3.09	0.11	ปานกลาง	3.71	0.74	มาก
1. ทูณพื้นฐานด้านกายภาพ	2.50	0.71	น้อย	3.49	0.91	มาก
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	2.75	0.96	ปานกลาง	3.64	1.04	มาก
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	2.25	0.50	น้อย	3.33	0.98	ปานกลาง
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	3.81	0.55	มาก	3.92	0.72	มาก
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	4.00	0.82	มาก	3.94	0.88	มาก
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ)	3.75	0.50	มาก	4.03	0.92	มาก
2.3 ทูณองค์ความรู้ในการจัดการ	4.00	0.82	มาก	3.79	0.83	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	3.50	0.58	มาก	3.92	0.86	มาก
3. การเชื่อมประสาน/ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาครัฐภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนอื่น	2.96	0.97	ปานกลาง			
3.1 ภาครัฐ	3.25	0.96	ปานกลาง			
3.2 ภาควิชาการ	2.75	1.26	ปานกลาง			
3.3 ภาคเอกชน ภาครัฐภาคเอกชน	2.75	1.50	ปานกลาง			
3.4 องค์กรพัฒนาเอกชน	3.50	1.29	มาก			
3.5 ชุมชนอื่น	3.00	1.41	ปานกลาง			

3) มิติด้านกระบวนการ (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง)

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ 3.76 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

3.1) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ กฎ กติกา หลักเกณฑ์ หรือ มาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป่ากัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52 และ 3.76 ตามลำดับ)

3.2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆระดับตั้งแต่การร่วมคิด (กำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94)

3.3) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาคีเครือข่าย และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.19)

ตารางที่ 5.17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	ชุมชนชายฝั่ง (ชุมชน)			นักท่องเที่ยว (คน)		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.55	0.24	มาก	3.76	0.87	มาก
4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.52	0.51	มาก	3.76	0.87	มาก
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	4.13	0.63	มาก	3.76	1.05	มาก
4.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	3.50	1.00	มาก			
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา	2.50	0.58	น้อย			

ตารางที่ 5.17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (ระดับชุมชนชายฝั่ง) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนชายฝั่ง (ชุมชน) n=4			นักท่องเที่ยว (คน) n=239		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
4.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	3.50	0.58	มาก			
4.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว	3.75	0.50	มาก	3.49	1.14	มาก
4.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	3.75	1.26	มาก	4.00	0.99	มาก
5. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้ สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	3.94	0.13	มาก			
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00	0.00	มาก			
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการท่องเที่ยว ร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00	0.00	มาก			
5.3 ร่วมดำเนินงาน รับรองนักท่องเที่ยวให้ นักท่องเที่ยวปลอดภัย พึงพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00	0.00	มาก			
5.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของ ชุมชน	3.75	0.50	มาก			
6. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	3.19	0.43	ปานกลาง			
6.1 สมาชิกในชุมชน	3.00	0.82	ปานกลาง			
6.2 ภาคิ (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาครัฐ ภาค วิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน)	3.75	0.96	มาก			
6.3 นักท่องเที่ยว	4.00	0.82	มาก			
6.4 มัคคุเทศก์บริษัททัวร์	2.00	1.63	น้อย			

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ภาพรวมระดับชุมชนชายฝั่ง)

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในระดับชุมชนชายฝั่ง ในมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) (ตารางที่ 5.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

4.1) ประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ทั้งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวัฒนธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) รายละเอียดดังนี้

4.1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88 และ 3.66 ตามลำดับ)

4.1.2) ผลตอบแทนทางสังคม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผู้เกี่ยวข้อง (ภาคี ภาครัฐ นักท่องเที่ยว ฯลฯ) และกระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96 และ 3.83 ตามลำดับ)

4.1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย รวมถึงการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.77 ตามลำดับ)

4.2) ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น รายละเอียดดังนี้

4.2.1) ความสอดคล้อง คือ แนวทาง หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเงื่อนไขด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.85 ตามลำดับ)

4.2.2) ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล คือ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล รวมถึงชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13)

ตารางที่ 5.18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	ชุมชนชายฝั่ง (ชุมชน)			นักท่องเที่ยว (คน)		
	n=4			n=239		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์	4.04	0.38	มาก	3.82	0.77	มาก
ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการ	4.01	0.54	มาก	3.78	0.63	มาก
ท่องเที่ยวของชุมชน						
7. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.88	0.43	มาก	3.66	1.05	มาก
7.1 นักท่องเที่ยวจ่ายค่าบริการในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	3.50	1.00	มาก	3.13	1.32	ปานกลาง
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	4.25	0.50	มากที่สุด	4.08	1.26	มาก
บ้านพัก อาหาร เรือ ไกด์						
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	3.50	0.58	มาก			
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม	4.25	0.50	มากที่สุด			
8. ผลตอบแทนทางสังคม	3.96	0.24	มาก	3.83	0.97	มาก
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.75	0.50	มาก			
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	3.75	0.50	มาก			
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.50	0.58	มากที่สุด			
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาศึ มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.25	0.96	มากที่สุด	3.67	1.60	มาก
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว	4.25	0.50	มากที่สุด			
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	4.25	0.50	มากที่สุด			
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	3.00	1.41	ปานกลาง			
8.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกันสมาชิกในชุมชน				3.86	0.96	มาก
8.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				3.95	0.98	มาก

ตารางที่ 5.18 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย
ชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ระดับชุมชนชายฝั่ง) (ต่อ)

ข้อความ	ชุมชนชายฝั่ง (ชุมชน) n=4			นักท่องเที่ยว (คน) n=239		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
9. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	3.95	0.66	มาก	3.77	0.67	มาก
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม ท้องถิ่น	4.00	0.82	มาก			
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ	4.50	0.58	มากที่สุด			
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	3.75	0.50	มาก			
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	3.50	1.00	มาก			
9.5 ช่วยให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และ ศึกษาสิ่งแวดล้อม	4.00	0.82	มาก			
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และ ศึกษาสิ่งแวดล้อม				3.77	0.67	มาก
10. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการ จัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.25	0.96	มากที่สุด			
ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	4.06	0.46	มาก	3.85	1.02	มาก
11. แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่ง แสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน	4.00	0.82	มาก	3.85	1.02	มาก
12. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วน ส่งเสริม/ขยายผล	4.13	0.14	มาก			
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจ และให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรชายฝั่ง/วัฒนธรรม	4.25	0.50	มากที่สุด			
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและ ภายนอกชุมชน	4.00	0.00	มาก			
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	4.25	0.50	มากที่สุด			
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล	4.00	0.00	มาก			

สรุปจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับชุมชนชายฝั่ง ได้สรุปมาจากจุดเด่นที่อยู่ใน
ระดับมาก โดยนำเสนอเป็นรายด้านดังนี้

มิติด้านทุนของชุมชน

ชุมชนชายฝั่งและนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนชายฝั่งมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว (แนวทางการจัดการท่องเที่ยว ความพร้อมของบุคลากร ทุนความรู้ในการจัดการ และความตระหนักของชุมชน)

มิติด้านกระบวนการ

ชุมชนชายฝั่งและนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนชายฝั่งมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กำหนดกฎ กติกา มาตรการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การป้องกัน การถ่ายทอด และกติกาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว) นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมาก เรื่องการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิด โอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์

มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยผลลัพธ์ด้านประสิทธิผล และผลลัพธ์ด้านผลกระทบ ดังนี้

1) ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยว

1.1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ชุมชน โดยชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักท่องเที่ยวเห็นว่าอยู่ในระดับมาก ใน 2 ประเด็น คือ มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งบ้านพัก อาหาร เรือ ไกด์ และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม

1.2) ผลตอบแทนทางสังคม ชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับที่สุดในหลายประเด็น คือ การท่องเที่ยวของชุมชนได้กระตุ้นให้ชุมชน นักท่องเที่ยว ภาคี ภาครัฐ บริษัททัวร์เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม อีกทั้งคนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชนชายฝั่งเห็นว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมากเรื่อง การท่องเที่ยวของชุมชนกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี ภาครัฐ บริษัททัวร์ อีกทั้งนักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนนี้อีก

1.3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวของชุมชนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

2) ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนชายฝั่งและนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนชายฝั่งมีแนวคิด/หลักการ

การจัดการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน

นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมากที่สุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง /วัฒนธรรม และเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะนำเสนอใน 5 ประเด็น คือ 1) วัตถุประสงค์การวิจัย 2) วิธีดำเนินการวิจัย 3) สรุปผลการวิจัย 4) อภิปรายผล 5) ข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

6.1.1 เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

6.1.2 เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

6.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ดังนี้

ระดับกลุ่ม ประชากร คือ กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในชุมชนชายฝั่ง

ระดับบุคคล ประชากร คือ แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรพัฒนาเอกชน) รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์

กลุ่มตัวอย่าง

1) ในระดับกลุ่ม ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่ในชุมชนชายฝั่ง แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์ กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง และเกาะมุกด์โฮมสเตย์

2) ในระดับบุคคล ทำการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1) แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างแกนนำแบบเฉพาะเจาะจง ได้ตัวอย่างจำนวน 23 คน

2.2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา และ องค์กรพัฒนาเอกชน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้ตัวอย่างจำนวน 6 คน

2.3) นักท่องเที่ยว จำนวนได้ขนาดตัวอย่าง 224 คน ทำการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ของแต่ละกลุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้จริง 239 คน

เครื่องมือการวิจัย มีดังนี้

1) กรอบแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยว ดังนี้ 1.1) กรอบแนวคำถามในการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 1.2) กรอบแนวคำถามในการตรวจสอบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนกับพื้นที่จริง

2) แบบสอบถาม

โดยนำตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน มาสร้างแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด คือ

แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน ประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน

แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเมินบทเรียนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

แบบสอบถามที่ 3 แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

6.3 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย จะกล่าวถึงประเด็น 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรชุมชนชายฝั่ง 2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

6.3.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรชุมชนชายฝั่ง

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรชุมชนชายฝั่ง จะกล่าวถึงประเด็น 1) การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 2) เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง 5) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

6.3.1.1 การก่อตัวของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเริ่มจัดตั้งกลุ่มในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2551 โดย ก่อตัวจากปัจจัยภายใน ก็คือ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสมบูรณ์และหลากหลาย มีวิถีชีวิตและวิถีอาชีพของชุมชนชายฝั่ง นอกจากนี้ชุมชนหยงสตาร์ และเกาะลิบงยังมีแหล่งทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงการมีบุคคลที่มีความรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ หยงสตาร์มีองค์กรภายนอกมาให้ความรู้และส่งเสริมให้ทำการท่องเที่ยว ด้วยทั้งปัจจัยภายในและภายนอกนี้ชุมชนชายฝั่งจึงต้องการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวิถีอาชีพที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและวัฒนธรรมเพื่อให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมมีรายได้เพิ่มขึ้น

6.3.1.2 เป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนชายฝั่ง ที่คำนึงถึง สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปพร้อมกัน กล่าวคือ การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีเป้าหมายหลักที่จะสร้างความตระหนักของคนในชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยคนในชุมชนมีความรักและสามัคคี ทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน และความร่วมมือระหว่างชุมชนองค์กรส่วนท้องถิ่น นักวิชาการและภาคส่วนอื่น อันนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งยังมีเป้าหมายในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาศึกษาเรียนรู้ และการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐ

นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งยังมีเป้าหมายในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวมาศึกษาเรียนรู้ และการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐ

6.3.1.3 การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

กลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งที่ศึกษา ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ 1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์ 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์ ซึ่งทุกกลุ่มได้จัดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ ทั้ง 4 กลุ่มได้ทำการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอาชีพเสริม โดยอาชีพหลักของสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีทั้ง ทำสวนยาง ทำประมง และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น

โครงสร้างกลุ่ม ทุกกลุ่มมีโครงสร้างการทำงานที่แบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เหนียวญิก เลขานุการ และแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายฝ่ายเรือ ฝ่ายกิจกรรม และประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้โดยโครงสร้างกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหยงสตาร์โฮมสเตย์เป็น โครงสร้างหลัก ส่วนอีก 3 กลุ่ม นั้น กลุ่มการท่องเที่ยวได้แยกมาจากโครงสร้างหลัก คือ กลุ่มการท่องเที่ยวบ่อหินฟาร์มสเตย์ได้แยกมาจากโครงสร้างหลักวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลากระชังบ้านพรุจูด กลุ่มการท่องเที่ยวของเกาะลิบงได้แยกมาจากโครงสร้างหลักเรือขายประมงพื้นบ้านเกาะลิบง และกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะมุกด์โฮมสเตย์ได้แยกมาจากโครงสร้างหลักเรือขายพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านเกาะมุกด์

การแบ่งปันผลประโยชน์ กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน มีกติกาเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ชัดเจน โดยแบ่งรายได้เป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งให้กับสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว อีกส่วนหนึ่งหักเข้ากองกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการของกลุ่ม

การประชาสัมพันธ์ กลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม ได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหลายๆ วิธีผสมกัน ทั้งการบอกปากต่อปากของนักท่องเที่ยว เว็บไซต์ และแผ่นพับ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ยังมีช่องทางการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมอีกทางหนึ่ง ก็คือ เนื่องจาก

พัฒนาชุมชนจังหวัดตรังได้ผลักดันเรื่องสินค้า OTOP จึงมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านพัฒนาชุมชนจังหวัดตรัง และพัฒนาชุมชนจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีหลากหลายทั้งการศึกษาระบบนิเวศชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางทะเล รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่คูวิถีชีวิตและวิถีอาชีพของชุมชนชายฝั่ง (การเลี้ยงปุนิม การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน ปลากระพง ปลาเก๋า หาทอย ตกหมึก ตกปลา ลงอวน การกรีดยาง เป็นต้น) ส่วนเกาะลิบงและหยงสตาร์ยังมีร่องรอยประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อีกทั้งหยงสตาร์ยังมีการแสดงพื้นบ้าน ร่องเงื้อง่าต้อนรับนักท่องเที่ยว

6.3.1.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งในข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าชุมชนชายฝั่งมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม (Cultural ecotourism) ซึ่งชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวด้วยตัวของชุมชนเอง ชุมชนเป็นเจ้าของ และกำหนดทิศทางการจัดการด้วยชุมชน เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism) อีกทั้งชุมชนชายฝั่งยังจัดการท่องเที่ยวโดยจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ (Homestay) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮมสเตย์

6.3.1.5 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ประเด็นเรื่อง คน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ มีดังต่อไปนี้

1) คน

ปัญหาห้ร่วมด้านคน คือ สมาชิกกลุ่มขาดความรู้ทางวิชาการ ขาดทักษะและประสบการณ์ ได้แก่ ขาดความรู้ในการประชาสัมพันธ์ ทำเว็บไซต์ ทำป้าย มีकुเทศก์ขาดความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

ปัญหาเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวหยงสตาร์ ก็คือ สมาชิกกลุ่มคาดหวังว่าการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นธุรกิจเมื่อไม่เป็นไปตามคาดหวังบางคนจึงออกจากกลุ่มไป รวมถึงคนที่มีโฮมสเตย์ต้องการเพียงให้คนเข้าพักแต่ไม่ร่วมทำกิจกรรมอื่น

ส่วนเกาะมุกด์โฮมสเตย์ สมาชิกกลุ่มขาดการพัฒนาตนเอง โดยไม่สละเวลาที่จะพัฒนาตนเอง ทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงขาดบุคลากรที่มีทักษะมาทำงานในกลุ่ม ทำให้การประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวยังขาดประสิทธิภาพ

2) งบประมาณ

ปัญหาพร้อมด้านงบประมาณ คือ การสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเรื่องงบประมาณ และความรู้อื่นๆ ไม่ต่อเนื่องและไม่จริงจัง หรือสนับสนุนงบประมาณไม่ตรงจุดและไม่ทั่วถึง

3) วัสดุอุปกรณ์

ปัญหาพร้อม คือ ปัญหาด้านระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ ไฟฟ้าดับบ่อย น้ำประปาไม่พอใช้ ถนนขรุขระ ขาดป้ายบอกทาง ขาดห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถไม่เพียงพอ และไม่มีท่าเทียบเรือ รวมถึงขาดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ปัญหาเฉพาะกลุ่มการท่องเที่ยวหงส์ตาร์ คือ ขาดวัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ส่วนกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์มีอุปกรณ์การท่องเที่ยวและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยไม่เพียงพอ

4) การจัดการ

ปัญหาพร้อมด้านการจัดการ มีหลายประเด็น ได้แก่

-การบริหารจัดการภายในกลุ่มยังอ่อนแอ รวมถึงยังมีปัญหาความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการ

-การประชาสัมพันธ์ยังขาดความรู้ในการทำเว็บไซต์

-นโยบายของผู้บริหารระดับท้องถิ่นไม่ต่อเนื่อง รวมถึงผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือน้อย

ปัญหาเฉพาะกลุ่ม ได้แก่

-กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ขาดพี่เลี้ยงที่มีความรู้มาช่วยดูแล แนะนำในช่วงเริ่มต้นการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน

-กลุ่มการท่องเที่ยวหงส์ตาร์ และกลุ่มการท่องเที่ยวเกาะลิบง มีการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ไม่ทั่วถึง อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มไม่ต้องการแยกจากกัน หรือนักท่องเที่ยวต้องการพักโฮมสเตย์ที่ติดทะเลมากกว่าโฮมบก

6.3.2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ในระดับชุมชนชายฝั่ง)

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง โดยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง
- 2) ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

ส่วนที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทบทวนและสังเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ขั้นที่ 2 พัฒนาร่างตัวชี้วัด จากการสังเคราะห์เอกสารในขั้นที่ 1 ทำการระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (จากแนวคิด ทฤษฎี) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง รวม 28 ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบตัวชี้วัดกับพื้นที่จริง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่จริงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ต่อไปทำการระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (จากพื้นที่จริง) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง รวม 29 ตัวชี้วัด โดยในขั้นนี้ได้ทำการเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จากแนวคิด ทฤษฎี กับที่ได้จากพื้นที่จริง ได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนที่ปรับปรุงแล้ว ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง รวม 26 ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด ทั้งนี้ตัวชี้วัดความยั่งยืนในขั้นที่ 3 ที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดมาก บางตัวมีความสัมพันธ์กัน เพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้กับบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนชายฝั่ง จึงได้ทำการยุบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ ทำให้คงเหลือตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด ใน 4 ด้าน คือ บริบท ชุมชนของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง มีทั้งการประเมินภายใน คือ ชุมชนประเมินตนเอง และการประเมินภายนอก คือ นักท่องเที่ยวประเมินชุมชน ผลการประเมิน มีดังนี้

ชุมชนชายฝั่งมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนแบบผสมผสานทั้ง เชิงนิเวศ วัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นเจ้าของ เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน ที่จัดอยู่ในแบบโฮมสเตย์นั้น ซึ่งผลของการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้ทำให้เกิดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ความยั่งยืนพิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) โดยผลผลิต/ผลลัพธ์ที่ได้ดังกล่าวเป็นผลมาจาก มิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งผลลัพธ์ของความยั่งยืน และมิติที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของความยั่งยืน จึงจะนำเสนอเป็นรายมิติตามลำดับ คือ มิติด้านทุนของชุมชน มิติด้านกระบวนการ และ มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

1) มิติด้านบริบท

มิติด้านบริบท ประกอบด้วย นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีแนวทางปฏิบัติ รวมถึง กระแสสังคม โดยจำแนกเป็นบริบทที่สนับสนุน และบริบทที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

บริบทที่สนับสนุนต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(1) นโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ หน่วยงานการท่องเที่ยวมีนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมมีนโยบายสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อม

(2) นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(2.1) สำนักงานการพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว มีนโยบายให้การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์

(2.2) ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล มีนโยบายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ท่าเรือ ถนน การพัฒนาพื้นที่เพื่อทำแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์ข้อมูลบริการท่องเที่ยวที่หงสสตาร์ ศูนย์การเรียนรู้พะยูน หอชมพะยูน เป็นต้น การทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะลิบง รวมถึง องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งได้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเอกสารรายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

(2.3) การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด มีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาดูงาน

(2.4) ภาคเอกชน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ทำเว็บไซต์ให้การอบรมบัญชี

(2.5) องค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิอันดามัน สนับสนุนการศึกษาดูงานเกษตรพอเพียง

(3) กระแสสังคมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(3.1) กระแสด้านสิ่งแวดล้อมเรื่อง Carbon credit คือ ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่โรงงานสามารถลดได้ถูกตีราคาเป็นเงินและขายเป็นเครดิต สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเกิดแรงจูงใจที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

(3.2) กระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมชนมากขึ้น

(3.3) กระแสการท่องเที่ยวทางเลือก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงกระแสการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนบนโลกสีเขียว (Green planet) จะเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

บริบทที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

(1) นโยบายของภาครัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 ที่ห้ามใช้วนตาเล็กจับสัตว์น้ำ ทำให้บางชุมชนขาดแคลนปัจจัยในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง

(2) กฎหมายของภาครัฐบางข้อเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ ข้อกฎหมายว่าด้วยการเป็นมัคคุเทศก์ และการรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนยังไม่มี ความชัดเจน

(3) นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล ยังมีนโยบายแบบแยกส่วนไม่เข้าใจการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติของหน่วยงานในระดับพื้นที่ ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความต่อเนื่องของการทำงานด้านการท่องเที่ยวยังมีน้อย อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น

(4) กระแสสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ก็คือ การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งต่อการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นยังขาดความพร้อมเรื่อง การสื่อสาร และขาดความรู้ความเข้าใจในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

2) มิติด้านทุนชุมชน

มิติทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ การเป็นเจ้าของที่ดี) การมีทุนองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว และความตระหนักของชุมชน (ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม) ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว

ประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81 และ 3.92 ตามลำดับ) รองลงมา คือ ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) อีกทั้งความสัมพันธ์ของชุมชนชายฝั่งกับภาคส่วนอื่นชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96)

3) มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ การกำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ 3.76 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52 และ 3.76 ตามลำดับ) อีกทั้งการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94) ส่วนการสื่อสารประชาสัมพันธ์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.19)

4) มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในระดับชุมชนชายฝั่ง พิจารณาจากมิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

2.4.1) ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมากใน 3 ประเด็น คือ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.88 และ 3.66 ตามลำดับ) ผลตอบแทนทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.96 และ 3.83 ตามลำดับ) และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.77 ตามลำดับ)

2.4.2) ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก คือ แนวทาง/หลักการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.85 ตามลำดับ) และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้เกิดการขยายผล (สังคมตระหนักต่อการ

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม เกิดเครือข่ายการทำงาน คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล และชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการขยายผล) (ค่าเฉลี่ย 4.13)

6.4 อภิปรายผล

การอภิปรายผลจะอภิปรายในประเด็น 1) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง 2) วิธีการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนและการประเมินความยั่งยืน 3) ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้

6.4.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง เนื่องจากชุมชนชายฝั่งมีทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศป่าชายเลน ระบบนิเวศหญ้าทะเล สัตว์หายาก (พะยูน) รวมถึงวัฒนธรรมแบบชุมชนชายฝั่ง (วิถีชีวิต วิถีอาชีพ การแสดงพื้นบ้าน ร่องเง็ง) ดังนั้น ชุมชนชายฝั่งได้จึงมีรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน ทั้งเชิงนิเวศ วัฒนธรรม โดยจัดในแบบโฮมสเตย์ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนี้ ชุมชนเป็นเจ้าของกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวของชุมชนเอง จึงเรียกรูปแบบในลักษณะนี้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based eco-cultural tourism, CBECT) ในแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมในชนบท ดังที่ WWF International (2001: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-Based Ecotourism, CBET) เป็น Ecotourism ที่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมและเข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาและการจัดการอย่างแท้จริง และมีส่วนร่วมในผลตอบแทนยังคงอยู่ภายในชุมชน อีกทั้ง Daengnoi & Richards (2006: 8) กล่าวว่าโฮมสเตย์เป็นบริการหนึ่งในการท่องเที่ยวของชุมชนที่นิยมมากในประเทศไทย ทั้งนี้กลุ่มท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม ได้ทำการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอาชีพเสริม สอดคล้องกับ ชุมชนพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช และเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอันดามันเหนือ ที่ได้จัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน โดยทำเป็นอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับอาชีพหลักของคนในชุมชน (เพียงพิศ ศรีประเสริฐ (ม.ป.ป.; www.andamancommunitytourism.com/thai/andaman-coast-about-nact.php) อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของชุมชนมีมิติที่กว้างกว่าเรื่องเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ดังที่ Suansri (2003: 21) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

โครงสร้างกลุ่ม ทุกกลุ่มมีโครงสร้างการทำงานที่แบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เหนียวุฒิ เลขานุการ และแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายฝ่ายเรือ ฝ่ายกิจกรรม และประชาสัมพันธ์ เป็นต้น สอดคล้องกับ พจนา สวนศรี (2546: 15) ที่กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อการจัดการท่องเที่ยว

กติกาลำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิมหลายกลุ่มจึงมีข้อห้ามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ การดื่มสุรา การแต่งกายแบบขั้วยุ การส่งเสียงดัง เป็นต้น สอดคล้องกับ สร้อยสน รัฐสมบูรณ (2550: 22) ที่กล่าวถึงชุมชนมุสลิมว่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับหลักการข้อปฏิบัติทางศาสนา อย่างไรก็ตาม Chellan (n.d.: 6-7) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าไม่มีข้อบังคับต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

การแบ่งปันผลประโยชน์ กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 ชุมชน มีกติกาเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับ พงนา สวนศรี (2546: 15) ที่กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

การประชาสัมพันธ์ กลุ่มการท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม ได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหลายๆ วิธีผสมกัน ทั้งการบอกปากต่อปากของนักท่องเที่ยว อีกทั้งเว็บไซต์ และแผ่นพับ สอดคล้องกับการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง พบว่า นักท่องเที่ยวรู้จักการท่องเที่ยวของชุมชนจากการบอกปากต่อปากของเพื่อน ญาติ นักวิชาการ เครือข่าย ร้อยละ 59.09 และการแจ้งข่าวของหน่วยงาน (โรงเรียน คณะ มหาวิทยาลัย) ร้อยละ 19.58

6.4.2 วิธีการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืน และการประเมินความยั่งยืน

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งจะกล่าวถึงประเด็น

1) การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืน 2) ตัวชี้วัดความยั่งยืน 3) วิธีการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

6.4.2.1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำการทบทวนเอกสารและสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Tungchawal (2001), Miller (2001: 351), Ko (2005) ที่ได้ทบทวนเอกสารเพื่อหาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 พัฒนา (ร่าง) กรอบแนวคิด/ โดยจัดกลุ่มตัวชี้วัดตามมิติของความยั่งยืนใน 4 มิติ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน สอดคล้องกับ Barzekar et al. (2011), Foucat (2002) ที่จำแนกตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวใน 4 มิติ ดังกล่าว

ขั้นที่ 3 ทดสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง จึงทำการตรวจสอบตัวชี้วัดกับพื้นที่จริงในชุมชนชายฝั่ง 4 ชุมชน คือ หงสตาตาร์ บ่อหิน เกาะลิบง และเกาะมุกด์ ดังที่ Ko (2004) อ้างถึงใน Cernat & Gourdon, 2007: 1) กล่าวว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะแตกต่างกัน

ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกที่หนึ่ง ดังนั้น จึงแนะนำว่า มิติ ตัวชี้วัด ควรจะแตกต่างกันในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกที่หนึ่ง เนื่องจากการปรับใช้วิธีการมีเงื่อนไขเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่

ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดมาก บางตัวมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้กับบริบทเชิงพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง จึงทำการยุบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ ประกอบด้วย 4 มิติ คือ บริบท ทูทของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System theory) (Huse & Bowditch, 1977 อ้างถึงใน สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ท้องถิ่น และบริษัท แพลนโมทิป จำกัด, 2553: 11)

6.4.2.2 ตัวชี้วัดความยั่งยืน

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง มี 16 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 4 มิติ คือ บริบท ทูทของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังนี้

ด้านทุนของชุมชน (ได้แก่ สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก) สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในตัวชี้วัดความเครียดของระบบ เช่น การขาดแคลนน้ำ

ด้านกระบวนการ ได้แก่ มาตรการอนุรักษ์ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านแก้ไขปัญหา มาตรการด้านการฟื้นฟู และการสืบทอด สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในเรื่องมาตรการความสามารถในการจัดการ เช่น การปนเปื้อนชายฝั่ง รวมถึงสอดคล้องกับมาตรการของการจัดการผลกระทบ ผลลัพธ์ หรือ การปฏิบัติ ส่วนกระบวนการเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน สอดคล้องกับ Bhattacharya & Kumari (2004) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนและความตระหนัก

ด้านผลลัพธ์เรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในมาตรการของรัฐของอุตสาหกรรม เช่น ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วนผลลัพธ์เรื่องผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในเรื่องมาตรการต่อผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อีกทั้งสอดคล้องกับมิติของความยั่งยืนใน 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Abidin, 1999; Blancas et al., 2010; Tsaur et al., 2006: 642) อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้เพื่อให้ตัวชี้วัดสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จริงจึงได้เพิ่มมิติวัฒนธรรมเข้าไปด้วย จึงเป็นมิตินิเวศวัฒนธรรม

6.4.2.3 วิธีการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

เพื่อให้ได้ผลระดับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายภาคส่วนเพื่อนำข้อมูลมาตรวจสอบกัน ประกอบด้วย 1) แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง และ องค์กรพัฒนาเอกชน และ 3) นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ

Tungchawal (2001) ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายภาคส่วน คือ ผู้มาเยี่ยมชม ผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่น และนักชีววิทยา และนักนิเวศวิทยา และ Bhattacharya & Kumari (2004) ที่เก็บข้อมูลจากหลายภาคส่วน ได้แก่ มัคคุเทศก์ ผู้จัดการสวนสัตว์ แม่ครัว โรงแรมที่พัก นักท่องเที่ยว สมาชิกโฮมสเตย์ เป็นต้น อีกทั้ง Ko (2004 อ้างถึงใน Cernat & Gourdon, 2007: 1) กล่าวว่า วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลควรจะแตกต่างกันในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกที่หนึ่ง เนื่องจากการปรับใช้วิธีการมีเงื่อนไขเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่

การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การประเมินตนเองของชุมชนมีหน่วยการประเมินเป็นระดับกลุ่ม โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งผ่านตัวชี้วัดความยั่งยืน โดยให้แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง องค์กรพัฒนาเอกชน) ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามกลุ่ม โดยแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวทำการประเมินตนเอง ไม่ใช่เป็นการประเมินเพื่อตัดสิน แต่เป็นการประเมินการพัฒนา และเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment evaluation) ที่มีการเสริมพลังในเรื่อง 1) ช่วยให้บุคคลช่วยเหลือตนเองได้ 2) กระบวนการที่ทำให้บุคคล/องค์กรมีอิทธิพลเหนือปัญหา 3) การสร้างสมรรถนะให้บุคคล/กลุ่มช่วยเหลือตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคม (Zimmermann, 1992 อ้างถึงใน สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ท้องถิ่น และบริษัท แปลนโมทิฟ จำกัด, 2553: 11)

สรุปว่า การศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ได้ประยุกต์ใช้การวิจัยที่ผสมวิธีในรูปแบบการผสมในระดับข้อมูล และการประสานระดับกลยุทธ์ที่เป็นการวิจัย 2 ระยะ (Two-phase design) (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2553: 321-325) คือ ระยะที่ 1 ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชนชายฝั่ง ระยะที่ 2 ศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ได้มีการตรวจสอบในหลายลักษณะ ดังนี้

1) ต่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Triangulations of sources) ซึ่งประกอบด้วย แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง และองค์กรพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยว

2) ต่างวิธี (Methods triangulation) คือ

2.1) การทบทวนเอกสาร

2.2) การสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยว

2.3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ผ่านตัวชี้วัดความยั่งยืน

2.4) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

3) ต่างพื้นที่ (Space triangulation) คือ พื้นที่ชายฝั่งจังหวัดตรังที่มีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยศึกษาใน 4 พื้นที่ คือ 1) หงสตาตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน 2) บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา 3) เกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง 4) เกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง

6.4.3 ผลการประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายประเด็น ดังนี้

ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ดังนี้

1) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.88 และ 3.66 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ใน 2 ประเด็น คือ มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 4.25 และ 4.08 ตามลำดับ) และมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม (ค่าเฉลี่ย 4.25) รายละเอียดดังนี้

1.1) มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย สอดคล้องกับ Ashley & Garland (1994: iv), Barzekar et al. (2011: 138), Belanger (2006: 4-5), Davison (2005: 1397), Foucat (2002), Remus et al. (2009: 336) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีความหลากหลาย ได้แก่ ที่พัก อาหาร มัคคุเทศก์ งานฝีมือ

1.2) มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับ Bhattacharya & Kumari (2004), CESD (2006: 4), Foucat (2002) กล่าวถึงการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม อีกทั้ง Trejos & Chiang (2009: 374), Tuffin (2005: 180) กล่าวว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการสร้างและกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน

2) ผลตอบแทนทางสังคม ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96 และ 3.83 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า

ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ใน 4 ประเด็น คือ (1) การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและวัฒนธรรม (2) กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี มีคฤเทศก์บริษัททัวร์ เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรม (3) คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว (4) การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนให้ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน รายละเอียดดังนี้

2.1) การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรชายฝั่ง สอดคล้องกับ Abidin (1999: 148-152) ที่กล่าวถึง การส่งเสริมการศึกษาการอนุรักษ์และความตระหนักของประชาชน อีกทั้ง Islam (2009: 48); Lai & Nepal (2006: 1119); Ramser (2007: 30); Satarat (2010: 302-303) กล่าวว่า ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสร้างแรงจูงใจ และเพิ่มความตระหนักของคนในท้องถิ่นในเรื่องมรดกทางธรรมชาติ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีความเต็มใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น

2.2) กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคี มีคฤเทศก์บริษัททัวร์ เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรชายฝั่ง ดังที่บ่อยครั้งที่มีหน่วยงาน กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาทำกิจกรรมจิตอาสาที่ตรง ได้แก่ ปลูกหญ้าทะเลและกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

2.3) คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว ดังการศึกษาของ Dyer et al. (2007: 415) พบว่า ผู้อยู่อาศัยทั้งหมดมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในทางบวก โดยผู้อาศัยในชุมชนรับรู้ถึงปัจจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจในทางบวกส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้ง Ramser (2007: 18) กล่าวว่า ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจ

2.4) การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนให้ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับ Barzekar et al. (2011: 138), Georgescu & Neilsen (2004: 21), Ponna (2009: 35), Ramser (2007: vii), Satarat (2010: 304) การท่องเที่ยวของชุมชนทำให้มีการจัดหา/ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา) และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.77 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ชุมชนประเมินว่า การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) รองลงมาทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากในหลายประเด็น คือ (1) ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.00) (2) ช่วยลด

มลพิษทางสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.75) (3) ช่วยให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.77 ตามลำดับ) รายละเอียดดังนี้

3.1) ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับ Abidin (1999: 148-152), Barzekar et al. (2011: 138), Foucat (2002) ที่กล่าวถึง การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้ง Sebele (2010: 136), Tuffin (2005: 179) ที่กล่าวว่าผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นแบบ “win-win” ทรัพยากรธรรมชาติต้องได้รับการดูแลรักษาหรืออนุรักษ์ นอกจากนี้ Barzekar et al. (2011: 138), Bhattacharya & Kumari (2004) กล่าวถึง การอนุรักษ์ ฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรม อีกทั้ง Belanger (2006: 4-5), Besculides et al. (2002: 303), Lai & Nepal (2006), Pomna (2009: 34), Satarat (2010: 305) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้คนในชุมชนเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ และเพิ่มความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้น การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Davison et al., 2005: 1307)

3.2) ช่วยให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม ดังที่ Dixit & Narula (2010) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างมากต่อกับประสบการณ์ของผู้มาเยี่ยมชม

3.3) ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ Abidin (1999: 148-152), Georgescu & Neilsen (2004: 24), Henry (2009), Islam (2009: 48), Pomna, 2009: 35, Satarat (2010: 302-303) ที่กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จประการหนึ่งก็คือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต้องได้รับการจัดการ อีกทั้งการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้มีการจัดการของเสีย เช่น ขยะ น้ำเสีย

ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น

1) ความยั่งยืนเรื่องความสอดคล้อง กล่าวคือ แนวทาง/หลักการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือบริบทที่จะแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.85 ตามลำดับ)

2) ความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล ในภาพรวม พบว่า ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่าชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ใน 2 ประเด็น คือ การท่องเที่ยวมีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรชายฝั่ง (ค่าเฉลี่ย 4.25) และเปลี่ยน

ระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล (ค่าเฉลี่ย 4.25) รองลงมา ชุมชน ประเมินว่าอยู่ในระดับมาก คือ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และ ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) รายละเอียดดังนี้

2.1) มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนัก ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรชายฝั่ง สอดคล้องกับ Bynoe (2009: 12) กล่าวว่า ประชาชน ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ดังเห็นได้จากบ่อยครั้งที่มิหนว่ยงาน กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาทำ กิจกรรมจิตอาสาที่ตรง ได้แก่ ปลูกหญ้าทะเลและกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

2.2) เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ดังที่ Satarat (2010: 89) กล่าวว่าชาวบ้านในชุมชนชายฝั่งจะมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบประมง ดังที่ กลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์เห็นว่า ชาวบ้านจะเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้น้ำต้องสะอาด

2.3) เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับ Horton (n.d.: 100) กล่าวว่า ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวของชุมชนต่อชาวบ้านในชุมชน คือ เครือข่ายทาง สังคม อีกทั้งสอดคล้องกับ Rome (1999: 19) ที่กล่าวถึง ระดับการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในชุมชน กับ องค์กรพัฒนาเอกชน

2.4) ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อ เผยแพร่ขยายผล ดังที่ Lai & Nepal (2006: 1119) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวควรให้การศึกษา แก่ชุมชนท้องถิ่นเรียนรู้และเพิ่มความตระหนักในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ทั้งนี้ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง (ผลผลิต/ผลลัพธ์) ดังกล่าวแล้ว ข้างต้นว่าอยู่ในระดับมากนั้น เป็นผลมาจากหลายองค์ประกอบร่วมกัน คือ มิติบริบท มิติด้านทุน ของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ จึงอภิปรายเป็นรายมิติ ดังนี้

มิติบริบท

เหตุผลที่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ผลผลิต/ผลลัพธ์) อยู่ในระดับมาก ประการหนึ่งเป็นผลมาจากมิติด้านบริบท นั่นคือ บริบทที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ของชุมชนชายฝั่ง มีนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง และนโยบาย ของหน่วยงานระดับพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว ผู้ว่าราชการ จังหวัดตรง องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ตรง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และองค์กรพัฒนาเอกชน สนับสนุนการท่องเที่ยวของ ชุมชน ดังที่ พงนา สวนศรี (2546: 36), Henry (2009) กล่าวถึงนโยบายของรัฐและบทบาทของรัฐ ท้องถิ่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์กรบริหาร ส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

มิติด้านทุนของชุมชน

เหตุผลที่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ผลผลิต/ผลลัพธ์) อยู่ในระดับมาก ประการหนึ่งเป็นผลมาจากความพร้อมในด้านทุนของชุมชน โดยชุมชนประเมินว่ามีทุนของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) เนื่องจากชุมชนเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนควรมีสาธารณูปโภค คือ ไฟฟ้า น้ำประปา และมีสิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมทั้งจะรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่านี้ ขณะที่นักท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะเข้าใจบริบทของชุมชน และต้องการเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนจึงไม่ได้คำนึงถึงความสะดวกมากนัก

โดยทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนชายฝั่งมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว (ได้แก่ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยว ความพร้อมของบุคลากร ทุนความรู้ในการจัดการ และความตระหนักของชุมชน) (ค่าเฉลี่ย 3.81 และ 3.92 ตามลำดับ) โดยอภิปรายเป็นรายประเด็น ดังนี้

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.94 ตามลำดับ) ดังที่ Goodwin & Santilli (2009: 5), สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ชุมชนเป็นเจ้าของ ผลประโยชน์แก่คนในชุมชน ชุมชนมีการอนุรักษ์ ผลิตภัณฑ์ของชุมชน และความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง

ความพร้อมของบุคลากร (ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร การบริหารจัดการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี) ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 4.03 ตามลำดับ) ดังที่ Mbaiwa et al. (2005), Barzekar et al. (2011: 138) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนมีความจำเป็นด้านประสบการณ์ ทักษะทางธุรกิจ และการจัดการ อีกทั้งคนในท้องถิ่นต้องได้รับการฝึกอบรมในด้านทักษะท้องถิ่น การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เป็นต้น

ความตระหนักของชุมชนเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50 และ 3.92 ตามลำดับ) สอดคล้องกับ Abidin (1999: 148-152), Barzekar et al. (2011: 138) ได้กล่าวถึงความตระหนักของคนในท้องถิ่นในประเด็นทางสังคม และสิ่งแวดล้อม (ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การเก็บขยะจากธรรมชาติ ระบบบำบัดน้ำเสีย) อีกทั้ง Satarat (2010: 10) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนต้องสนับสนุนหรือทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมดีขึ้น อย่างไรก็ตามกลุ่มท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาล้วนใหญ่มีความตระหนักในเรื่องทรัพยากรชายฝั่งอยู่ในหมู่สมาชิกของกลุ่มแต่บางกลุ่มชาวบ้านในชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือมากนัก สอดคล้องกับ Trejos & Chiang (2009: 373) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนมีผลกระทบทางบวกต่อชุมชนท้องถิ่นในสเกลที่เล็ก

มิติด้านกระบวนการ

เหตุผลที่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ผลผลิต/ผลลัพธ์) อยู่ในระดับมาก ประการหนึ่งเป็นผลมาจากชุมชนชายฝั่งมีกระบวนการที่ดี โดยทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นในระดับมาก คือ ชุมชนชายฝั่งมีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กำหนดกฎ กติกา มาตรการในการอนุรักษ์ ป่าไม้ การป้องกัน การถ่ายทอด และกติกาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว) (ค่าเฉลี่ย 3.52 และ 3.76 ตามลำดับ) นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งเห็นว่าตนเองมีจุดเด่นในระดับมาก เรื่องการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์) (ค่าเฉลี่ย 3.94) โดยอภิปรายเป็นรายประเด็น ดังนี้

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีการกำหนด กฎ กติกา หรือมาตรการในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่าชุมชนชายฝั่งมีมาตรการด้านการอนุรักษ์ และมาตรการการฟื้นฟู (ทรัพยากรชายฝั่ง วัฒนธรรมท้องถิ่น) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ (1) การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว (2) กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (3) มาตรการในการแก้ไขปัญหา รายละเอียดดังนี้

(1) มาตรการด้านการอนุรักษ์ และมาตรการการฟื้นฟู มี 3 ชุมชนที่มีจุดเด่นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ส่วนอีก 1 ชุมชนมีจุดเด่นในการอนุรักษ์และฟื้นฟู วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน สอดคล้องกับ Abidin (1000: 148-152), Barzekar et al. (2011: 138), Foucat (2002) ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร (สายพันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำ) อีกทั้ง Barzekar et al (2011: 138), Bhattacharya & Kumari (2004) ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูประเพณีและการอนุรักษ์วัฒนธรรม (อาหารท้องถิ่น การแต่งกาย ภาษา ดนตรี พิธีกรรม เทศกาลท้องถิ่น) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Davison et al., 2005: 1307)

(2) การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว ได้แก่ การศึกษาวิถีชีวิตชาวประมงหรือสวนยาง การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน การปลูกหญ้าทะเล ปลูกป่าชายเลน บางกลุ่มมีการแสดงพื้นบ้านร้องเงี้ยวให้นักท่องเที่ยวดู สอดคล้องกับ Daengnoi & Richards (2006: 1) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่บนฐานของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และทรัพยากรบุคคลของชุมชน นอกจากนี้ Trejos & Chiang (2009: 374) กล่าวว่า วิถีชีวิตแบบเกษตรดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่ในชีวิต

(3) กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนมุสลิมจะมีกติกาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในเรื่องการแต่งกายไม่สุภาพ การดื่มสุรา การส่งเสียงดัง โดย Satarat (2010: 89) กล่าวว่า ชาวมุสลิมจะเคร่งครัดในศาสนา ดังนั้น มาตรการทางพฤติกรรมนำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยว (Resum et al., 2009: 336)

(4) มาตรการในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนบางกลุ่ม ยังมีข้อจำกัดก็คือไม่นำปัญหาเข้าสู่ที่ประชุมเพราะมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการของกลุ่ม โดย Henry (2009) กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวของชุมชนประการหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้มีความมั่นใจถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน สอดคล้องกับ Daengnoi & Richards (2006: 1), Tuffin (2005: 179) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีการจัดการแบบกลุ่มแทนที่จะเป็นบุคคล โดยชุมชนต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การสนทนาและการปรึกษาหารือกันของคนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นจึงเป็นสิ่งจำเป็น (Remus et al., 2009: 336)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยกลุ่มการท่องเที่ยวส่วนใหญ่กำหนดให้มีการประชุมเดือนละครั้ง มีการตั้งกฎ กติกาจากที่ประชุม ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับ Bhattacharya & Kumari (2004), CESD (2006: 4), Satarat (2010: 10), Tuffin (2005: 179) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเสริมสร้างพลังของท้องถิ่น โดยชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ดังนั้น การท่องเที่ยวของชุมชนแตกต่างกับการท่องเที่ยวของภาคเอกชนในเรื่องการเสริมสร้างพลังของชุมชน (Goodwin & Santilli, 2009: 37), López-Guzmán et al., 2011: 73) ส่วนประเด็นการร่วมรับผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งที่ศึกษานั้นสมาชิกพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับว่ามีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม โดยกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่ได้กำหนดการหักเงินเข้าเป็นกองทุนการบริหารจัดการของกลุ่ม สอดคล้องกับ Trejos & Chiang (2009: 374), Tuffin (2005: 180) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการสร้างและกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งร้อยละของผลได้จากการท่องเที่ยวจะต้องนำมาเป็นทุนของชุมชน

6.5 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีรูปแบบเป็น การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยชุมชน (Community-based cultural ecotourism, CBCET) ในแบบโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นการพัฒนาชุมชนและเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการบริหารจัดการบนฐานทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคน องค์ความรู้ เครื่องมือ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ร่วมกันจัดการได้เป็นอย่างดีแล้ว อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก จึงทำให้แกนนำหรือคนใน

ชุมชนต้องพร้อมที่จะปรับตัวให้ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้น มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว (ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 6 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (พัฒนาชุมชนจังหวัด) รวมถึงสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (วิทยาลัยการ โรงแรมและการท่องเที่ยว) รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1. การส่งเสริมด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ได้แก่ ด้านนักท่องเที่ยว ด้านการตลาดท่องเที่ยว ด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเปิดการค้าเสรีอาเซียน ด้านกฎหมายการท่องเที่ยว

2. การพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว ยังคงมีความจำเป็นสำหรับชุมชนชายฝั่ง เพราะเป็นพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ หรืออื่นๆ) ทักษะด้านการบริการ (มัคคุเทศก์ การต้อนรับ) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะการจัดการโฮมสเตย์

3. การพัฒนาด้านระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า และน้ำประปา ซึ่งไม่ใช่มีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการบริการพื้นฐานหลักที่ชุมชนควรได้รับ หากโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอเมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน เรื่องน้ำไม่เพียงพอสำหรับคนในชุมชนเอง

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ป้ายบอกทาง ห้องน้ำสาธารณะ รวมถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

5. การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ในลักษณะนี้และส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในภาพรวม (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งนอกจากจะมีปัญหาในเรื่อง คน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งได้เสนอแนะในเชิงนโยบายข้างต้นแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาควิชาการ มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนอื่น ดังนั้น เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการเชื่อมประสานกับภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะภาครัฐ ภาควิชาการ มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ให้มากขึ้น ซึ่งการ

เชื่อมประสานกับมัคคุเทศก์บริษัททัวร์หรือรีสอร์ทจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งต่อนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน

2. การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องมาตรการด้านการแก้ไขปัญหา เนื่องจากบางกลุ่มยังมีปัญหาความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมโดยการพบปะพูดคุย/รับฟังความคิดเห็น ปรึกษาหารือในประเด็นปัญหา และร่วมกันหาแนวทางข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันให้มากขึ้น

3. การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน และมัคคุเทศก์ อยู่ในระดับปานกลาง และน้อย ตามลำดับ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรต้องมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อการมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และประชาสัมพันธ์กับมัคคุเทศก์บริษัททัวร์เพื่อประโยชน์ในการส่งต่อนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

4. การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยบางกลุ่มเปิดโอกาสเฉพาะเด็กที่เป็นบุตรของสมาชิกกลุ่มเท่านั้น จึงควรขยายโอกาสนี้แก่เด็กกลุ่มอื่นในชุมชนด้วย เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการให้เยาวชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ การฝึกเยาวชนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อย

5. การท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องรักษาเอกลักษณ์ และสร้างจุดเด่นให้แตกต่างจากการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Mass tourism) ดังนี้

5.1 ถึงแม้ว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวแบบชุมชนจะประทับใจและแนะนำต่อไปว่าชุมชนมีจุดเด่นในเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวยังประทับใจชุมชนในเรื่องการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และความมีน้ำใจของคนในชุมชนที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวเหมือนญาติมิตร จึงทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม ดังนั้น ชุมชนควรจะรักษามาตรฐานการบริการเหมือนญาติมิตรนี้ไว้ เพราะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่สร้างความประทับใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

5.2 นักท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 18-30 ปี เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี เป็นโสด อาศัยอยู่ในภาคใต้ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวลักษณะนี้ จึงควรพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งให้เป็นโฮมสเตย์แห่งการเรียนรู้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เข้ามาศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ไปประกอบกับการศึกษาในระดับเป็นกลุ่มใหญ่ที่น่าสนใจ รวมถึงจะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีจุดเด่นที่มีความแตกต่างกับการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม

6. สิ่งจูงใจที่นักท่องเที่ยวแบบชุมชนเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งอันดับแรก ก็คือ ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต วิถีอาชีพและวัฒนธรรมแบบชุมชนชายฝั่งของคนในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะอย่าง เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง จึงต้องจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบเกษตรดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนชายฝั่ง คือ ประมง สวนยาง จะเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่ของชีวิต

7. จากกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวแบบชุมชนเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งอีกประการหนึ่ง ก็คือ ต้องการมาทำกิจกรรมจิตอาสา ได้แก่ การปลูกหญ้าทะเล ป่าชายเลน ดังนั้น กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเพิ่มเติมกิจกรรมจิตอาสาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนและสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะ ในระดับกลุ่ม

1. กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์

1.1 กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์มีข้อจำกัดที่สมาชิกกลุ่มคาดหวังว่าการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นธุรกิจเมื่อไม่ปฏิบัติตามคาดหวังบางคนจึงออกจากกลุ่มไป อีกทั้งคนที่มิโฮมสเตย์ต้องการเพียงให้คนเข้าพักแต่ไม่ร่วมทำกิจกรรมอื่น นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดเรื่องความสัมพันธ์ภายในคณะกรรมการ ดังนั้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในที่ดีจึงควรของบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นตัวอย่างที่ดี/สำเร็จ และนำประเด็นต่างๆ มาพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่ม

1.2 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนหอยสตาร์ มีสิ่งจูงใจอันดับแรกก็คือ ต้องการมาศึกษาดูงานด้านการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยว การดูงานด้านแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำอย่างไรก็ตามกลุ่มมีข้อจำกัดในเรื่องขาดวัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ดังนั้น เพื่อรักษาจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวของกลุ่ม จึงควรพิจารณาหาช่องทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ที่มีวัตถุดิบในชุมชนอย่างเพียงพอ

1.3 กลุ่มการท่องเที่ยวหอยสตาร์ มีการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ไม่ทั่วถึง อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มไม่ต้องการแยกจากกัน ควรนำประเด็นนี้เข้าพูดคุยในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม โดยอาจกำหนดหน้าที่แก่บ้านพักที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าพักให้ได้รับประโยชน์ในทางอื่น รวมถึงการศึกษาดูงานการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น

2. บ่อหินฟาร์มสเตย์

บ่อหินฟาร์มสเตย์มีแกนนำกลุ่มที่เข้มแข็งในลักษณะของแกนนำเดี่ยว เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีการเรียนรู้และสืบทอด ควรสร้างทีมแกนนำโดยการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

3. กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเกาะลิติง

การท่องเที่ยวเกาะลิติง มีการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักในโฮมสเตย์ไม่ทั่วถึง อาจเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวต้องการพักโฮมสเตย์ที่ติดทะเลมากกว่าโซนบก ควรนำประเด็นนี้เข้าพูดคุยในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขที่ต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม โดยอาจกำหนดหน้าที่แก่บ้านพักที่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าพักให้ได้รับประโยชน์ในทางอื่น รวมถึงการศึกษาดูงานการบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น

4. เกาะมุกด์โฮมสเตย์

4.1 สมาชิกกลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ ขาดการพัฒนาตนเอง โดยไม่สละเวลาที่จะพัฒนาตนเอง ทำให้ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงขาดบุคลากรที่มีทักษะมาทำงานในกลุ่ม ทำให้การประสานงานด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวยังขาดประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สมาชิกของกลุ่มควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้มากขึ้น โดยการเข้าร่วมในโครงการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานที่จัดขึ้น หรือเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของชมรมโฮมสเตย์จังหวัดตรังอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้เป็นการพัฒนาตนเองแล้วยังเป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญและจำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย

4.2 กลุ่มเกาะมุกด์โฮมสเตย์ขาดพี่เลี้ยงที่มีความรู้มาช่วยดูแล และให้คำแนะนำ ในช่วงเริ่มต้นการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โฮมสเตย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรหาพี่เลี้ยงมาช่วยดูแลและแนะนำ เนื่องจากเกาะมุกด์โฮมสเตย์เป็นสมาชิกของชมรมโฮมสเตย์จังหวัดตรัง หากเป็นลักษณะของพี่เลี้ยงภายในควรประสานให้ประธานชมรมโฮมสเตย์จังหวัดตรังเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ หรือถ้าเป็นพี่เลี้ยงจากภายนอกอาจประสานกับภาครัฐ นักวิชาการมาเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. ดร. สมศรี ศิริขวัญชัย นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ดร. อรทัย ศรีทองธรรม นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 7
3. ดร. ธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ หัวหน้ากลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ภาคผนวก ข

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภูมิภาคที่อยู่ของนักท่องเที่ยว จังหวัดที่อยู่ของนักท่องเที่ยว การรู้จักการท่องเที่ยวของชุมชน ประสบการณ์การมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ขนาดกลุ่มที่มาท่องเที่ยวของชุมชน แรงจูงใจที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวของชุมชน การกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว และการแนะนำจุดเด่นให้กับคนอื่นมาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชน (ตาราง 5.15) ดังนี้

เพศ

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.4) โดยนักท่องเที่ยวของหงส์ตาร์ เกาะลิบง และเกาะมุกด์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ขณะนักท่องเที่ยวของบ่อหินนักท่องเที่ยวมีสัดส่วนของชายและหญิงใกล้เคียงกัน

อายุ

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีอายุต่ำสุด คือ 18 ปี อายุสูงสุด คือ 67 ปี อายุเฉลี่ยเป็น 32.1 ปี โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 18-30 ปี (ร้อยละ 48.5) รองลงมาอายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 18.0) โดยนักท่องเที่ยวของหงส์ตาร์ เกาะลิบง และเกาะมุกด์ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 18-30 ปี ขณะที่นักท่องเที่ยวของบ่อหินมีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี

ระดับการศึกษา

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่ที่เข้ามาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชนกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา จบปริญญาตรี (ร้อยละ 33.9 และ 28.4) โดยนักท่องเที่ยวของหงส์ตาร์ เกาะลิบง และเกาะมุกด์ส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ขณะที่นักท่องเที่ยวของบ่อหินจบระดับปริญญาตรี

สถานภาพสมรส

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด โดยนักท่องเที่ยวของหงส์ตาร์ เกาะลิบง และเกาะมุกด์ส่วนใหญ่เป็นโสด ขณะที่นักท่องเที่ยวของบ่อหินส่วนใหญ่สมรสแล้ว

อาชีพหลัก

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 36.8) โดยนักท่องเที่ยวของหงส์ตาร์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร นักท่องเที่ยวของเกาะลิบง และเกาะมุกด์เป็น

นักศึกษา ส่วนนักท่องเที่ยวของบ่อหินส่วนใหญ่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท โดยนักท่องเที่ยวของหงสสตาร์ เกาะลิบง และเกาะมุกด์ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ขณะที่นักท่องเที่ยวของบ่อหินมีรายได้ 15,001-20,000 บาท

ภูมิภาคที่อยู่ของนักท่องเที่ยว

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่มีภูมิภาคอาศัยอยู่ในภาคใต้ (ร้อยละ 81.9) โดยนักท่องเที่ยวของทั้ง 4 กลุ่ม หงสสตาร์ บ่อหิน เกาะลิบง และเกาะมุกด์ มีภูมิภาคอาศัยอยู่ในภาคใต้ อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่มาจากภูมิภาคอื่น ได้แก่ นักท่องเที่ยวของบ่อหินมีภูมิภาคอาศัยอยู่ในภาคตะวันออก นักท่องเที่ยวของเกาะลิบงมีภูมิภาคอาศัยอยู่ในภาคกลาง

จังหวัดที่อยู่ของนักท่องเที่ยว (เฉพาะภาคใต้)

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 24.8) รองลงมา คือ สงขลา และตรังในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 19.1 และ 19.1) โดยนักท่องเที่ยวของหงสสตาร์ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวของบ่อหินมาจากสงขลาและตรัง นักท่องเที่ยวของเกาะลิบงส่วนใหญ่มาจากตรัง และนักท่องเที่ยวของเกาะมุกด์ส่วนใหญ่มาจากสงขลา

การรู้จักการท่องเที่ยวของชุมชน

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวแบบชุมชนอันดับแรกมาจากการบอกปากต่อปากของเพื่อน/ญาติ/นักวิชาการ/เครือข่าย (ร้อยละ 59.09) รองลงมาคือหน่วยงานแจ้งข่าว (โรงเรียน คณะ มหาวิทยาลัย) และจากเว็บไซต์ (ร้อยละ 19.58 และ 16.09 ตามลำดับ) โดยนักท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวทั้ง 4 กลุ่ม รู้จักการท่องเที่ยวของชุมชนจากอันดับแรกมาจากการบอกต่อ ของเพื่อน/ญาติ/นักวิชาการ/เครือข่าย รองลงมานักท่องเที่ยวของหงสสตาร์ และบ่อหินรู้จักจากหน่วยงานแจ้งข่าว และเว็บไซต์ นักท่องเที่ยวของเกาะลิบงรู้จักจากการแจ้งข่าวของหน่วยงาน และแผ่นพับของกลุ่ม และนักท่องเที่ยวของเกาะมุกด์โสมสเคยรู้จักจาก เว็บไซต์

ประสบการณ์การมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่มาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นครั้งแรก (ร้อยละ 74.5) มีนักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 25.5 ที่เคยมาเที่ยวการท่องเที่ยวแบบชุมชนแล้ว จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคยมาเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในภาพรวมเฉลี่ย 3.1 ครั้ง

ขนาดกลุ่มที่มาท่องเที่ยวของชุมชน

นักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งในภาพรวมเฉลี่ยกลุ่มละ 25 คน

แรงจูงใจที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวของชุมชน

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ในอันดับแรกนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (ร้อยละ 28.8) รองลงมา 1) ต้องการมาศึกษาดูงานด้านการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์แปรรูป 2) มีความสนใจด้านมานุษยวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อม อยากพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่น 3) ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ (ร้อยละ 17.7, 17.5 และ 17.5 ตามลำดับ) โดยกลุ่มหยงสตาร์ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว คือ ต้องการมาศึกษาดูงานด้านการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์แปรรูป รองลงมา ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น กลุ่มบ่อหิน แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว คือ ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และต้องการมาทำกิจกรรมจิตอาสา เช่น ปลูกหญ้าทะเล ป่าชายเลน เป็นอันดับแรกในสัดส่วนที่เท่ากัน กลุ่มเกาะลิบง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว คือ ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และมีความสนใจด้านมานุษยวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อม อยากพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่น กลุ่มเกาะมุกด์ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว คือ ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์

การกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่จะกลับมาท่องเที่ยวแบบชุมชนอีก ร้อยละ 95.7 เพราะว่า บรรยากาศดี ชุมชนมีความน่าค้นหา มีความประทับใจชาวบ้านเรื่องวิถีชีวิตของชาวบ้าน ความเป็นกันเอง ความมีน้ำใจ ซอบการท่องเที่ยวแบบนี้ มีความเป็นธรรมชาติที่สวยงาม ต้องการมาทำกิจกรรม ที่พักผ่อน ได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยรู้จัก และต้องการศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้าน ทั้งนี้มีเพียงนักท่องเที่ยวส่วนน้อยที่จะไม่กลับมาท่องเที่ยวในชุมชน (ร้อยละ 4.3) เพราะว่า บางคนกลัวคลื่น มีความลำบากในการเดินทาง การจัดการของกลุ่มไม่ดี และสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยเกินไป

การแนะนำจุดเด่นให้กับคนอื่นมาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชน

ในภาพรวมนักท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่จะแนะนำใน 2 อันดับแรก คือ เรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และเรื่องบริการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน (บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ กิจกรรมอื่น) (ร้อยละ 29.1 และ 17.9 ตามลำดับ) โดยกลุ่มหยงสตาร์ นักท่องเที่ยวจะแนะนำเรื่องบริการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน (บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ กิจกรรมอื่น) และเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น กลุ่มบ่อหินและกลุ่มเกาะลิบง นักท่องเที่ยวจะแนะนำเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น และการเป็นเจ้าบ้านที่ดี/ความมีน้ำใจของคนในชุมชน ส่วนกลุ่มเกาะมุกด์นักท่องเที่ยวจะแนะนำเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

ตารางที่ 5.15 ร้อยละของนักท่องเที่ยงที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน

รายการ	ร้อยละ				
	ภาพรวม n =239	หยงสตาร์ n ₁ =55	บ่อหิน n ₂ =81	เกาะลิตง n ₃ =73	เกาะมุกด์ n ₄ =30
เพศ					
ชาย	38.6	29.6	51.3	42.5	10.3
หญิง	61.4	70.4	48.8	57.5	89.7
อายุ					
18-30 ปี	48.5	43.6	25.9	67.1	73.3
31-40 ปี	18.0	16.4	33.3	9.6	0.0
41-50 ปี	15.1	21.8	22.2	6.8	3.3
51-60 ปี	5.9	5.5	9.9	4.1	0.0
มากกว่า 60 ปี	12.6	12.7	8.6	12.3	23.3
Min=18 Max=67 Mean=32.1 S.D.=12.2					
ระดับการศึกษา					
จบประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	8.0	26.0	6.2	0.0	0.0
จบมัธยมศึกษา	14.0	24.1	12.3	9.6	10.7
จบ ปวส./อนุปริญญา	8.1	7.4	13.6	4.1	3.6
จบปริญญาตรี	28.4	11.1	53.1	24.7	0.0
จบปริญญาโท	7.6	0.0	13.6	5.5	10.7
กำลังศึกษาปริญญาตรี	33.9	31.5	1.2	56.2	75.0
สถานภาพสมรส					
โสด	62.3	53.7	38.9	80.8	89.7
สมรส	33.8	42.6	56.9	13.7	10.3
หม้าย/ หย่า/ แยกกันอยู่	3.9	3.7	4.2	5.5	0.0
อาชีพหลัก					
เกษตรกร	13.2	38.2	8.8	4.3	0.0
รับจ้างทั่วไป	4.3	9.1	6.3	0.0	0.0
ธุรกิจส่วนตัว	17.5	10.9	30.0	14.3	3.4
พนักงานบริษัท/ ธุรกิจเอกชน/ โรงเรียน เอกชน	11.1	5.5	20.0	8.6	3.4
ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้างส่วนราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	13.2	0.0	30.0	5.7	10.3
นักศึกษา	36.8	30.9	1.3	62.9	82.8
อื่นๆ แม่บ้าน ข้าราชการบำนาญ องค์กร พัฒนาเอกชน	3.8	5.5	3.8	4.3	0.0

ตารางที่ 5.15 ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ				
	ภาพรวม n =239	หยงสตาร์ n ₁ =55	บ่อหิน n ₂ =81	เกาะลิบง n ₃ =73	เกาะมุกด์ n ₄ =30
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					
ต่ำกว่า 10,000 บาท	44.0	61.5	8.8	68.6	56.3
10,001-15,000 บาท	15.1	19.2	18.8	8.6	12.5
15,001-20,000 บาท	11.5	5.8	21.3	4.3	12.5
20,001-25,000 บาท	10.1	5.8	17.5	4.3	12.5
25,001-30,000 บาท	8.3	7.7	15.0	1.4	6.3
มากกว่า 30,000 บาท	11.0	0.0	18.8	12.9	0.0
ภูมิภาคที่อยู่ของนักท่องเที่ยว					
ภาคเหนือ	1.0	0.0	0.0	3.2	0.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1.0	0.0	1.6	0.0	3.4
ภาคกลาง	9.3	0.0	11.3	15.9	3.4
ภาคตะวันออก	6.7	0.0	21.0	0.0	0.0
ภาคใต้	81.9	100.0	66.1	81.0	93.1
จังหวัดที่อยู่ของนักท่องเที่ยว (เฉพาะภาคใต้)					
ชุมพร	3.2	0.0	7.5	3.9	0.0
สุราษฎร์ธานี	3.8	7.7	2.5	2.0	3.7
นครศรีธรรมราช	24.8	51.3	0.0	9.8	51.9
พัทลุง	11.5	17.9	7.5	15.7	0.0
สงขลา	19.1	5.1	40.0	13.7	18.5
ปัตตานี	1.9	0.0	0.0	3.9	3.7
ยะลา	1.3	0.0	0.0	2.0	3.7
นราธิวาส	3.2	0.0	0.0	5.9	7.4
ภูเก็ต	1.3	2.6	0.0	2.0	0.0
กระบี่	5.7	12.8	0.0	5.9	3.7
ตรัง	19.1	2.6	32.5	29.4	3.7
ระนอง	1.9	0.0	0.0	3.9	3.7
สตูล	3.2	0.0	10.0	2.0	0.0

ตารางที่ 5.15 ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ				
	ภาพรวม n=239	หยงสตาร์ n ₁ =55	บ่อหิน n ₂ =81	เกาะลิตง n ₃ =73	เกาะมุกด์ n ₄ =30
การรู้จักการท่องเที่ยวของชุมชน					
การบอกต่อของเพื่อน/ญาติ/นักวิชาการ/ เครือข่าย	59.09	31.25	53.00	78.65	78.78
หน่วยงานแจ้งข่าว เช่น โรงเรียน คณะ มหาวิทยาลัย	19.58	39.06	23.00	8.99	0.0
แผ่นพับของกลุ่ม	3.15	3.13	2.00	5.62	0.0
ทำเนียบโสมสเดย์ไทย หนังสือท่องเที่ยว เว็บไซต์	1.75	1.56	1.00	3.37	0.0
อื่นๆ เช่น บริษัทท่องเที่ยวจัด	16.09	25.00	20.00	3.37	21.21
อื่นๆ เช่น บริษัทท่องเที่ยวจัด	0.35	0.0	1.00	0.0	0.0
ประสบการณ์การมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน					
มาเที่ยวเป็นครั้งแรก	74.5	85.5	63.0	72.6	90.0
เคยมาเที่ยวแล้ว	25.5	14.5	37.0	27.4	10.0
จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคยมาเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน					
Min=1 Max=20 Mean=3.4 S.D.=3.1					
ขนาดกลุ่มที่มาท่องเที่ยวของชุมชนในครั้งนี้					
Min=2 Max=122 Mean=24.9 S.D.=25.0					
แรงจูงใจที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวของชุมชน					
ต้องการเรียนรู้ชีวิตและวัฒนธรรมของคน ในท้องถิ่น	28.8	24.8	24.4	32.2	40.0
มีความสนใจด้านมานุษยวิทยา ด้าน สิ่งแวดล้อม อยากพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ คนในท้องถิ่น	17.5	14.7	18.8	17.8	18.3
ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คน ท้องถิ่นได้รับประโยชน์	17.5	10.1	20.5	16.4	25.0
ต้องการมาศึกษาดูงานด้านการจัดการของ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์ แปรรูป	17.7	42.2	11.4	10.5	10.0
ต้องการมาทำกิจกรรมจิตอาสา เช่น ปลูก หญ้าทะเล ป่าชายเลน	16.3	8.3	24.4	16.4	6.7
ต้องการมาท่องเที่ยวพักผ่อน	1.0	-	-	3.3	-
กิจกรรมอื่น เช่น สร้างเครือข่าย ทำมัสยิด ทำข้อบัญญัติ ชุมชน เข้าค่าย ทำระบบน้ำ	1.2	-	0.6	3.3	-

ตารางที่ 5.15 ร้อยละของนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน (ต่อ)

รายการ	ร้อยละ				
	ภาพรวม n =239	หยงสตาร์ n ₁ =55	บ่อหิน n ₂ =81	เกาะลิบง n ₃ =73	เกาะมุกด์ n ₄ =30
การกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว					
ไม่มา	4.3	0.0	1.3	9.9	7.1
กลับมาเที่ยวซ้ำอีก	95.7	100.0	98.7	90.1	92.9
นักท่องเที่ยวจะแนะนำจุดเด่นให้กับคนอื่นมาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชน					
วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น	29.1	24.8	24.6	33.3	40.0
ทรัพยากรชายฝั่งมีความหลากหลาย อยู่ในสภาพสมบูรณ์	17.7	14.7	18.9	18.4	18.3
รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน	17.7	10.1	20.6	17.0	25.0
การบริการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน (บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ กิจกรรมอื่น)	17.9	42.2	11.4	10.9	10.0
การเป็นเจ้าบ้านที่ดี/ความมีน้ำใจของคนในชุมชน	16.5	8.3	24.6	17.0	6.7
ธรรมชาติ ทิวทัศน์	1.0	0.0	0.0	3.4	0.0

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยว
เรื่อง ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง จังหวัดตรัง

คำชี้แจง

กรุณาทำเครื่องหมาย ลงในช่อง และเติมข้อความในช่องว่าง พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดประกอบ ข้อมูลที่ได้จะไม่มีผลทางลบใดๆ ต่อตัวท่าน ผู้วิจัยจะประมวลคำตอบนำเสนอผลการประเมินในภาพรวม และจะไม่เปิดเผยคำตอบของท่านต่อผู้ใดเป็นรายบุคคล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ตำบล.....อำเภอ.....
2. ชื่อ.....สกุล.....
3. บทบาทของท่านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน
  - สมาชิกชุมชนทั่วไป
  - คณะกรรมการดูแลบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนฯ ระบุหน้าที่.....
  - ผู้ประกอบการในชุมชน
  - ภาศึภายนอก ระบุชื่อหน่วยงาน/บทบาท.....
  - อื่นๆ (ระบุ).....
4. ชุมชนของท่านทำเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อปี พ.ศ. ....
5. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการหรือไม่ อย่างไร (ระบุจำนวน โครงสร้างฝ่ายต่างๆ และบทบาทหน้าที่)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. อะไรเป็นสิ่งจูงใจให้ท่าน/ชุมชนของท่านทำเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

.....

7. ความคาดหวังของท่านต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 คำถามด้านบริบทของชุมชน

คำถาม	ประเด็นที่สนับสนุน	ประเด็นที่เป็นอุปสรรค
นโยบายและกฎหมายของภาครัฐ ทั้งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนของท่าน		
หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ องค์กรพัฒนาเอกชน ในพื้นที่มีนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติ ที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนของท่าน		
กระแสสังคมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เช่น carbon credit, การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC)		

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ขอให้ท่านตอบคำถามโดยการให้คะแนนผลการดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนของท่าน

คะแนน 0 = ไม่มี/ไม่รู้ 1 = มีน้อยที่สุด 2 = มีน้อย
3 = มีปานกลาง 4 = มีมาก 5 = มีมากที่สุด

คำถาม	คะแนน						ค่าอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
ด้านทุนของชุมชน							
1. ชุมชนของท่านมีทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับใด							
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า							
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมาย ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลานจอดรถ ร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก)							
2. ชุมชนของท่านมีสมรรถนะหรือความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด							
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม ดำเนินถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ)							
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ในการสื่อสาร การบริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี)							
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น)							
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
ด้านทุนของชุมชน							
3. ชุมชนของท่านมีการเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ ต่อไปนี้ในระดับใด							
3.1 ภาครัฐ							
3.2 ภาควิชาการ							
3.3 ภาคเอกชน เช่น มัคคุเทศก์บริษัททัวร์/รีสอร์ท							
3.4 องค์กรพัฒนาเอกชน							
3.5 ชุมชนอื่นๆ							
3.6 โครงการที่ช่วยเหลือ							
ด้านกระบวนการ							
4. ชุมชนของท่านมีการกำหนด กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้ในระดับใด							
4.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ ป่าชายเลน หญ้าทะเล พันธุ์สัตว์น้ำปูไข่นอกกระดอง /ด้านวัฒนธรรม เช่น การแสดงพื้นบ้าน รongเง็ง ลิเกป่า อาหารและขนมพื้นบ้าน การมาดอวน การตอกหมันเรือ)							
4.2 มาตรการด้านการป้องกัน (ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มาตรการจัดการขยะ มาตรการประหยัดพลังงาน น้ำประปา ไฟฟ้า /ป้องกันการสูญหายของของ วัฒนธรรม โดยการนำเสนอกิจกรรมด้านวัฒนธรรม แก่นักท่องเที่ยว เช่น รongเง็ง วิธีชีวิตประมง)							
4.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
4.4 มาตรการด้านการฟื้นฟู (ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง โดยปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยปุ๋ยไนโตรเจน กระจก เป็นต้น /ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้น ได้แก่ ร่องเง็ง ลิเกป่า ขนมหินบ้าน การมาคาวน การตอกหมั้นเรือ)							
4.5 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน (ถ่ายทอดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมเข้าค่ายเยาวชน ถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการสอนเด็กเยาวชนในท้องถิ่น เช่น ร่องเง็ง ดนตรีร่องเง็ง ลิเกป่า)							
4.6 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์ทัวร์ ค่ายเยาวชน การแสดงพื้นบ้านร่องเง็ง การศึกษาวิถีชีวิตประมง ลงอวน หาดหอย ตกหมึก โส้กุ้ง วิถีชีวิตสวนยาง การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน (walk way) นักท่องเที่ยวร่วมปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยปุ๋ยไนโตรเจน กระจก)							
4.7 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว (เช่น ห้ามการแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามการดื่มสุราในชุมชนมุสลิม ห้ามส่งเสียงดัง)							
5. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมขั้นตอนต่อไปนี้ ในระดับใด							
5.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง) (ประชุมกลุ่มท่องเที่ยวร่วมกำหนดกฎ กติกา แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงแก้ไขปัญหาจากการดำเนินการ)							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
5.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการท่องเที่ยวรายงาน ผลการจัดการ ปรัชญาหรือ และร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)							
5.3 ร่วมดำเนินงาน (แต่ละฝ่ายร่วมดำเนินการและรับรองนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม)							
5.4 ร่วมรับประโยชน์ (แต่ละฝ่ายทั้ง บ้านพัก ร้านอาหาร มัคคุเทศก์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชน)							
6. ชุมชนของท่านมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจใน กฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจน ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับใด							
6.1 สมาชิกในชุมชน							
6.2 ภาคีเครือข่าย (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน)							
6.3 นักท่องเที่ยว							
6.4 มัคคุเทศก์บริษัททัวร์/รีสอร์ท							
ด้านผลผลิต/ผลลัพธ์							
7. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่อไปนี้ ในระดับใด							
7.1 นักท่องเที่ยวใช้จ่ายซื้อของในชุมชนทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน							
7.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้ง บ้านพัก ร้านอาหาร มัคคุเทศก์ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก นวดแผนไทย							
7.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
7.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรมทั้ง บ้านพัก เรือ มัคคุเทศก์ อาหาร ผลิตภัณฑ์ชุมชน ของที่ระลึก นวดแผนไทย							
8. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมต่อไปนี้ ในระดับใด							
8.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (ทั้งสมาชิกภายในกลุ่มการท่องเที่ยว และระหว่างสมาชิกกลุ่มกับคนในชุมชน)							
8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง (นักท่องเที่ยว ภาคิ (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน) มัคคุเทศน์บริษัททัวร์ ฯลฯ)							
8.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ป่าชายเลน หาดทรายทะเล ปูไฉ่นอกกระดอง							
8.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาคิ มัคคุเทศน์บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ (วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง)							
8.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว							
8.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ถนน การขนส่ง การไฟฟ้า ท่าเรือ							
8.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับใด							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
9. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนก่อให้เกิดผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรมต่อไปนี้ ในระดับใด							
9.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น (อาหารท้องถิ่น รองเง็ง ลิเกป่า ฯลฯ)							
9.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ปูไข่นอกกระดอง)							
9.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ขยะมูลฝอย สารเคมี/สารพิษ ฯลฯ (เช่น การจัดการขยะของชุมชน)							
9.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)							
9.5 ช่วยให้คุณในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม							
9.6 ช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม							
10. ท่านมีความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนของท่านในระดับใด							
11. ท่านคิดว่าแนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนของท่านมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืนในระดับใด							
12. ท่านคิดว่าการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนของท่านมีส่วนส่งเสริมให้เกิดเรื่องดังต่อไปนี้ ในระดับใด							
12.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ (วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน รองเง็ง ลิเกป่า ขนมหัตถกรรม วิถีชีวิต ประมง วิถีชีวิตสวนยาง และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ป่าชายเลน ภูเขาทะเล ปูไข่นอกกระดอง)							

ตอนที่ 3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ต่อ)

คำถาม	คะแนน						คำอธิบายประกอบ
	0	1	2	3	4	5	
12.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน (กลุ่มการท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน)							
12.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล (เนื่องจากการดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชนพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่ง การใช้ประโยชน์แบบไม่ทำลาย คำนึงถึงความยั่งยืน)							
12.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล (เช่น นำวัฒนธรรมผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เผยแพร่วิถีชีวิตประมง)							

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
เรื่อง ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง จังหวัดตรัง

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสอบถามที่ต้องการศึกษาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ซึ่งคำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ภาครัฐ อบต. นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน กรุณาเติมข้อความ หรือ ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ข้อละหนึ่งคำตอบ และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ ไม่มีการศึกษา	☐ จบประถมศึกษา
☐ จบมัธยมศึกษา	☐ จบ ปวส. /อนุปริญญา /เทียบเท่า
☐ จบปริญญาตรี	☐ อื่นๆ.....

5. ท่านทำงานในสังกัดหน่วยงานใด

☐ ภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวและกีฬา	☐ อบต.
☐ องค์กรพัฒนาเอกชน	☐ สถาบันการศึกษา
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

ตอนที่ 2 คำถามการสนับสนุนเชิงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบทเรียนของการจัดการ
ท่องเที่ยวของชุมชน

6. นโยบายของหน่วยงานท่านที่เอื้อและสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนมีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

7. นโยบายของหน่วยงานท่านที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนมีหรือไม่ อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

8. ท่านมีความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. ท่านคิดว่าผลที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปตามคาดหวังหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. ท่านคิดว่ามีเงื่อนไขหรือปัจจัยใดที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. ท่านมีข้อเสนอแนะใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. องค์กรของท่านจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีสุทโธ

แบบสอบถามชุดที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยว
เรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง
จังหวัดตรัง

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสอบถามที่ต้องการศึกษาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ซึ่งคำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งต่อไป

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

นักท่องเที่ยว กรุณาเติมข้อความ หรือ ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ข้อละหนึ่งคำตอบ และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ ไม่มีการศึกษา	☐ จบประถมศึกษา
☐ จบมัธยมศึกษา	☐ จบ ปวส. /อนุปริญญา /เทียบเท่า
☐ จบปริญญาตรี	☐ อื่นๆ.....

5. สถานภาพสมรส

☐ โสด	☐ สมรส	☐ หม้าย หย่า แยกกันอยู่

6. อาชีพหลัก (อาชีพที่ทำรายได้ประจำ หรือรายได้หลัก)

☐ เกษตรกร (ประมง ทำสวน เลี้ยงสัตว์)	☐ รับจ้างทั่วไป
☐ ธุรกิจส่วนตัว	☐ พนักงานบริษัท/ ธุรกิจเอกชน
☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ แม่บ้าน/ พ่อบ้าน
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

8. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท	☐ 10,001-15,000 บาท
☐ 15,001-20,000 บาท	☐ 20,001-25,000 บาท
☐ 25,001-30,000 บาท	☐ มากกว่า 30,000 บาท

9. ที่อยู่ของท่านอยู่ในจังหวัดใด.....

10. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวของชุมชนนี้ได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เพื่อน/ญาติบอกต่อ นักวิชาการบอกต่อ
- หน่วยงานแจ้งข่าว เช่น หน่วยงานการท่องเที่ยวและกีฬา พัฒนาชุมชน
- แผ่นพับของกลุ่ม ทำเนียบโฮมสเตย์ไทย
- เว็บไซต์ของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน เว็บไซต์ของหน่วยงานอื่น (ระบุ).....
- อื่นๆ (ระบุ).....

11. ท่านมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนมากี่ครั้งแล้ว

- ครั้งแรก เคยมาแล้ว จำนวนครั้ง.....ครั้ง

12. ท่านมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวของชุมชนมาคนเดียวหรือมาเป็นกลุ่ม

- คนเดียว มาเป็นกลุ่ม จำนวน.....คน

13. แรงจูงใจที่ท่านตัดสินใจมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวของชุมชนนี้คืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น
- มีความสนใจด้านมานุษยวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อม อยากพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่น
- ต้องการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่คนท้องถิ่นได้รับประโยชน์
- ต้องการมาศึกษาดูงานด้านการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์แปรรูป
- ต้องการมาทำกิจกรรมจิตอาสา เช่น ปลูกหญ้าทะเล ป่าชายเลน ปล่อยปูไข่นอกกระดอง
- อื่นๆ (ระบุ).....

14. ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวแบบการท่องเที่ยวชุมชนอีกหรือไม่

- มา เพราะ.....
- ไม่มา เพราะ.....

15. หากท่านจะแนะนำให้คนอื่นมาเที่ยวการท่องเที่ยวของชุมชนนี้ ท่านจะแนะนำจุดแข็งของชุมชนในเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น
- ทรัพยากรชายฝั่งมีความหลากหลาย อยู่ในสภาพสมบูรณ์
- รูปแบบการบริหารจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน
- การบริการของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน (บ้านพัก อาหาร เรือ มัคคุเทศก์ กิจกรรมต่างๆ รองเง็ง)
- อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
ชายฝั่งจังหวัดตรัง

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านที่เป็นจริงมากที่สุด
และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ ข้อละหนึ่งระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

คะแนน	0 หมายถึง	ไม่มีกิจกรรมในชุมชน/ ไม่ใช้บริการ
	1 หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด
	2 หมายถึง	พึงพอใจน้อย
	3 หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
	4 หมายถึง	พึงพอใจมาก
	5 หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ					
	0	1	2	3	4	5
ด้านทุนชุมชน						
1. ท่านมีความพึงพอใจในด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใน ระดับใด						
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า						
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อ ความหมาย ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ลานจอด รถ ร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก)						
2. ท่านมีความพึงพอใจต่อสมรรถนะหรือความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเรื่อง ต่อไปนี้ในระดับใด						
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (ชุมชน เป็นเจ้าของ ชาวบ้านมีส่วนร่วม คำนึงถึงความยั่งยืนของ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ)						
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ใน การสื่อสาร การบริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี)						
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ (ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่น)						

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ					
	0	1	2	3	4	5
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม						
ด้านกระบวนการ						
3.1 ท่านพึงพอใจต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งระดับใด ได้แก่ ป่าชายเลน ภูเขาทะเล พันธุ์สัตว์น้ำปูไข่นอกกระดอง						
3.2 ท่านพึงพอใจต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับใด เช่น การแสดงพื้นบ้าน ร่องเง็ง ลีเกป่า อาหารและขนมพื้นบ้าน การมาดอวน การตอกหมั้นเรือ						
3.3 ท่านพึงพอใจต่อกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่นักท่องเที่ยวในระดับใด						
-มัคคุเทศก์ทัวร์						
-ค่ายเยาวชน						
-การแสดงพื้นบ้านร่องเง็ง						
-วิถีชีวิตประมง ลงอวน หาหอย ตกหมึก โส้กั้ง วิถีชีวิตสวนยาง						
-การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน (walk way)						
-นักท่องเที่ยวร่วมปลูกป่าชายเลน ปลูกภูเขาทะเล ปล่อยปูไข่นอกกระดอง)						
3.4 ท่านพึงพอใจต่อกติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวในระดับใด เช่น ห้ามการแต่งกายไม่สุภาพ ห้ามการดื่มสุราในชุมชนมุสลิม ห้ามส่งเสียงดัง						
ด้านผลผลิต/ผลลัพธ์						
4.1 ท่านมีการจับจ่ายซื้อของ ของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนในระดับใด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ เสื้อยืด จักรสานเตยปาหนัน						
4.2 ท่านใช้บริการของชุมชนต่อไปนี้หรือไม่ และพึงพอใจในระดับใด						
-บ้านพัก						
-อาหาร						
-เรือ						
-มัคคุเทศก์						

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ					
	0	1	2	3	4	5
5.1 ท่านมาเที่ยวในชุมชนแล้วท่านรู้สึกผูกพันกับสมาชิกในชุมชนระดับใด						
5.2 ท่านคิดจะกลับมาเที่ยวในชุมชนนี้อีกในครั้งใด						
5.3 ชุมชนมีกิจกรรมที่กระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้ท่านได้ ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับใด เช่น การแสดง พื้นบ้าน ร้องเงิ่ง วิถีชีวิตประมง มาดอวน ตอกหมันเรือ ลงอวน ไล่กุ้ง ตกหมึก						
5.4 ชุมชนมีกิจกรรมที่กระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้ท่านได้ ตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งในระดับใด เช่น ป่าชาย เลน หาดน้ำทะเล ปูไข่นอกกระดอง						
6. ท่านคิดว่าแนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมี ความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือ ด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืนในระดับใด						

ภาคผนวก ง
การเผยแพร่งานวิจัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ท่องเที่ยวชุมชนฝั่งอันดามันเหนือ (ม.ป.ป.). *เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนอันดามันเหนือ*. Retrieved 22 กุมภาพันธ์ 2556, from <http://www.andamancommunitytourism.com/thai/andaman-coast-about-nact.php>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์. (2553). *การออกแบบการวิจัย Research Design*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจนา สวนศรี (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- เพียงพิศ ศรีประเสริฐ (ม.ป.ป.). *เยาวชนกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. Retrieved 17 กุมภาพันธ์ 2556, from www.andamancommunitytourism.com/thai/andaman-coast-about-nact.php
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ม.ป.ป.). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-Based Tourism* Retrieved April 19, 2011, from www.cbt-i.org/travel.php
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ท้องถิ่น และ บริษัทแปลน โมทิฟ จำกัด (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินงานหลัก (KPI) ที่เหมาะสมเบื้องต้นสำหรับกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3): ภายใต้อำนาจการศึกษานโยบายการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3)*.
- สินธุ์ สโรบล” (ม.ป.ป.). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. Retrieved 18 กันยายน 2554, from <http://www.vcharkarn.com/varticle/38304>
- สมชัย เบญจขย. (ม.ป.ป.). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. Retrieved 22 พฤษภาคม 2553, from <http://masterorg.wu.ac.th/file/step-20081113-163147-raJQf.doc>
- สรรพาวี ขก่อง (2551). *ความคิดเห็นในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยมีชุมชนเป็นแกนของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สวรรณยา ชื่อเลื่อม (2009). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ*. *Environment and Natural Resources Journal* 7(2), 98-108.
- สร้อยสน รัฐสมบูรณ์ (2550). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนเกาะลิบง จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการวางแผนชุมชน), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยา. (ม.ป.ป.). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหมายและองค์ประกอบ. Retrieved 22 พค. 53, from

<http://witthaya.is.in.th/?md=content&ma=show&id=12>

อุไรรัตน์ วรควาวิสันต์. (2550). *ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง. (2553). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารพ.ศ. 2554-2558*. ตรีง: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม (2553). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารพ.ศ. 2554-2558*. ตรีง: องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน (2553). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารพ.ศ. 2554-2559*. ตรีง: องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน.

ภาษาอังกฤษ

- Abidin, Z. Z. (1999). The Identification of Criteria and Indicators for the Sustainable Management of Ecotourism in Taman Negara National Park, Malaysia: A Delphi Consensus, from http://wvusolar.wvu.edu:8881/exlibris/dtl/d3_1/apache_media/L2V4bGlicmlzL2R0bC9kM18xL2FwYWNoZV9tZWRpYS8xMDEyNw==.pdf
- Ars, M. S., & Bohanec, M. (2010). Towards the ecotourism: A decision support model for the assessment of sustainability of mountain huts in the Alps. *Journal of Environmental Management*, 91(12), 2554-2564.
- Ashley, C., & Garland, E. (1994). Promoting Community-Base Tourism Development Why, What and How?. Retrieved 29 October 2011, from www.the-eis.com/data/RDPs/RDP04.pdf
- Asker, S., Boronyak, L., Carrard, N., & Paddon, M. (2010). Effective Community Based Tourism: A Best Practice Manual. Retrieved 19 September 2011, from www.linkbc.ca/torc/downs1/APEC%20Effective%20Community%20Based%20Tourism%20WEB.pdf
- Barzekar, G., Aziz, A., Mariapan, M., Ismail, M. H., & Hosseni, S. M. (2011). Delphi technique for generating criteria and indicators in monitoring ecotourism sustainability in Northern forests of Iran: Case study on Dohezar and Sehezar Watersh. *Folia Forestalia Polonica, series A*, 53(2), 130-141.
- Belanger, K. (2006). Ecotourism and its Effects on Native Populations Retrieved 11 April 2012, from www.geog.umd.edu/academic/undergrad/harper/kbelanger.pdf
- Besculides, A., Lee, M. E., & McCormick, P. J. (2002). Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism. *Annals of Tourism Research*, 29(2), 303-319.
- Bhattacharya, P., & Kumari, S. (2004). Application of Criteria and Indicator for Sustainable Ecotourism: Scenario under Globalization. Retrieved November 13, 2011, from www.ibcperu.org/doc/isis/5321.pdf
- Blancas, F. J., Gonzalez, M., Lozano-Oyola, M., & Perez, F. (2010). The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations. *Ecological Indicators*, 10(2), 484-492.

- Bynoe, P. (2009). Whither Community Based Ecotourism as a Sustainable Development Driver: the case of Surama, Guyana. *International Conference Turtle Conservation, Ecotourism and Sustainable Community Development, UWI-SALISES Learning Resource Centre July 29, 2009*, December 18, 2011, from file:///D:/My%20Search/Search-05%20new%20eco/06%20CBET/Whither%20Community%20Based-Ecotourism.ppt_PBynoe.ppt#256,1,Whither
- CESD (2006). A Simple User's Guide to Certification for Sustainable Tourism and Ecotourism Retrieved November 12, 2011, from <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=1028822>
- Cernat, L., & Gourdon, J. (2007). *Is the Concept of Sustainable Tourism Sustainable? Developing the Sustainable Tourism Benchmarking Tool*. New York and Geneva: United Nations.
- Chellan, N. (n.d.). The social, economic and environmental impacts of ecotourism: case studies of the St. Lucia area and the Northern uKhahlamba-Drakensberg region in KwaZulu-Natal, South Africa Retrieved 21 April 2011, from www.geography.ukzn.ac.za/seminars/noel_chellan.ppt
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289.
- Crabtree, B., & Bayfield, N. (1998). Developing sustainability indicators for mountain ecosystems: a study of the Cairngorms, Scotland. *Journal of Environmental Management*, 52(1), 1-14.
- Daengnoi, J., & Richards, P. (2006). "Community Based Tourism and The Responsible Ecological Social Tours Project (REST), Thailand - An Introduction" Retrieved April 17, 2011, from www.tourisme-solidaire.org/projet/pdf/C5ThailandeREST.pdf
- Davison, R. M., Harris, R. W., & Vogel, D. R. (2005). E-Commerce for Community-Based Tourism in Developing Countries Retrieved 17 April 2011, from www.pacis-net.org/file/2005/234.pdf
- DiSano, J. (1995). Indicators of Sustainable Development: Guidelined and Methodologies Retrieved November 3, 2011, from www.un.org/esa/sustdev/publications/indisd-mg2001.pdf
- Dixit, S. K., & Narula, V. K. (2010). Ecotourism in Madhav National Park: Visitors' Perspectives on Environmental Impacts. *South Asian Journal of Tourism and Heritage* 3(2).
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., & Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409-422.
- Foucat, V. S. A. (2002). Community-based ecotourism management moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico. *Ocean & Coastal Management*, 45(8), 511-529.
- Georgescu, D., & Neilsen, P. (2004). A Canadian Study of Indicators Relating to Sustainable Tourism and Ecotourism The Case Study of Northern Cape Breton. *The 7 International Forum on Tourism Statistics Stockholm, June 9-11, 2004* Retrieved November 13, 2011, from www.tourismforum.scb.se/presentations/SDTheme9June/Canada/Stockholm_Presentation.ppt#256,1
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-Based Tourism: a success? Retrieved April 17, 2011, from www.andamandiscoveries.com/press/press-harold-goodwin.pdf

- Henry, G. (2009). Good Practices in Community-Based Tourism in the Caribbean. *UWI/EBCCI Heritage Tourism Workshop, March 30-31, 2009*, April 17, 2011, from www.onecaribbean.org/content/files/GailHenryHeritagePaperBestPracticesCommTourism.pdf
- Horton, L. R. (2009). Buying Up Nature Economic and Social Impacts of Costa Rica's Ecotourism Boom. *Latin American Perspectives*, 36(3), 93-107.
- Islam, W. (2009). *Co-Management Approach and Perceived Ecotourism Impact at Lawachara National Park in Bangladesh*. MSc thesis, Wageningen University & Research Center, Department of Environmental Sciences, Forest and Nature Conservation Policy Group, Socio-Spatial Analysis Group.
- Khanal, B. R., & Babar, J. T. (2007). Community Based Ecotourism for Sustainable Tourism Development in the Mekong Region Retrieved September 19, 2011, from www.cuts-international.org/HRC/pdf/PB-1-07.pdf
- Ko, Dong-Wan. (2005). Development of a tourism sustainability assessment procedure: a conceptual approach. *Tourism Management*, 26(3), 431-445.
- Ko, Dong-Wan and Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management* 23, 521-530.
- Lai, P.-H., & Nepal, S. K. (2006). Local perspectives of ecotourism development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan. *Tourism Management*, 27(6), 1117-1129.
- López-Guzmán, T., Sánchez-Cañizares, S., & Pavón, V. (2011). Community-Based Tourism in Developing Countries: A Case Study. *An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 6(1), 69-84.
- Mbaiwa, J. E., Ryan, C., & Aicken, M. (2005). Chapter 8 - Community-Based Tourism and the Marginalized Communities in Botswana: The Case of the Basarwa in the Okavango Delta. (pp. 87-109). Oxford: Elsevier.
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: results of a Delphi survey of tourism researchers. *Tourism Management*, 22(4), 351-362.
- Ponna, P. (2009). *Community-Based Tourism Development in Sihanoukville, Cambodia*. International Program, Prince of Songkla University.
- Ramser, T. (2007). *Evaluation Ecotourism in Laikipia, Kenya : Assessint the Scio-economic Impact of Ecotourism and Conservation Attitude in a Multiple Case Study*. Master thesis, Faculty of Natural Sciences, University of Bern.
- Remus, H., Ovidiu, T. M., & Puiu, N. (2009). Ecorom-Indicators System Proposal of Quality Certification in Ecotourism. *Amfiteatru Economic*, XI (26).
- Rome, A. (1999). Ecotourism Impact Monitoring: A Review of Methodologies and Recommendations for Developing Monitoring Programs in Latin America Retrieved 15 March 2012, from www.uhu.es/pablo.hidalgo/docencia/effects/AADD/d_4_e_ecotourism_impacts_monitoring_eng.pdf
- Ross, S., & Wall, G. (1999). Ecotourism: towards congruence between theory and practice. *Tourism Management*, 20(1), 123-132.
- Satarat, N. (2010). *Sustainable Management of Community-Based Tourism in Thailand*. Ph.D. thesis (Development Administration), National Institute of Development Administration.
- Sebele, L. S. (2010). Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana. *Tourism Management* 2010(31), 136-146.
- Suansri, P. (2003). *Community Based Tourism Hanbook*. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour- REST.

- Theerapapisit, P. P. (2007). *A Review of Community-Based Tourism: Social Research* Institute, Chiang Mai University.
- Thailand Community Based Tourism Institute (2010). Community Based tourism- “Hosts and Guests”. March 23rd, 2010, ESCAP, Bangkok Retrieved April 17, 2011, from www.tatnews.org/tat_release/Community-Based-Tourism.pdf
<http://www.tatnews.org/tat_release/Community-Based-Tourism.pdf
- Trejos, B., & Chiang, L.-H. N. (2009). Local economic linkages to community-based tourism in rural Costa Rica. Retrieved September 19, 2011, from <http://ic.ucsc.edu/~dletour/envs190/TrejosChiang09.pdf>
- Tsaur, S.-H., Lin, Y.-C., & Lin, J.-H. (2006). Evaluating ecotourism sustainability from the integrated perspective of resource, community and tourism. *Tourism Management*, 27(4), 640-653.
- Tuffin, B. (2005). Community-Based Tourism in the Lao PDR: An Overview Retrieved April 17, 2011, from [www.mekonginfo.org/mrc_en/doclib.nsf/0/2BDE2B639D4DA54C47257181003D8AE3/\\$FILE/FULLTEXT125.pdf](http://www.mekonginfo.org/mrc_en/doclib.nsf/0/2BDE2B639D4DA54C47257181003D8AE3/$FILE/FULLTEXT125.pdf)
- Tungchawal, K. (2001). *Sustainable Ecotourism in the Village of Khiriwong and the Khao Luang National Park, Thailand*. Master of Science Degree With a Major in Hospitality and Tourism, The Graduate College, University of Wisconsin-Stout.
- WTO (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook Retrieved November 13, 2011, from <http://mekongtourism.org/website/wp-content/uploads/downloads/2011/02/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf>
- WWF International (2001). Guidelines for community-based ecotourism development Retrieved April 21, 2011, from www.icrtourism.org/Publications/WWF1eng.pdf

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

Sustainability Indicators of Coastal Community-Based Ecotourism in Trang Province

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์^{1*}, วิภาวรรณ ดินนังวัฒนะ², ประเสริฐทองหนู้ย¹
 Natthitha Rojchanaprasart¹, Wipawan Tinnungwattana², and Prasert Tongnunui¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรังแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 4 กลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ทบทวนเอกสารและสังเคราะห์เอกสาร ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิด/ตัวชี้วัด ขั้นที่ 3 ทดสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัดกับชุมชนชายฝั่ง 4 ชุมชน คือ 1) หงสตาตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน 2) บ้านพรูจูด ตำบลป้อหิน อำเภอเสเกา 3) เกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง และ 4) เกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด ผลการศึกษาได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ (ได้แก่ บริบท ทุนของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์) และใน 5 องค์ประกอบ (ได้แก่ ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทุนทางสังคมของชุมชน การบริหารจัดการ ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน) ข้อเสนอแนะ มิติของตัวชี้วัดความยั่งยืนตามประเพณีนิยมมี 3 มิติ ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องปรับให้เหมาะสมกับชุมชนชายฝั่ง ได้แก่ มิติบริบท มิติทุนของชุมชน มิติกระบวนการ และมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ อีกทั้งการพัฒนาตัวชี้วัดต้องเลือกวิธีการที่เหมาะสม ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก เนื่องจาก

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย 179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอเสเกา จังหวัดตรัง 92150

Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, 179 Moo 3, Maifad, Sikao, Trang 92150, Thailand.

² คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 999 พุทธมณฑล สาย 4 ศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, 999 Phuttamonthon 4 Road, Salaya, Phuttamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: natthitha@hotmail.com

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน และการนำตัวชี้วัดนี้ไปใช้ในพื้นที่อื่นจำเป็นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น

คำสำคัญ: ตัวชี้วัดความยั่งยืน, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

ABSTRACT

This study examines sustainability indicators of coastal community-based ecotourism in Trang province. Four community-based ecotourism groups were selected by purposive sampling. There were four steps used in developing the sustainability indicators of coastal community-based ecotourism: step 1 literature review and document synthesis, step 2 developing the conceptual framework/indicators, step 3 testing the conceptual framework/indicators in four communities including, 1) Yong Star, tambon Takam, amphoe Palian, 2) Ban Pruchud, tambon Bohin, amphoe Sikao, 3) Koh Libong, tambon Koh Libong, amphoe Kantang and 4) Koh Muk, tambon Koh Libong, amphoe Kantang and step 4 revising/ improving the indicators. Results of this study found that, sustainability indicators of coastal community-based ecotourism in Trang province had 16 indicators that comprised four dimensions (e.g. context, communities' social capital, process and output) and five principles (e.g. external factors effecting the communities' tourism management, communities' social capital, administration, effectiveness of the communities' tourism management, and the impacts of communities' tourism management). The study results suggest that there are three dimensions in conventional sustainability indicators; namely, environment, social and cultural, and economic indicators. In developing sustainability indicators in community-based ecotourism, there must be adaptation to fit with the coastal communities in such dimension as context, communities' social capital, process, and output. Moreover, development of sustainability indicators should be done with suitable method such as deep-interviews, because main informants are leaders of tourism groups who have different education levels. Finally, use of these sustainability indicators in other areas should be improved to fit with the context of those areas.

Key words: sustainability indicators, coastal community-based ecotourism

บทนำ

ก่อนปี พ.ศ. 2536 การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมหรือการท่องเที่ยวแบบกระแสหลักที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยในปี พ.ศ. 2535 มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมโลก ที่กรุงริโอเดอจาเนโร จึงมีปฏิญญาสากลว่าด้วย "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" (บุญเลิศ, 2548: 219, 3-5) จึงทำให้เกิดกระแสทางการท่องเที่ยว 3 ประการ คือ กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว และกระแสการมีส่วนร่วมของประชาชน (วิทยา, ม.ป.ป.: 9) จากกระแสเหล่านี้ทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือกขึ้น คำที่ใช้กับการท่องเที่ยวทางเลือกหรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท มีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางการศึกษา การท่องเที่ยวทางการเกษตร การท่องเที่ยวผจญภัย โฮมสเตย์ (พจนาน, 2546: 13; สินธุ์, ม.ป.ป.; Pomna, 2009: 42) ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดนิยามศัพท์ไว้ 2 คำ ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) (Suansri, 2003: 13)

สหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2545 เป็น "ปีแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสากล (International Year of Ecotourism)" ทำให้เกิดคำใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-Based Ecotourism, CBET) ขึ้น (Suansri, 2003: 14) โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่รับผิดชอบต่อพื้นที่ธรรมชาติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงนำมิติทางสังคมเข้ามาด้วย คือ ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมและเข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการอย่างแท้จริง และผลตอบแทนยังคงอยู่ในชุมชน (WWF International, 2001: 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development: CESD, 2006: 6; Khanal and Babar, 2007: 2)

การพัฒนาการท่องเที่ยวใดๆ รวมถึงการท่องเที่ยวทางเลือกย่อมเกิดผลลัพธ์ใน 2 ทาง คือ เชิงบวก และเชิงลบ ซึ่งทั้งเชิงบวกและเชิงลบนี้จะส่งผลต่อความยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว ทั้งนี้ WTO ได้ให้นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development, STD) ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการด้านสุนทรีย์ ในขณะที่ต้องรักษาวัฒนธรรม ระบบนิเวศที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบที่สนับสนุนการดำรงชีวิต (Inskeep, 1998 cited by Theerapappisit, 2007: 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development (CESD, 2006: 5)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้ศึกษาในประเภทการท่องเที่ยวที่หลากหลาย คือ 1) ศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ได้แก่ Miller (2001: 351); Ko (2005); Blancas *et al.* (2010) 2) ศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ Tsaur *et al.* (2006); Li (2004); Tungchawal (2001); Abidin (1999); Ars and Bohanec (2010); Barzakar *et al.* (2011); Bhattacharya and Kumari (2004); Ross and Wall (1999); Crabtree and Bayfield (1998) 3) ศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ Foucat (2002) 4) ศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ Choi and Sirakaya (2006) โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวส่วนใหญ่ได้ศึกษาในพื้นที่เนินเขา/ภูเขา อุทยาน และพื้นที่ทั่วไป (ร้อยละ 30, 30 และ 30 ตามลำดับ) รวมร้อยละ 90 ส่วนการศึกษาในพื้นที่ชุมชนชายฝั่งยังมีน้อยเพียงร้อยละ 10 อีกทั้งยังเป็นชุมชนชายฝั่งของประเทศตะวันตก ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าตัวชี้วัด

ความยั่งยืนดังกล่าวอาจจะไม่เหมาะกับชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง จึงมีความสนใจศึกษาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรัง ทั้งนี้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการประเมินระดับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งเพื่อ ปรับปรุงการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป บทความฉบับนี้จึงเสนอตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชนชายฝั่ง

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

ทบทวนวรรณกรรม

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ให้นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development, STD) ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และ ความต้องการด้านสุนทรีย์ ในขณะที่ต้องรักษาวัฒนธรรม ระบบนิเวศที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพ และ ระบบที่สนับสนุนการดำรงชีวิต (Inskoop, 1998 cited by Theerapappisit, 2007: 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development (CESD), 2006: 5) โดยแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลักการว่าเป็นการ ท่องเที่ยวที่ เคารพและอนุรักษ์ธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและสังคม ไม่เสี่ยงต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เสนอนักท่องเที่ยวให้มีประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจและมีคุณภาพ และให้ผู้ลงทุนมีผลตอบแทนจากการลงทุนที่ เพียงพอ (Ellul, 1996 cited by Theerapappisit, 2007: 3) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมี 2 ประการ คือ 1) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตเพื่อชุมชน 2) เพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่การท่องเที่ยวนำไปสู่ชุมชน ท้องถิ่น (Theerapappisit, 2007: 5)

มิติของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ (Asker *et al.*, 2010: 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development (CESD), 2006: 4) ส่วนกรอบในการ พัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของ UNSCD ที่จัดทำภายใต้ Agenda 21 มี 4 มิติ คือ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และ สถาบัน (DiSano, 1995: 19)

ประเภทของตัวชี้วัด WTO (2004: 11) ได้แบ่งประเภทตัวชี้วัด ไว้ดังนี้ 1) ตัวชี้วัดเดือนในช่วงเริ่มต้น 2) ตัวชี้วัดความเครียดของระบบ (ได้แก่ ขาดแคลนน้ำ หรือตัวชี้วัดอาชญากรรม) 3) มาตรการปัจจุบันของรัฐของ อุตสาหกรรม (ได้แก่ อาชีพ อัตรา ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว) 4) มาตรการต่อผลกระทบในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวต่อ ชีวภาพ และ สังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม (ได้แก่ ตัวชี้วัดระดับความเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลง ของรูปแบบการบริโภค และระดับรายได้ในชุมชนท้องถิ่น) 5) มาตรการความสามารถในการจัดการ (ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทำความสะอาดบนเรือชายฝั่ง) และ 6) มาตรการของการจัดการผลกระทบ ผลลัพธ์ หรือ การปฏิบัติ (ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับมลพิษ จำนวนนักท่องเที่ยวที่กลับมาเพิ่มขึ้น)

องค์กรหลักที่พัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนมีหลายองค์กร ได้แก่ ISD, EEA, UNEP, UNDP, World Bank, IISD, NEF, UNCSD. WTO, DCMS, DETR OECD (Miller, 2001: 351) อย่างไรก็ตาม DiSano (1995.: 19) เน้นว่าประเทศที่ต้องการใช้ตัวชี้วัดจะต้องพัฒนาขึ้นเองตามการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในปัจจุบัน โดยกรอบแนวคิดและชุดตัวชี้วัดหลักจะเป็นรายการที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในระดับชาติ อีกทั้ง Choi and Sirakaya (2006: 1285) กล่าวว่าตัวชี้วัดความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน (Community tourism development, CTD) จะแตกต่างจากการพัฒนาตัวชี้วัดแบบดั้งเดิมที่เน้นการวัดทางเศรษฐกิจด้วย GDP เพราะตัวชี้วัดใหม่จะมีความสัมพันธ์กันเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในปี ค.ศ. 1992 WTO ได้ทำตัวชี้วัดที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว และประกาศใช้ในปี 1996 แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ตัวชี้วัดหลักของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 2) ตัวชี้วัดองค์ประกอบของระบบนิเวศแบบเฉพาะ และ 3) ตัวชี้วัดพื้นที่แบบเฉพาะ (Blancas *et al.*, 2010: 485)

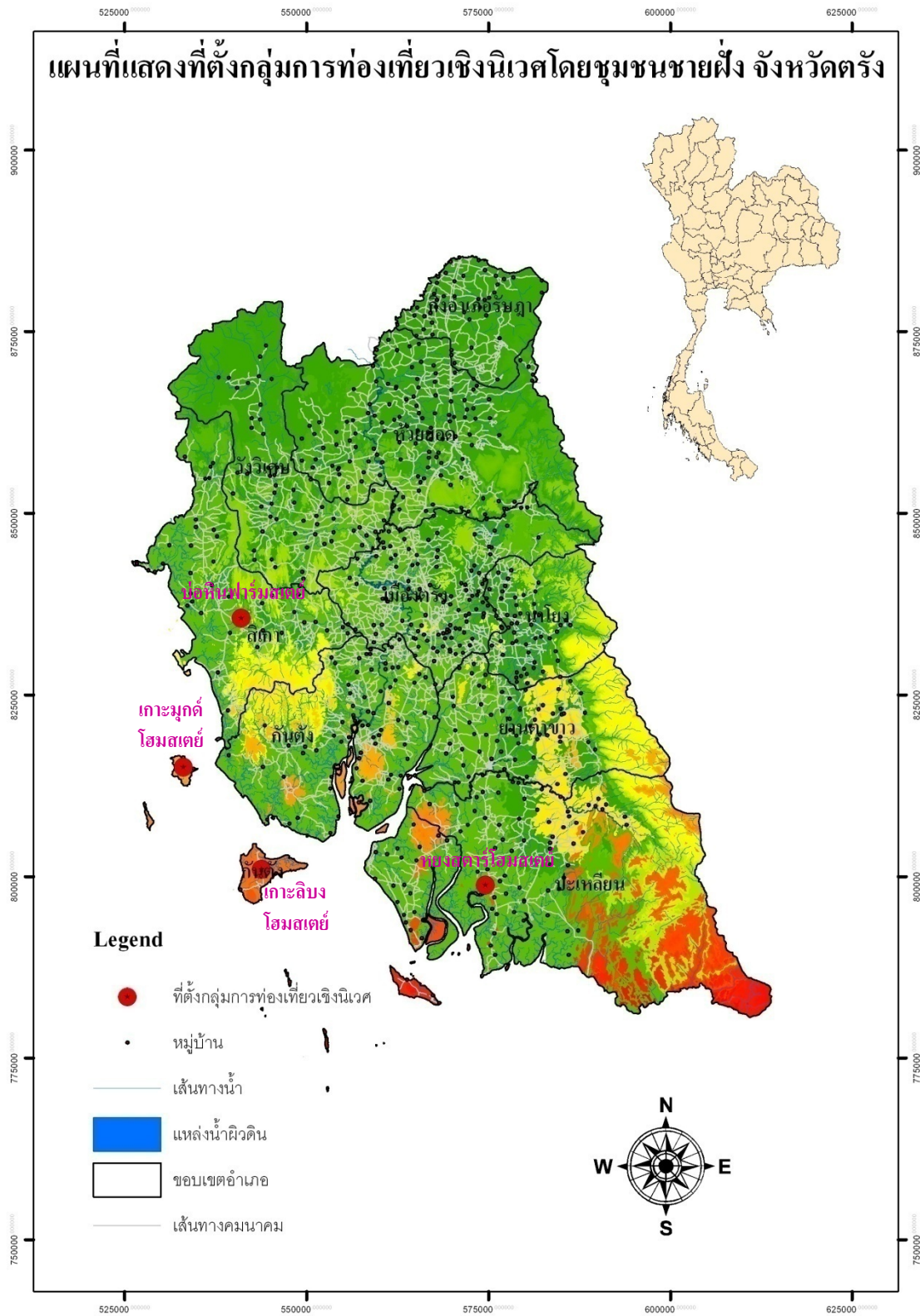
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้ศึกษาในประเภทการท่องเที่ยวที่หลากหลาย คือ ดังนี้ 1) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ได้แก่ Miller (2001: 351); Ko (2005); Blancas *et al.* (2010) 2) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ Tsaur *et al.* (2006); Li (2004); Tungchawal (2001); Abidin (1999); Ars and Bohanec (2010); Barzekar *et al.* (2011); Bhattacharya and Kumari (2004); Ross and Wall (1999); Crabtree and Bayfield (1998) 3) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ Foucat (2002) 4) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ Choi and Sirakaya (2006)

มิติของตัวชี้วัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีมิติที่หลากหลาย ดังนี้ (1) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 3 มิติหลัก คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การศึกษาของ Abidin (1999); Blancas *et al.* (2010) รวมถึง Tsaur *et al.* (2006: 642) ที่ศึกษาใน 3 มิตินี้ แต่ยังพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และทรัพยากรด้วย (2) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 3 มิติ ประกอบด้วย สังคม-เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน (นโยบาย) ได้แก่ การศึกษาของ Crabtree and Bayfield (1998) (3) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 5 มิติ คือ สังคม ระบบนิเวศ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน ได้แก่ การศึกษาของ Barzekar *et al.* (2011) (4) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 4 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้แก่ การศึกษาของ Foucat (2002) (5) ตัวชี้วัดความยั่งยืน ประกอบด้วย 5 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม การจ้างงาน การเงิน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ EIA ได้แก่ การศึกษาของ Miller (2001: 351) (6) ตัวชี้วัดความยั่งยืนใน 6 มิติ คือ การเมือง สังคม ระบบนิเวศ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ได้แก่ การศึกษาของ Choi and Sirakaya (2006) (7) ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การศึกษาของ Li (2004: 562-564) ได้ใช้กรอบตัวชี้วัด State indicators, Pressure indicators, Response indicators (8) ตัวชี้วัดความยั่งยืนประกอบด้วย 7 ขอบเขต คือ (8.1) บำรุงรักษาระบบนิเวศ (8.2) อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (8.3) ความสามารถด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (8.4) การทำมาหากินและลดความยากจน (8.5) ความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว (8.6) ความสามารถในการรองรับ และ (8.7) การมีส่วนร่วมของประชาชนและความตระหนัก ได้แก่ การศึกษาของ Bhattacharya and Kumari (2004)

วิธีการศึกษา

ประชากรในการศึกษา คือ กลุ่มการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรังที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรังแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ได้ตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหงส์ดำโฮมสเตย์ อยู่ในตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน 2) บ่อหินฟาร์มสเตย์ อยู่ในบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอลี้เกา 3) กลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง อยู่ในตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง และ 4) เกาะมุกด์โฮมสเตย์ อยู่ในตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง (แผนภาพที่ 1)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

แผนภาพที่ 1 ที่ตั้งของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

ขั้นตอนในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง มี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ทบทวนเอกสารและสังเคราะห์เอกสาร (Tungchawal, 2001; Miller, 2001: 351; Ko, 2005)

ขั้นที่ 2 พัฒนารอบแนวคิด/ ตัวชี้วัด จากการทบทวนวรรณกรรม/เอกสารเบื้องต้นทำการระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จึงได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/ การเมือง (Barzekar *et al.*, 2011; Foucat, 2002) รวม 28 ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 3 ทดสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) กับพื้นที่จริงในชุมชนชายฝั่ง ว่าเนื้อหาของตัวชี้วัดมีความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงกับชาวบ้านในพื้นที่หรือไม่ โดยดำเนินการ ดังนี้

3.1 การสร้างกรอบแนวคำถาม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวใน 4 ชุมชน คือ หงสตาตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอปะเหลียน บ้านพรูจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา เกาะลิบง ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง และเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง

3.2 การระบุสมรรถนะ ข้อมูลจากในขั้นที่ 3.1 นำมาระบุตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ที่ได้จากพื้นที่ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง รวม 29 ตัวชี้วัด

3.3 การเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง จึงได้นำตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย นำมาผสมผสานเข้ากับตัวชี้วัดที่ได้จากพื้นที่จริง ได้เป็นตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง รวม 26 ตัวชี้วัด

ขั้นที่ 4 ทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด เนื่องจากตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียดมาก บางตัวมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้กับบริบทเชิงพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง โดยทำการยุบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System theory) ทำให้คงเหลือตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ คือ บริบท ทูน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การตรวจสอบตัวชี้วัดความยั่งยืน 2) ผลลัพธ์ตัวชี้วัดความยั่งยืน ดังนี้

1. การตรวจสอบตัวชี้วัดความยั่งยืน

การตรวจสอบตัวชี้วัดความยั่งยืน โดยทำการเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย กับตัวชี้วัดที่ได้จากพื้นที่จริง และทำการปรับปรุงได้ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจากทฤษฎีและจากพื้นที่จริง

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
1. สิ่งแวดล้อม		
1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากร (สายพันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าขยาย)	1.1 การดูแลรักษา/การอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น	1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น
1.2 การฟื้นฟูทรัพยากร (สายพันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น พื้นที่ป่าขยาย)	1.2 การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง (ปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยปูม้าไข่นอกกระดอง)	1.2 การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง (ปลูกป่าชายเลน ปลูกหญ้าทะเล ปล่อยปูม้าไข่นอกกระดอง)
1.3 ปกป้องสิ่งแวดล้อมจากความเสื่อมโทรม (ควบคุมมลพิษ จัดการของเสีย)	1.3 การจัดการขยะโดยชุมชน	1.3 การจัดการขยะโดยชุมชน
1.4 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน/ ความยั่งยืนของทรัพยากร สัตว์น้ำ (ปลาวาฬ แมวน้ำ นกทะเล ปลา สัตว์น้ำ และพืชทะเล ปะการัง)	1.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ให้เกิดความยั่งยืน (ไม่ทำเป็นรายได้หลัก ไม่ทำเป็น mass tourism)	(เป็นเรื่องการปฏิบัติ)
1.5 ความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยว (ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่)	1.5 ความสามารถในการรองรับ (นักท่องเที่ยวไม่มากเกินไปที่ความสามารถของโฮมสเตย์จะรองรับได้)	(เป็นเรื่องการปฏิบัติ)
1.6 ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม (การกัดเซาะ การพังทลายของชายฝั่ง สารตกตะกอน วัสดุปนเปื้อน)	-	-
1.7 การบุกรุก/รुकล้ำ การก่อสร้างที่ส่งผลต่อทัศนียภาพ	-	-
1.8 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า	1.6 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า	1.4 การประหยัดพลังงาน น้ำ ไฟฟ้า
1.9 โครงสร้างพื้นฐาน (การขนส่ง การสื่อสาร)	1.7 การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	1.5 โครงสร้างพื้นฐาน
1.10 การสร้างความตระหนักของประชาชน	1.8 ความตระหนักของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว	1.6 ความตระหนักของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว
1.11 คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาสิ่งแวดล้อม	1.9 ความรู้เรื่องทรัพยากรชายฝั่งของคนในชุมชน และความรู้ของนักท่องเที่ยว	1.7 ความรู้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเรื่องทรัพยากรชายฝั่ง
1.12 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์	1.10 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์	1.8 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
2. สังคมและวัฒนธรรม		
2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน	2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน	2.1 การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน
2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก	2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก	2.2 ความเชื่อใจระหว่างสมาชิก
2.3 การยึดโยงของครอบครัว/สังคม	2.3 การยึดโยงของคนในชุมชน	2.3 การยึดโยงของคนในชุมชน
2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ (การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ควบคุม การเป็นเจ้าของ)	2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ	2.4 การเสริมสร้างพลังอำนาจ (ความเป็นเจ้าของ ควบคุม การมีส่วนร่วม)
2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว (ความปลอดภัย ความมั่นคง ความพึงพอใจ)	2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว	2.5 การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว (ความปลอดภัย ความพึงพอใจ)
2.6 การรักษา และฟื้นฟูวัฒนธรรม (การแต่งกาย ภาษา ดนตรี เต้นรำ พิธีกรรม เทศกาลท้องถิ่น)	2.6 การรักษา ฟื้นฟูวัฒนธรรม	2.6 การรักษา ฟื้นฟู และถ่ายทอดวัฒนธรรม
	2.7 การถ่ายทอดวัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน ร้องเง็ง	
2.7 การสร้างสมรรถนะคนในท้องถิ่น (การเป็นเจ้าของที่ดี ทักษะการสื่อสาร การบริหารจัดการองค์กร)	2.8 การพัฒนาศักยภาพ	2.7 การพัฒนาศักยภาพ
2.8 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม	2.9 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว	2.8 กฎกติกาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
2.9 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น (สารเสพติด โรคติดต่อ อาชญากรรม ความขัดแย้งของนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การเก็บขยะจากธรรมชาติ ระบบบำบัดน้ำเสีย)	2.10 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น	2.9 ความตระหนักของคนในท้องถิ่น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัดจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย	ตัวชี้วัดที่ระบุจากพื้นที่จริง	ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้ว
3. เศรษฐกิจ		
3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ
3.2 การไหลเวียนทางเศรษฐกิจ (การเติบโต)	3.2 เงินไหลเวียนในชุมชน	3.2 เงินไหลเวียนในชุมชน
3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	3.3 การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (ศิลปะทำด้วยมือ)	3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	3.4 ความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
4. สถาบัน/การเมือง		
4.1 การประสานงานกันของภาครัฐและภาคส่วนอื่น	4.1 การประสานงานกับ ภาครัฐ NGO นักวิชาการ	4.1 การประสานงานกับ ภาครัฐ NGO นักวิชาการ
4.2 โครงสร้างการทำงานร่วมระหว่างรัฐกับชุมชน	4.2 โครงสร้างการทำงานของชุมชน	4.2 โครงสร้างการทำงานของชุมชน
4.3 นโยบาย กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ	4.3 นโยบาย, กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ	4.3 นโยบาย, กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ
	4.4 การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน	4.4 การสนับสนุนจาก ภาครัฐและเอกชน
	4.5 ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน (การก่อตัว โครงสร้างการทำงาน ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม กติกาของกลุ่ม การประชาสัมพันธ์)	4.5 ความเข้มแข็งของ องค์กรชุมชน

2. ผลลัพธ์ตัวชี้วัดความยั่งยืน

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง ประกอบด้วย 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ ได้แก่ 1) บริบท 2) ทุนของชุมชน 3) กระบวนการ 4) ผลผลิต/ผลลัพธ์) และใน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ทุนทางสังคมของชุมชน 3) การบริหารจัดการ 4) ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และ 5) ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

องค์ประกอบ/ผลงานหลัก (KRA)	ตัวชี้วัด (KPI)
มิติด้านบริบท	
<p>1. ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p> <p>: สถานการณ์ เหตุการณ์ หรือนโยบายของหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคม อันเป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนหรือเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p>	<p>1.1 นโยบายภาครัฐและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>: นโยบายและกฎหมายของภาครัฐทั้งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p> <p>1.2 นโยบายของหน่วยงาน/องค์กรระดับพื้นที่</p> <p>: หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และ NGO ในพื้นที่มีนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p> <p>1.3 กระแสความตื่นตัวของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>: กระแสสังคมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เช่น carbon credit, การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน</p>
มิติด้านทุน	
<p>2. ทุนทางสังคมของชุมชน</p> <p>: ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว รวมถึง ความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่นๆ</p>	<p>2.1 โครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน</p> <p>: ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>2.2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>: สมรรถนะหรือความสามารถของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวฯ ความพร้อมของบุคลากร ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน</p> <p>2.3 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับภาคส่วนอื่นๆ</p> <p>: การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ (ทั้งภาครัฐ, ภาควิชาการ, องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่นๆ) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือมิใช่ตัวเงิน เช่น ความรู้ คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวฯ ของชุมชนมีประสิทธิภาพ/ประสิทธิผล</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ผลงานหลัก (KRA)	ตัวชี้วัด (KPI)
<p>มิติด้านกระบวนการ</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>: ระบบการจัดการ การกำหนดกฎระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน</p>	<p>3.1 โครงสร้างและกลไกบริหารจัดการ</p> <p>: การจัดให้มีโครงสร้างองค์ประกอบของคณะบุคคลและบทบาทหน้าที่เพื่อเป็นแกนหลักในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ</p> <p>3.2 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p> <p>: กฎ ระเบียบ กติกา หลักเกณฑ์หรือมาตรการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการถ่ายทอด/ สืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป</p> <p>3.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>: การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเปิด โอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่การร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง) ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับประโยชน์</p> <p>3.4 การสื่อสารประชาสัมพันธ์</p> <p>: การติดต่อ สื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาเกื้อหรือข่าย และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ</p>
<p>มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์</p> <p>4. ประสิทธิภาพของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>: ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย</p>	<p>4.1 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ</p> <p>: ก่อให้เกิดการหมุนเวียน/กระจายปัจจัยด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้น</p> <p>4.2 ผลตอบแทนทางสังคม</p> <p>: ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง (ภาเกื้อ มัคคุเทศก์นักท่องเที่ยว ฯลฯ) กระตุ้นให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ</p> <p>4.3 ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม</p> <p>: ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม (กรณีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม) และช่วยให้มลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศทางน้ำ ขยะมูลฝอย สารเคมี/สารพิษ ฯลฯ ลดลง (กรณีการท่องเที่ยวธรรมชาติ)</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ผลงานหลัก (KRA)	ตัวชี้วัด (KPI)
	<p>4.4 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสีย</p> <p>: ความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งคณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชน รวมถึงนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และภาคี</p>
<p>5. ผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>: ผลสืบเนื่องระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่สะท้อนแนวโน้มของความยั่งยืน</p>	<p>5.1 ความสอดคล้อง</p> <p>: แนวทาง/หลักการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือแนวโน้มด้านบริบท ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน</p> <p>5.2 ความยั่งยืนและความสามารถขยายผล</p> <p>: การมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและให้ความสำคัญ/ตระหนักต่อการอนุรักษ์ฯ เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล</p>

อภิปราย

การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรังนี้อยู่ภายใต้ฐานคิดที่ต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชน คือ ชุมชนชายฝั่งมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ทั้งระบบนิเวศและวัฒนธรรม ประการสุดท้ายส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบของทีมแกนนำที่ไม่ใช่แกนนำเดี่ยว ดังนั้น ตัวชี้วัดความยั่งยืนจึงต้องเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ ดังที่ Tsaur *et al.* (2006: 642) กล่าวว่าพัฒนาตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสะท้อนถึง พื้นที่ และเวลา (space and time) ในบริบทเฉพาะของท้องถิ่นด้วย

จากการตรวจสอบตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี กับตัวชี้วัดที่ได้จากพื้นที่จริง พบว่าตัวชี้วัดจากพื้นที่จริงส่วนใหญ่ค่อนข้างสอดคล้องกับตัวชี้วัดตามทฤษฎี แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันอยู่บ้าง โดยเมื่อตรวจสอบกับพื้นที่จริงแล้วในด้านสิ่งแวดล้อม ได้ตัดตัวชี้วัดออกไป ประเด็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ความสามารถในการรองรับทรัพยากรการท่องเที่ยว เพราะเป็นเรื่องของการปฏิบัติ อีกทั้งตัดประเด็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การบุกรุก การก่อสร้างที่ส่งผลต่อทัศนียภาพ เพราะการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชุมชนชายฝั่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำกัดในประเด็นเหล่านี้จึงยังไม่ชัดเจน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ตัดประเด็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน เพราะกลุ่มการท่องเที่ยวของ

ชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่ไม่ได้ถ่ายทอดเอง และด้านสถาบัน/การเมือง ได้เพิ่มประเด็นการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เพราะ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดการโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ และกำหนดทิศทาง ดังนั้น ในเรื่องความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

เมื่อปรับปรุงตัวชี้วัดแล้วเหลือตัวชี้วัดความยั่งยืนจำนวน 26 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ คือ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสถาบัน/การเมือง ซึ่งมีติดกล่าวค่อนข้างเป็นมิติแบบประเพณีนิยม (Mowforth and Munt, 1998 cited by Choi and Sirakaya, 2006: 1275) อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดที่ปรับปรุงแล้วมีจำนวนมาก บางตัวมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้กับบริบทเชิงพื้นที่ที่ชุมชนชายฝั่ง โดยทำการยุบรวมและจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ ประกอบด้วย 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ คือ บริบท ทูทของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System theory) (Huse and Bowditch, 1977 อ้างถึง สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม และบริษัท แปลน โมทีป จำกัด, 2553: 11) โดยอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านทุนทางสังคมของชุมชน (ได้แก่ สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก) สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในตัวชี้วัดความเครียดของระบบ

ด้านกระบวนการ ได้แก่ มาตรการอนุรักษ์ มาตรการด้านการป้องกัน มาตรการด้านแก้ไขปัญหา มาตรการด้านการฟื้นฟู และการสืบทอด สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในเรื่องมาตรการความสามารถในการจัดการ เช่น การปนเปื้อนชายฝั่ง รวมถึงสอดคล้องกับมาตรการของการจัดการผลกระทบ ผลลัพธ์ หรือ การปฏิบัติ ส่วนกระบวนการเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน สอดคล้องกับ Bhattacharya and Kumari (2004) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนและความตระหนัก

ด้านผลลัพธ์เรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในมาตรการปัจจุบันของอุตสาหกรรม เช่น ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ส่วนผลลัพธ์เรื่องผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม สอดคล้องกับ WTO (2004: 11) ในเรื่องมาตรการต่อผลกระทบในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม

สรุปผล

ตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง ประกอบด้วย 16 ตัวชี้วัด ใน 4 มิติ คือ บริบท ทูทของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยด้านประสิทธิผล (ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านนิเวศวัฒนธรรม) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ความสอดคล้อง และการขยายผล)

ข้อเสนอแนะ

1. มิติของตัวชี้วัดความยั่งยืนตามประเพณีนิยมมี 3 มิติ ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันการท่องเที่ยวของชุมชนย่อมจะเกี่ยวข้องกับมิติที่มากขึ้น ดังนั้น ในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนจึงต้องปรับใช้มิติให้เหมาะสมกับพื้นที่ของชุมชนชายฝั่ง ได้แก่ มิติบริบท มิติทุนของชุมชน มิติกระบวนการ และมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ประกอบด้วยด้านประสิทธิผล

(ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านนิเวศวัฒนธรรม) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ความสอดคล้อง และการขยายผล)

2. การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งเพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับพื้นที่จริงให้มากที่สุด จึงต้องเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่นั้นมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน และแต่ละคนมีหลายบทบาทจึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลาดังนั้น การใช้เทคนิคเดลไฟล์ อาจมีข้อจำกัดจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายกลุ่มแทน

3. การนำตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งนี้ไปใช้ในพื้นที่ใด ควรคำนึงถึงบริบทของพื้นที่นั้น หรือควรทบทวนปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง โดยหลักการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และกำหนดทิศทางการจัดการด้วยชุมชนเองก็ตาม โดยตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติบริบทแสดงให้เห็นว่าชุมชนยังต้องการการสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ) ทั้งด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน การปรับปรุงสาธารณูปโภคพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา องค์การพัฒนาเอกชน สถานศึกษา เป็นต้น ให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนก็จะมีมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Abidin, Z. Z. (1999). **The Identification of Criteria and Indicators for the Sustainable management of Ecotourism in Taman Negara National Park, Malaysia: A Delphi Consensus.** Retrieved November 3, 2011, from http://wvusolar.wvu.edu:8881/exlibris/dtl/d3_1/apache_media/L2V4bGlicmlzL2R0bC9kM18xL2FwYWNoZV9tZWRpYS8xMDEyNw==.pdf
- Ars, M. S. and Bohaneč, M. (2010). Towards the ecotourism: A decision support model for the assessment of sustainability of mountain huts in the Alps. **Journal of Environmental Management**, 91(12): 2554-2564.
- Asker, S., Boronyak, L., Carrard, N. and Paddon, M. (2010). **Effective Community Based Tourism: A Best Practice Manual.** Retrieved September 19, 2011, from www.linkbc.ca/torc/downloads1/APEC%20Effective%20Community%20Bas
- Barzekar, G., Aziz, A., Mariapan, M., Ismail, M. and Hossen, S. M. (2011). Delphi technique for generating criteria and indicators in monitoring ecotourism sustainability in Northern forests of Iran: Case study on Dohezar and Sehezar Watersh. **Folia Forestalia Polonica, series A**, 53(2): 130-141.

- Bhattacharya, P. and Kumari, S. (2004). **Application of Criteria and Indicator for Sustainable Ecotourism: Scenario under Globalization**. Retrieved November 13, 2011, from www.ibcperu.org/doc/isis/5321.pdf
- Blancas, F. J., González, M., Lozano-Oyola, M. and Pérez, F. (2010). The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations. **Ecological Indicators**, 10(2): 484-492.
- Center for Ecotourism and Sustainable Development; CESD (2006). **A Simple User's Guide to Certification for Sustainable Tourism and Ecotourism**. Retrieved November 12, 2011, from <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=1028822>
- Choi, H. C. and Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. **Tourism Management**, 27(6): 1274-1289.
- Crabtree, B. and Bayfield, N. (1998). Developing sustainability indicators for mountain ecosystems: a study of the Cairngorms, Scotland. **Journal of Environmental Management**, 52(1): 1-14.
- DiSano, J. (1995). **Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies**. Retrieved November 3, 2011, from www.un.org/esa/sustdev/publications/indisd-mg2001.pdf.
- Foucat, V. S. A. (2002). Community-based ecotourism management moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico. **Ocean and Coastal Management**, 45(8): 511-529.
- Khanal, B. R. and Babar, J. T. (2007). **Community Based Ecotourism for Sustainable Tourism Development in the Mekong Region**. Retrieved September 19, 2011, from www.cuts-international.org/HRC/pdf/PB-1-07.pdf
- Ko, T. G. (2005). Development of a tourism sustainability assessment procedure: a conceptual approach. **Tourism Management**, 26(3): 431-445.
- Li, W. (2004). Environmental management indicators for ecotourism in China's nature reserves: A case study in Tianmushan Nature Reserve. **Tourism Management**, 25, 559-564.
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: results of a Delphi survey of tourism researchers. **Tourism Management**, 22(4): 351-362.
- Ponna, P. (2009). **Community-Based Tourism Development in Sihanoukville, Cambodia**. International Program, Prince of Songkla University. Master of Business Administration in Hospitality and Tourism Management: 198.
- Ross, S. and Wall, G. (1999). Evaluating ecotourism: The case of North Sulawesi, Indonesia. **Tourism Management**, 20(6): 673-682.
- Theerapapissit, P. P. (2007). **A Review of Community-Based Tourism**. Research Paper Under The Mekong: Learning across borders Project, Social Research Institute, Chiang Mai University.

- Ellul, A. (1996). **Control of Tourist Development Liable to Have Significant Consequences on the Environment: National, Regional and Local Planning Policy**. Sustainable Tourism Development, Colloquy proceedings organised by the Council of Europe, November 1995, Council of Europe Publishing, Strasbourg, Germany.
- Inskeep, E. (1998). **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism**. World Tourism Organisation, Madrid
- Suansri, P. (2003). **Community Based Tourism Handbook**. Bangkok, Responsible Ecological Social TOURIST.
- Tsaur, S.-H., Lin, Y.-C. and Lin, J.-H. (2006). Evaluating ecotourism sustainability from the integrated perspective of resource, community and tourism. **Tourism Management**, 27(4): 640-653.
- Tungchawal, K. (2001). **Sustainable Ecotourism in the Village of Khiriwong and the Khao Luang National Park, Thailand**. Master of Science Degree With a Major in Hospitality and Tourism, The Graduate College, University of Wisconsin-Stout
- World Tourism Organization. (2004). **Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook**. Retrieved November 13, 2011, from <http://mekongtourism.org/website/wp-content/uploads/downloads/2011/02/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf>
- WWF International (2001). **Guidelines for community-based ecotourism development**. Retrieved April 21, 2011, from www.icrtourism.org/Publications/WWF1eng.pdf
- ภาษาไทย**
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ, เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พจนาน สวนศิริ. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ, โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วิทยา. (ม.ป.ป.). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ความหมายและองค์ประกอบ**. Retrieved 22 พค. 53, from <http://witthaya.is.in.th/?md=content&ma=show&id=12>
- สินธุ์ สโรบล. (ม.ป.ป.). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: ความเป็นวิชาการว่าด้วยการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น**. Retrieved April 17, 2011, from [http://cbtforum.cbt-i.org/Academic_approach_for_CBT_2010\(Sinth\).pdf](http://cbtforum.cbt-i.org/Academic_approach_for_CBT_2010(Sinth).pdf)
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้ที่ท้องถิ่น และบริษัทแปลน โมทิฟ จำกัด (2553). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินงานหลัก (KPI) ที่เหมาะสมเบื้องต้นสำหรับกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3): ภายใต้อำนาจการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3)**.
- Huse, E. F. and Bowditch, J. L. (1977). **Behavior in organization: a systems approach to managing**. Addison-Wesley Pub. Co. :United State of America.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย